

# कुलार्णवम्



## प्रथम उद्गासः ।

अजस्रमदनिःस्यन्दलहरीलालितालये ।  
कवलीकृतविज्ञाय पुराणकरिणे नमः ॥  
गुरुं गणपतिं दुर्गां वटुकं शिवमुच्यतम् ।  
ब्रह्माणं गिरिजां लक्ष्मीं वाणीं वन्दे विभूतये ॥  
अनाद्यायाखिलाद्याय यमिने गतमायिने ।  
अरूपाय स्वरूपाय शिवाय गुरवे नमः ॥  
पराप्रसादमन्त्राय सच्चिदानन्दहेतवे ।  
अग्नीषोमस्वरूपाय स्वात्त्विकाय नमो नमः ॥

देव्युवाच । भगवन् देव ! देवेश ! पञ्चकृत्यविधायक ! ।

सर्वज्ञ ! भक्तिसुलभ ! शरणागतवल्लभ ! ॥  
कुलेश ! परमेशान ! करुणामृतवारिधे ! ।  
असारे घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसाः ॥  
नानाविधशरीरस्या अनन्ता जीवराशयः ।  
जायन्ते च म्रियन्ते च तेषामन्तो न विद्यते ॥  
घोरदुःखातुरादेव न सुखी जायते क्वचित् ।  
केनोपायेन देवेश ! मुच्यते वद मे प्रभो ! ॥

इश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण संश्रुयामुच्यते नरः ॥  
 अस्मि देवि ! परब्रह्मस्वरूपी निष्कलः शिवः ।  
 सर्वज्ञः सर्वकर्ता च सर्वेशो निर्मलाशयः ॥  
 अयं ज्योतिरनाद्यन्तो निर्विकारः परात्परः ।  
 निर्गुणः सच्चिदानन्दस्तदंशो जीवसंज्ञकाः ॥  
 असत्यविद्योपहता यथांगौ विस्तुलिङ्गकाः ।  
 सर्वाद्युपाधिभिर्नास्ते कर्मादिभिरनादिभिः ॥  
 सुखदुःखप्रदेः स्वीयैः पुण्यपापैर्नियन्त्रिताः ।  
 तत्तज्जातियुतं देहं आयुर्भोगश्च कर्मजम् ॥  
 प्रतिजन्म प्रपद्यन्ते तेषामन्ती न विद्यते ।  
 सूक्ष्मलिङ्गशरीरन्तदामोचादचयं प्रिये ! ।  
 स्थावरा. क्रिमयद्यान्ताः पक्षिणः पशवो नराः ॥  
 धार्मिकास्त्रिदशास्तद्वन्मोक्षिणश्च यथाक्रमम् ।  
 चतुर्विधशरीराणि धृत्वा धृत्वा सहस्रशः ॥  
 सुकृतात्मानवो भूत्वा ज्ञानी चेन्मोक्षमाप्नुयात् ।  
 चतुरशीतिलक्षेषु शरीरेषु शरीरिणाम् ॥  
 न मानुष्यं विनान्यत्र तत्त्वज्ञानन्तु लभ्यते ।  
 अत्र जन्मसहस्रेषु सहस्रैरपि पार्वति ! ॥  
 कदाचिद्विभते जन्तुर्मानुष्यं पुण्यसङ्ख्यात् ।  
 सोपानभूतं मोक्षम्य मानुष्यं प्राप्य दुर्लभम् ॥  
 यस्तारयति नात्मानं तज्ज्ञात् पापरतोऽत्र कः ।  
 ततयाप्युत्तमं जन्म लब्ध्वा चेन्द्रियसौष्ठवम् ॥  
 न पेक्ष्यात्प्रहितं यस्तु सः भवेद् ब्रह्मघातकः ।  
 पिना देहेन कस्यापि पुरुषार्थो न विद्यते ॥  
 तस्माद्देहधनं रक्ष्यं पुण्यकर्माणि साधयेत् ।  
 रक्षेत् मर्यादनाशान् यानां सर्वस्य भाजनम् ॥

प्रथम उक्तांतः ।

- रक्षणे यत्नमातिष्ठेद् यावत्तत्त्वं न पश्यति ।  
 पुनर्ग्रामाः पुनः क्षेत्रं पुनर्वित्तं पुनर्गृहम् ।  
 पुनः शुभाशुभं कर्म न शरीरं पुनः पुनः ॥  
 शरीररक्षणायासः क्षियते सर्वदा जनैः ।  
 न हीच्छन्ति तनुत्यागमपि कुष्ठादिरोगिणः ॥  
 तद्गोपितं स्याद् यत्नेन धर्मज्ञानार्थमेव च ।  
 ज्ञानञ्च ध्यानयोगश्च सोऽचिरात् परिमुच्यते ॥  
 प्रागेव यदि नात्मानं अहिंसेभ्यो निवारयेत् ।  
 कोऽन्यो हितकरस्तस्मादात्मानं तारयिष्यति ॥  
 इहैव नरकव्याधेयिकित्सां न करोति यः ।  
 गत्वा निरौपधं स्थानं नीरुजः किं करिष्यति ॥  
 यावत्तिष्ठति देहोऽयं तावत्तत्त्वं समभ्यसेत् ।  
 सन्दीप्ते भवने को वा कूपं खनति दुर्मतिः ॥  
 व्याघ्रोवास्ते जरा चायुर्याति भिन्नघटाम्बुवत् ।  
 निघ्नन्ति रिपुवद्रोगास्तस्माच्छ्रेयः समाचरेत् ॥  
 यावन्नाश्रयते दुःखं यावन्नायान्ति चापदः ।  
 यावन्नेन्द्रियवैकल्यं तावच्छ्रेयः समाचरेत् ॥  
 कालो न ज्ञायते नानाकार्यैः संसारसम्भवैः ।  
 सुखदुःखैर्जनो हन्ति न वेत्ति हितमात्मनः ॥  
 यातनार्त्तानापहतान् दृष्ट्वातिदुःखितान् मृतान् ।  
 लोको मोहसुरां पीत्वा न वेत्ति हितमात्मनः ॥  
 मग्नादः स्वप्नसङ्काशा यौवनं कुसुमोपमम् ।  
 तडिच्चञ्चलमायुश्च कस्य कस्मादतो धृतिः ॥  
 शतञ्जीवितमित्यञ्च निद्रा स्यादर्धहारिणी ।  
 बाल्यरोगजरादुःखैर्द्धं तदपि निष्फलम् ।  
 प्रारब्धव्ये निरुद्योगो जागर्त्तव्ये प्रसुप्तकः ।

विश्वस्तव्ये भयस्थाने हा नरः केन हन्यते ॥  
 तोयफेनसमे देहे जीवे शकुनिवत् स्थिते ।  
 अनिद्रे प्रियसंसारि कथं तिष्ठन्ति निर्भयाः ॥  
 अहिते हितबुद्धिः स्यादध्रुवे ध्रुवचिन्तकः ।  
 अनर्थे चार्थविज्ञानी स नृत्वं न हि वेत्ति किम् ।  
 पश्यन्नपि न पश्येत् स शृण्वन्नपि न बुध्यति ॥  
 पठन्नपि न जानाति तव सायाविमोहितः ।  
 सन्निमज्जगदिदं गन्धारे कालसागरे ।  
 मृत्युरोगमहाप्राहे न किञ्चिदपि बुध्यति ।  
 प्रतिक्षणमयं काये जोर्यमाणो निरीक्ष्यते ।  
 आत्मकुम्भ इवाश्रित्यो विशीर्ण इव भाव्यते ॥  
 युज्यते चेष्टनं वायोराकाशस्य च खण्डनम् ।  
 ययनश्च तरङ्गाणामास्था नायुपि युज्यते ।  
 पृथिवौ दह्यते येन मेरुषापि विशीर्यते ।  
 गुह्यते सागरजलं शरीरे देवि ! का कथा ॥  
 अपत्यं मे कलत्रं मे धनं मे दान्धवाय मे ।  
 लपन्तमिति मर्त्यं हि हन्ति कालहृकोदरः ॥  
 इदं कृतमिदं कार्यमिदमन्यत् कृताकृतम् ।  
 एवमौहासमायुक्तं मृत्युरस्ति जनं प्रिये ! ॥  
 शतः कार्यमय कुर्वीत पूर्वाह्ने चापराह्निकम् ।  
 न हि प्रतीक्षते मृत्युः कृतं वाप्यथवा कृतम् ॥  
 जरादगितपन्याने प्रचण्डव्याधिसैनिकम् ।  
 मृत्युगक्रममादिष्टसायान्तं किं न पश्यति ।  
 कृष्णक्षीविनिभिर्लभं मिथं विषयमर्पिणा ।  
 रागद्वेषानने पक्वं मृत्युरग्राति मानवम् ॥  
 दानां यौवनस्यांघ्र हृद्धान् गर्भगतानपि ।

प्रथम उक्तासः ।

सर्वानादिशते मृत्युरेवभूतमिदं जगत् ॥  
 ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवता भूतजातयः ।  
 नाशमेवागुधावन्ति तस्माच्छ्रेयः समाचरेत् ॥  
 स्वस्ववर्णायमाचारमहनाहुप्सुतिग्रहात् ।  
 परस्त्रीधनलोभाच्च नृणामायुःक्षयो भवेत् ॥  
 वेदशास्त्राद्यनभ्यासात्तथैव गुर्वनर्चनात् ।  
 नृणामायुःक्षयो भूयादिन्द्रियाणामनिग्रहात् ॥  
 व्याधिराधिर्विषं शास्त्रं ना सर्पः पशवो मृगाः ।  
 निर्वाणं येन निर्दिष्टं तेन गच्छन्ति जन्तवः ॥  
 जीवस्तृणजलीकेव देहाद्देहान्तरं व्रजेत् ।  
 सम्प्राप्य परमंशेन देहं त्यजति पूर्वजम् ॥  
 सम्प्राप्य चोत्तमं देहमिति पाठान्तरम् ।  
 बाल्ययोवनवृद्धत्वं यथा देहान्तरादिकम् ॥  
 तथा देहान्तरप्राप्तिर्गृहाद् गृहमिवागतिः ।  
 जनाः कृत्वेह कर्मणि सुखदुःखानि भुञ्जते ॥  
 परत्र हानितो देवि । यान्त्यायान्ति पुनः पुनः ।  
 इह यत् क्रियते कर्म तत् परत्रोपभुञ्जते ॥  
 सिक्तमूलस्य वृक्षस्य फलं शाखासु दृश्यते ।  
 टारिद्रादुःखरोगाय बन्धनं व्यसनानि च ॥  
 आत्मापराधवृक्षस्य फलान्येतानि देहिनाम् ।  
 निःसङ्ग एव मोक्षः स्याद्दोषाः सर्वे च सङ्गजाः ॥  
 सङ्गाच्च चलते ज्ञानी चावश्यं किमुताल्पवित् ।  
 सङ्गः सर्वात्मना त्याज्यः स चेत् त्यक्तुं न शक्नोति ॥  
 सङ्गिः सद् च कर्त्तव्यः सतां सङ्गो हि भेषजम् ।  
 सत्सङ्गश्च विवेकश्च त्रिधनं नृपयनद्वयम् ॥  
 यम्य नास्ति नरः सोऽन्यः कथं न स्यादमार्गगः ।

## कुलार्णवतन्त्रे

यावतः कुरुते जन्तुः सम्बन्धान्मनसः प्रियान् ।  
 तावन्तोऽस्य निखन्यन्ते हृदये शोकशङ्खवः ।  
 स्वदेहमपि जीवोऽयं त्यक्त्वा याति सुरेश्वरि ! ॥  
 स्त्रीमादृपित्पुत्रादिसम्बन्धः केन हेतुना ।  
 दुःखमूलो हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः ॥  
 तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः प्रिये ! ।  
 प्रभवं सर्वदुःखानामाश्रयः सकलापदाम् ॥  
 आलयं सर्वपापानां संसारं वर्जयेत् प्रिये ! ।  
 अबन्धबन्धनं घोरं मिथीकृतं महाविषम् ॥  
 अशस्त्रखण्डनं देवि ! संसारासक्तचेतसाम् ।  
 आदिमध्यावसानेषु सर्वदुःखमिदं जगत् ॥  
 तस्मात् सन्त्यज्य संसारं तत्त्वनिष्ठः सुखी भवेत् ।  
 लोहदारुमयैः पाशैर्दृढबन्धोऽपि मुच्यते ॥  
 स्त्रीधनादिषु संसक्तो मुच्यते न कदाचन ।  
 कुटुम्बचिन्तायुक्तस्य श्रुतशीलादयो गुणाः ॥  
 अपक्वकुम्भजलवन्नश्नन्त्यङ्गेन तेन हि ।  
 वाञ्छिताशेषचित्तैस्तैर्नित्यं लोको विनाशितः ॥  
 हा हन्त ! विषयाहारैर्देहस्येन्द्रियतस्करैः ।  
 मांसलुब्धो यथा मत्स्यो लौहशङ्कुं न पश्यति ॥  
 सुखलुब्धस्तथा देही मायाशीलं न पश्यति ।  
 हिताहितं न जानन्तो नित्यमुन्मार्गगामिणः ॥  
 कुक्षिपूरणनिष्ठा ये तेऽबुधा नारकाः प्रिये ! ।  
 निद्रादिमैथुनाहाराः सर्वेषां प्राणिनां समाः ॥  
 ज्ञानवान्मानवः प्रोक्तो ज्ञानहीनः पशुः प्रिये । ।  
 प्रभाते मलमूत्राभ्यां क्षुत्तृड्भ्यां मध्यगे रवी ॥  
 रात्रौ मदननिद्राभ्यां बाध्यन्ते मानवाः प्रिये ! ।

स्वदेहधर्मदारादिनिरताः सर्वजन्तवः ॥  
 जायन्ते च म्रियन्ते च हा हन्ताज्ञानमोहिताः ।  
 स्वध्ववर्णायमाचारनिरताः सर्वमानवाः ॥  
 न जानन्ति परं तत्त्वं मूढा नश्यन्ति पार्वति । ।  
 क्रियायासपराः केचिद् व्रतधर्मादिसंयुताः ॥  
 अज्ञानसम्भृतात्मानः सञ्चरन्ति प्रतारकाः ।  
 नाममात्रेण सन्तुष्टाः कर्मकाण्डरता नराः ॥  
 मन्त्रोच्चारणहोमाद्यैर्भामिताः क्रतुविस्तरैः ।  
 एकभक्तोपवासाद्यैर्नियमैः कायशोषणैः ॥  
 मूढाः परोक्षमिच्छन्ति तव मायाविमोहिताः ।  
 देहदण्डनमात्रेण का सिद्धिरविवेकिनाम् ॥  
 वल्मीकताडनाद्देवि ! नृतः कोऽत्र सहोरगः ।  
 धनार्जनोपयुक्तास्ते दान्भिकावेगधारिणः ॥  
 भ्रमन्ति ज्ञानिवल्लभ्या भ्रामयन्ति जनानपि ।  
 सांसारिकसुखासक्तं ब्रह्मज्ञोऽस्मोतिवादिनम् ॥  
 कर्मब्रह्मोभयभ्रष्टं तं त्यजेदन्धजं यथा ।  
 गृहारण्यसमालोके गतब्रीडा दिगम्बराः ॥  
 चरन्ति गर्दभाद्याय विविक्तास्ते भवन्ति किम् ।  
 आजन्ममरणान्तञ्च गङ्गादितटिनीस्थिताः ॥  
 मातङ्गमत्स्यप्रसुखा व्रतिनस्ते भवन्ति किम् ।  
 वदन्ति हृदयानन्दं पठन्ति शुकसारिकाः ॥  
 तत्रैव पुरतो देवि ! विबुधाः किं भवन्ति हि ।  
 वृषपर्णादिकाहाराः सततं वनवासिनः ॥  
 हरिणादिमृगा देवि । तापसास्ते भवन्ति किम् ।  
 पारावताः, शिलाहाराः परमेष्ठरि । घातकाः ॥  
 न पिबन्ति महीतीयं योगिनस्ते भवन्ति किम् ।

## कुलार्णवतन्त्रे

गीतंवातातपमहा जम्बान्जमशयाः प्रिये ! ॥  
 तिष्ठन्ति शूकराद्याय योगिनस्ते भवन्ति किम् ।  
 तस्मादित्यादिकं कर्म लोकरञ्जनकारणम् ॥  
 मोक्षस्य कारणं मात्तात्तत्त्वज्ञानं कुलेश्वरि ! ।  
 पङ्कदर्शनमहाकूपे पतिताः पशवः प्रिये ! ॥  
 परमार्थं न जानन्ति पशुपाशनियन्त्रिताः ।  
 वेदार्थमपरिज्ञाय दह्यमाना इतस्ततः ॥  
 कालोर्मिणा ग्रहग्रस्यास्तिष्ठन्ति हि कुतार्किकाः ।  
 वेदागमपुराणज्ञः परमार्थं न वेत्ति च ।  
 विडम्बकस्य तस्यापि तत् सर्वं काकभाषितम् ॥  
 इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयं इति चिन्ताममाकुलाः ।  
 पठन्त्यहर्निशं देवि ! परतत्त्वपराङ्मुखाः ॥  
 काव्यच्छन्दोनिबन्धेन काव्यान्द्धारशोभिताः ।  
 चिन्तया दुःखिता मूढास्तिष्ठन्ति व्याकुलेन्द्रियाः ॥  
 अन्यथा परमं तत्त्वं जनाः क्लिश्यन्ति चान्यथा ।  
 अन्यथा शास्त्रसद्भावं व्याख्यां कुर्यन्ति चान्यथा ॥  
 कथयन्त्युन्मनीभावं स्वयं नानुभवन्ति हि ।  
 अहङ्कारहताः केचिदुपदेशविवर्जिताः ॥  
 पठन्ति वेदशास्त्राणि दुर्लभा भववेदकाः ।  
 न जानन्ति परं तत्त्वं दर्वीपाकरसं यथा ॥  
 शिरो वहति पुष्पाणि गन्धं जानाति नासिका ।  
 पठन्ति वेदशास्त्राणि विवदन्ति परस्परम् ॥  
 तत्त्वमात्मस्थमज्ञात्वा मूढः शास्त्रेषु मुह्यति ।  
 गोपः कक्षगतं छागं कूपे पश्यति दुर्मतिः ॥  
 संसारमात्रनाशाय शाब्दबोधो न हि क्षमः ।  
 न निवर्त्तत तिमिरं कदाचिद्दीपशिखया ॥



प्रज्ञाहीनस्य पठतो ह्यभ्यस्यादर्शनं यथा ।  
 देवि ! प्रज्ञावतः शास्त्रं तत्त्वज्ञानस्य कारणम् ॥  
 अग्रतः पृष्ठतः केचित् पार्श्वयोरपि केचन ।  
 तत्त्वमीदृक् तादृगिति विवदन्ति परस्परम् ॥  
 सद्विद्यादानसूराद्यैर्गुणैर्विख्यातमानवाः ।  
 ईदृशस्तादृशयेति दूरस्थः कथ्यते जनैः ॥  
 प्रत्यक्षग्रहणं नास्ति वात्तया ग्रहणं प्रिये ! ।  
 एवं ये शास्त्रसंभूदास्ते दूरस्था न संशयः ॥  
 इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयं सर्वतः श्रोतुमिच्छति ।  
 देवि ! वर्षसहस्रायुः शास्त्रान्तं नैव गच्छति ॥  
 वेदाध्यनेकशास्त्राणि स्वल्पायुर्विघ्नकोटयः ।  
 तस्मात् सारं विजानीयात् चीरं हंस इवाभ्यसि ॥  
 अभ्यस्य सर्वशास्त्राणि तत्त्वं ज्ञात्वा हि बुद्धिमान् ।  
 पलानमिव धान्यार्थी सर्वशास्त्रं परित्यजेत् ॥  
 यथानृतेन ह्यस्य नाहारेण प्रयोजनम् ।  
 तत्त्वज्ञस्य तथा देवि ! न शास्त्रेण प्रयोजनम् ॥  
 न वेदाध्ययनान्मुक्तिर्न शास्त्रपठनादपि ।  
 ज्ञानादेव हि मुक्तिः स्यान्नान्यथा वीरवन्दिते ! ॥  
 न वेदाः कारणं मुक्तेर्दर्शनानि न कारणम् ।  
 तथैव सर्वशास्त्राणि ज्ञानमेवं हि कारणम् ॥  
 मुक्तिदा गुरुवागिका विद्याः सर्वा विडम्बकाः ।  
 काष्ठभारयमादस्मादेकं सञ्जीवनं परम् ॥  
 अद्वैतन्तु शिवेनोक्तं क्रियायासविवर्जितम् ।  
 गुरुवक्त्रेण लभ्येत नाधीतागमकोटिभिः ॥  
 आगमोत्थं विवेकोत्थं द्विधा ज्ञानं प्रचक्षते ।  
 शब्दब्रह्मागममयं परंब्रह्म विवेकजम् ॥

अद्वैतं केचिदिच्छन्ति द्वैतमिच्छन्ति चापरे ।  
 मम तत्त्व विजानन्तोऽद्वैताद्वैतविवर्जितम् ॥  
 द्वे पदे बन्धमोक्षाय ममेति निर्ममेति च ।  
 ममेति बध्यते जन्तुर्न ममेति विमुच्यते ॥  
 तत् कर्म यत्र बन्धाय विद्या सा या विमुक्तये ।  
 आयासायापरं कर्म विद्यान्या शिल्पनैपुणम् ॥  
 यावत् कामादि दीप्येत यावत् संसारवासना ।  
 यावदिन्द्रियचापल्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥  
 यावत् प्रयत्नरोगोऽस्ति यावत् सङ्कल्पकल्पना ।  
 यावन्न मनसः स्वैर्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥  
 यावद्देहाभिमानय ममता यावदस्ति हि ।  
 यावन्न गुरुकारुण्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥  
 यावत्तपो व्रतं तीर्थं जपहोमार्चनादिकम् ।  
 वेदशास्त्रागमकथा तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सर्वावस्थासु सर्वदा ।  
 तत्त्वनिष्ठो भवेद्देवि ! यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥  
 धर्मज्ञानस्वप्नस्य स्वकुलोक्तफलस्य च ।  
 तापत्रयार्तिसन्तप्तम्हायां कल्पतरोः अयेत् ॥  
 बहुनात्र किमुक्तेन रहस्यं शृणु पार्वति ! ।  
 कुलधर्ममृते मुक्तिर्नास्ति सत्यं न संशयः ॥  
 तस्माद्वदामि तत्त्वन्ते विज्ञायात्र गुरोर्मुखात् ।  
 सुखेन मुच्यते देवि ! घोरसंसारबन्धनात् ॥  
 इति ते कथिता काचिज्जीवजातिस्थितिः प्रिये ! ।  
 समासेन कुलेशानि ! किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्णवे सद्गुरुस्य सर्वांगमोक्षमोक्षमे जीवस्थितिकथने

ज्ञान प्रथम अध्यायः ।

## द्वितीय उल्लासः ।

श्रीदेव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि सर्वजीवदयानिधे ।।

कुलधर्मस्त्वया देव ! सूचितो न प्रकाशितः ॥

तस्य धर्मस्य माहात्मा सर्वधर्मोत्तमस्य च ।

वद मे परमेशान ! यदि चास्ति कृपा मयि ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य अघणमात्रेण योगिनीनां प्रियो भवेत् ॥

ब्रह्मविष्णुगुह्यादिभ्यो न मया कथितं प्रिये ! ।

कथयामि तव स्नेहात् शृणुष्वैकाग्रमानसा ॥

पारम्पर्यक्रमायातं वक्तादक्तेषु संस्थितम् ।

अकथं परमार्थेन तथापि कथयामि ते ॥

त्वयापि गोपितव्यं हि न देयं यस्य कस्यचित् ।

देयं भक्ताय शिष्याय अन्यथा पतनं भवेत् ॥

सर्वेभ्योऽत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परम् ।

वैष्णवादुत्तमं शैवं शैवादक्षिणमुत्तमम् ॥

दक्षिणादुत्तमं वामं वामात् सिद्धान्तमुत्तमम् ।

सिद्धान्तादुत्तमं कौलं कौलात् परतरं न हि ॥

गुह्याद्गुह्यतरं देवि ! साराक्षारं परात्परम् ।

साक्षात् परतरं देवि ! कर्णाकर्णगतं कुलम् ॥

मथित्वा ज्ञानमन्येन वेदागममहार्णवम् ।

सर्वज्ञेन मया देवि ! कुलधर्मः समुद्भूतः ॥

एकतः सकला धर्मा यज्ञतीर्थव्रतादयः ।

एकतः कुलधर्माणि तव कौलोऽधिकः प्रिये ! ॥

प्रविशन्ति यथा नद्यः समुद्रं ऋजुवक्रगाः ।

तथैव विविधा धर्माः प्रविष्टाः कुलमेव हि ॥

यथा हस्तिपदे लोणं सर्वप्राणिपदं भवेत् ।

दर्शनानि च सर्वाणि कुल एव तथा प्रिये ! ॥

तस्मात्तु समयाः सर्वे कुलधर्मेण नो समाः ।  
 मेरुसर्पपगोर्यहत् सूर्यखद्योतयोर्यथा ॥  
 तथान्यसमयस्यापि कुलस्य महदन्तरम् ।  
 अस्ति चेत् त्वत्समा नारी मत्समः पुरुषोऽस्ति चेत् ॥  
 कुलेन समधर्मस्तु तथापि न कदाचन ।  
 कुलधर्मादिमोहेन योऽन्यधर्मेण दुर्मतिः ॥  
 स काष्ठाभरणं क्रेयात् सोऽन्यजो नात्र संशयः ।  
 ।सकृत् संसारिणं ब्रूयात् इति पुस्तकान्तरे च पाठ ॥  
 यो वा कुलाधिकं धर्ममज्ञानाद्भजति प्रिये ।।  
 ब्रह्महत्याधिकं पापं स प्राप्नोति न संशयः ॥  
 कुलधर्मप्रवहणं समारुह्य नरोत्तमः ।  
 स्वर्गाद्वीपान्तरं गत्वा मोक्षरत्नं समश्नुते ॥  
 दर्शनेषु च सर्वेषु चिराभ्यासेन मानवाः ।  
 मोक्षं लभन्ते कौले तु सद्य एव न संशयः ॥  
 बहुनात्र किमुक्तेन शृणु मत्प्राणवह्निम् ।।  
 न कौलसमधर्मोऽस्ति त्वां श्रुपे कुलनायिके । ॥  
 ।योगी चेन्नैव भोगो स्याद् भोगी चेन्नैव योगवित् ।  
 भोगयोगात्मकं कौलं तस्मात् सर्वाधिकः प्रिये । ॥  
 ।भोगी योगायते साक्षात् पातकं सुकृतायते ।  
 मोक्षायते च संसार कुलधर्म कुलेश्वरि । ॥  
 ब्रह्मेन्द्रादित्यरुद्रादिदेवता मुनिराक्षसाः ।  
 कुलधर्मपरा देवि ! मानुषेषु च का कथा ॥  
 विहाय सर्वधर्मांश्च नानागुरुमतानि च ।  
 कुलमेव विजानीयाद् यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥  
 पूर्वजन्मकृताभ्यासात् कुलधर्मः प्रकाशते ।  
 स्वप्नोत्थितप्रत्ययवदुपदेशादिकं विना ॥

जन्मभिर्वद्भुभिर्देव ! या बुद्धिर्विहिता नृणाम् ।  
 तामेव लभते जन्तुरूपदेशो निरर्थकः ॥  
 शैववैष्णवदौर्गाकगाणपत्येन्दुसम्भवैः ।  
 मन्त्रैर्विशुद्धचित्तस्य कुलज्ञानं प्रकाशते ॥  
 सर्वधर्माय देवेशि ! पुनरावर्त्तकाः स्मृताः ।  
 कुलधर्मस्थिता ये च ते सर्वेऽप्यनिवर्त्तकाः ॥  
 पुराकृततपोदानयज्ञतीर्थजपव्रतैः ।  
 क्षोणाहसां नृणां देवि ! कुलज्ञानं प्रकाशते ॥  
 त्वमहं देवि ! कल्याणं यस्य तस्याच्युतावपि ।  
 देवतागुरुभक्तस्य कुलज्ञानं प्रकाशते ॥  
 शुद्धचित्तस्य शान्तस्य धर्मिणो गुरुसेविनः ।  
 अतिभक्तस्य गुह्यस्य कुलज्ञानं प्रकाशते ॥  
 श्रीगुरोः कुलशास्त्रेषु कौलिकेषु कुलाग्रये ।  
 यस्य भक्तिर्दृढा तस्य कुलज्ञानं प्रकाशते ॥  
 शुद्धिनिग्रहर्पाद्यैः सदाचारदृढव्रतैः ।  
 गुर्वाज्ञापालकैर्धर्मैः कुलज्ञानमवाप्यते ॥  
 अनर्हे कुलविज्ञानं न तिष्ठति कदाचन ।  
 तस्मात् परीक्ष्य वक्तव्यं कुलधर्मं मयोदितम् ।  
 न ब्रूयात् कुलधर्मं तमयोग्ये कुलशासनम् ।  
 आज्ञाभङ्गश्च यः कुर्याद्देवताशापसाप्नुयात् ॥  
 आराध्य समयाचारं कुलज्ञानं वदेद् यदि ।  
 स गुरुयापि शिष्यश्च योगिनीनां भवेत् प्रभुः ॥  
 बोधयित्वा गुरुः शिष्यं कुलज्ञानं प्रकाशयेत् ।  
 लभेते तावुमौ साक्षाद् योगिनीवीरमेसनम् ॥  
 अनायासेन संसारसागरं यस्तितीर्षति ।  
 कुलधर्ममिदं ज्ञात्वा सुप्यते नात्र संशयः ॥

कुलधर्ममहामार्गे गत्वा मुक्तिपुरीं व्रजेत् ।  
 अचिराद्वात्र सन्देहस्तस्मात् कौलं समाश्रयेत् ॥  
 कुलशास्त्रं परित्यज्य पशुशास्त्राणि योऽभ्यसेत् ।  
 स मूढः पायसं त्वक्का मिचामटति पार्वति ! ॥  
 विहाय कुलशास्त्रं यः सर्वधर्मपरो भवेत् ।  
 करस्थं रत्नमुत्सृज्य दूरस्थं काचमीहते ॥  
 सत्यज्य कुलशास्त्राणि पशुशास्त्राणि यो जपेत् ।  
 स धान्यराशिसुत्सृज्य पांशुराशिं जिहृक्षति ॥  
 कुलान्वयं समुत्सृज्य योऽन्यमन्वयमीक्षते ।  
 तडागादिवत्तृणात्तो मृगलक्ष्णां प्रधावति ॥  
 यथेन्द्रजालनालाभाः क्षणमेव सुखावहाः ।  
 ओकौलादन्यसमयास्तादृशाः कुलनायिके ! ॥  
 कुलधर्ममजानन् हि यो मूढो मोक्षमिच्छति ।  
 पारावारमपारं स पाणिभ्यां तर्भुमिच्छति ॥  
 यो बान्धवदर्शनेभ्यश्च भुक्तिं मुक्तिं च काङ्क्षति ।  
 स्वप्नलब्धधने लब्धे धनवान् स भवेद् यदि ॥  
 शुक्तौ रजतविभ्रान्तिर्यथा जायेत पार्वति ! ।  
 तथान्यसमयेभ्यश्च भुक्तिं मुक्तिं प्रकाशते ॥  
 सर्वधर्मविहीनोऽपि वर्णाश्रमविवर्जितः ।  
 कुलनिष्ठः कुलेशानि ! भुक्तिमुक्तयोः स भाजनम् ॥  
 कुलज्ञानविहीनोऽपि कुलभक्त्याश्रयो भवेत् ।  
 साऽपि सद्गतिमाप्नोति किमु तस्य परायणात् ॥  
 कुलधर्मो हतो हन्ति रक्षितो रक्षति प्रिये ! ।  
 पूजितः पूजयत्याशु तस्मात्तं न परित्यजेत् ॥  
 निन्दन्तु बान्धवा सर्वे त्वजन्तु स्त्रीसुतादयः ।  
 सना एसन्तु मां दृष्ट्वा राजानो दण्डयन्तु या ॥

सेवे सेवे पुनः सेवे त्वामेव परदेवते । ।  
 त्वत्कामं नैव मुञ्चामि मनोवाक्कायकर्मभिः ॥  
 एवमापद्रवस्यापि यस्य भक्तिः सुनिश्चला ।  
 स तु सम्पूज्यते देवैरमुत्र स शिवो भवेत् ॥  
 रोगदारिद्र्यादुःखाद्यैः पीडितोऽप्यनिशं शिवे । ।  
 यद्दत्तामुपासते भक्त्या नरः सद्गतिमाप्नुयात् ॥  
 जनाः स्तुवन्तु निन्दन्तु सख्यीर्गच्छतु तिष्ठतु ।  
 मृतिरद्य युगान्ते वा कौलं न परिवर्जयेत् ।  
 नार्थलोभान्न च क्रोधान्न द्वेषान्न च मत्सरात् ।  
 न कामान्न भयाद्वापि कुलं प्राप्तं परित्यजेत् ॥  
 यो ज्ञात्वा नार्चयेत् त्वान्तु कुलधर्मसमन्वितः ।  
 क्लिश्यतेऽज्ञानमात्रेण भूतावेशी यथा नरः ॥  
 पुलाका इव धान्येषु पतङ्गा इव जन्तुषु ।  
 बुद्बुदा इव तोयेषु ये कौलविमुखा हि ते ॥  
 तरवोऽपि हि जीवन्ति जीवन्ति मृगपक्षिणः ।  
 स जीवति मनो यस्य कुलधर्मं व्यवस्थितम् ॥  
 कुलधर्मविहीनस्य दिनान्यायान्ति यान्ति च ।  
 स लोहकारभस्त्रेव खसन्निव स जीवति ॥  
 गच्छतस्तिष्ठतो वापि जायतः स्वयतोऽपि वा ।  
 कुलेश्वरि । कुलाग्रस्य तत्पशोरिव जीवति ॥  
 विद्वानपि च भूषोऽसौ धार्मिको वाप्यधार्मिकः ।  
 व्रतस्थोऽप्यव्रतस्थो वा यः कौलविमुखो जनः ॥  
 जातास्तत्रैव जगति जन्तवः साधुजीविनः ।  
 कुलधर्मपरा देवि ! विशेषा जनवादतः ॥  
 स पुमानुच्यते सद्भिः कुलधर्मपरायणः ।  
 अपरस्तु परं सत्यं अस्ति कूटत्वचारतः ॥

न तस्य गुरुकारुण्यं कुलज्ञानं न जायते ।  
 यथान्धा नैव पश्यन्ति सूर्यं सर्वप्रकाशकम् ॥  
 तथा कुलं न जानन्ति तव मायाविमोहिताः ।  
 शैववैष्णवसौरादिदर्शनान्यपि भक्तितः ॥  
 जपन्तो मानवा नित्यं वृथायासफलानि वै ।  
 वेदशास्त्रागमैः प्रोक्तं भोगभोक्तृकसाधनम् ॥  
 मूढो निन्दति ह्यहन्त ! मत्प्रियं तव दर्शनम् ।  
 भ्रामिता हि महादेवि ! पशवः शास्त्रकोटिषु ॥  
 कुलधर्मं न जानन्ति वृथ्य ज्ञानाभिमानिनः ।  
 पशुशास्त्राणि सर्वाणि मयैव कथितानि हि ॥  
 मूर्खन्तरन्तु गत्वैव मोहनाय दुरात्मनाम् ।  
 महापापवशात् नृणां तेषु बाण्ड्याभिजायते ॥  
 तेषाञ्च सङ्गतिर्नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।  
 प्रेक्ष्यमाणोऽपि पापात्मा कुले नैव प्रवर्तते ॥  
 वार्थ्यमाणोऽपि पुण्यात्मा कुलमेवाभिलस्यते ।  
 कुलधर्मेण देवत्वं देवाः सम्प्रतिपेदिरे ॥  
 सुनियोगीश्वराद्याश्च सुसिद्धिं परमा गताः ।  
 पशुव्रतादिनिरताः सुलभा दान्भिका भुवि ॥  
 ये कौलमेव सेवन्ते ते महान्तोऽपि दुर्लभाः ।  
 मानवा बहवः सन्ति मिथ्यातत्त्वार्थवादिनः ॥  
 दुर्लभोऽयं कुलैशानि । कुलतत्त्वविशारदः ।  
 यथा रोगातुराः केचिन्मानवाः कुलनायिके ! ॥  
 दिव्योपध न सेवन्ते महाध्याधिविनाशनम् ।  
 तद्व्याधियर्क्षणापथ्यं कुर्वन्ति हि कुभैषजम् ॥  
 तथैव जन्ममरणं कृतां सांसारिको क्रियाम्  
 समाचरन्ति सततं त्वत्कारुण्यविपर्यिताः ॥



न भजन्ति कुलं धर्मं भवश्चर्यविमोचनम् ।

। यथा लयणनसुनमरीचादीन् वणिक्जनाः ॥

। यथा चारख्यजातांस्तु इति वा पाठः ।

पदार्थानिव सम्प्रीत्या याचन्ते कुलनायिके ! ।

। घनर्घ्याणि च रत्नानि न याचन्ते हि केचन ॥

अमूल्यानि इति पाठान्तरम् ।

तथैव पशुशान्ताणि कर्मायामफलानि च ।

इति पृच्छन्ति मूर्खा हि तव मायाविमोहिताः ॥

कुलधर्मं न पृच्छन्ति भुक्तिसुक्तिफलप्रदम् ।

कस्तूरीं कर्दमधिया कर्पूरं लवणैच्छया ॥

शार्करं शर्कराभ्रान्त्या मणिं काचमनीपया ।

यथा दृश्यं न मनुते करस्यमपि पामरः ॥

तथा कौलं न जानन्ति त्वत्प्रसादविवर्जिताः ।

अहो मोहस्य माहात्म्यं त्वन्मायाजनितस्य च ।

किन्तु वक्ष्यामि देवेशि ! मोहयेदमरानपि ॥

किमज्ञानपि देवेशि । इत्यन्यविधः पाठः ।

। कोऽयं मद्यं धनं खाद्यं समालोक्य प्रियासुखम् ।

इत्येवाचरणं जाप्यं परिप्राप्य परं पदम् ॥

गुरुकारणसंलभ्यमौदृशं कुलदर्शनम् ।

त्वद्भक्ता एव जानन्ति नेतरे भुक्तिसुक्तिदम् ॥

गुरुपदेशरहिता भहान्त इति केचन ।

मोहयन्ति जनान् सर्वान्-स्त्रयं पूर्वविमोहिताः ॥

दुराचारपराः केचिदाचयन्ति च पामराः ।

कथं पूतो भवेत् स्वामी सेवकाः स्युस्तथाविधाः ॥

बहवः कौलिकं धर्मं मिथ्याज्ञानविडम्बकाः ।

सुबुद्ध्या कल्पयन्तीत्यं पारम्पर्यविमोहिताः ॥

मद्यपानेन मनुजो यदि सिद्धिं लभेत वै ।

मद्यपानरताः सर्वे सिद्धिं गच्छन्तु यामराः ॥

मांसभक्षणमात्रेण यदि पुण्या गतिर्भवेत् ।

लोके मांसाशिनः सर्वे पुण्यभाजो भवन्ति हि ॥

स्त्रीसम्भोगेन देवेशि ! यदि मोक्षो भवेत वै ।

सर्वेऽपि जन्तवो लोके सुक्ताः स्युः स्त्रीनिषेवणात् ॥

कुलमार्गो महादेवि । न मया निन्दितः क्वचित् ।

आचाररहिता येऽत्र निन्दितास्ते न चेतरे ॥

अन्यथा कौलिके धर्मे आचारः कथितो मया ।

विचरन्त्यन्यथा देवि । मूढाः पण्डितमानिनः ॥

क्षपाणधारागमनाद्व्याघ्रकर्णायलम्बनात् ।

भुजङ्गधारणाञ्जनमशक्यं कुलसेवनम् ॥

द्वयापानन्तु देवेशि ! सुरापानं तदुच्यते ।

यन्महापातकं देवि । देवादियु निरूपितम् ॥

अनाग्नेयमनालोच्यमस्पृश्यश्चाप्यपेयकम् ।

मद्यं मांसं पशूनान्तु कौलिकानां महाफलम् ॥

अमेध्यानि द्विजातीनां मद्यान्येकादशैव तु ।

द्वादशाख्यं महामद्यं सर्वंपामधमं स्मृतम् ॥

सुरा वै मलमन्त्रानां पापात्मा मलमुच्यते ।

तस्माद् ब्राह्मणराजन्यौ वैश्यश्च न सुरां पिबेत् ॥

सुरादर्शनमात्रेण कुर्यात् सूर्यावलोकनम् ।

तत्समाध्यानामात्रेण प्राणायामव्रतं चरेत् ॥

आजानुभ्यां भवेन्मग्नी जले क्षीपयसेदहः ।

ऊर्ध्वं नाभेस्त्रिरात्रन्तु मद्यस्य स्पर्शने विधिः ॥

सुरापाने श्रानकृते ज्वनन्ती तां विनिचिपेत् ।

मुखे तया विनिचिते ततः गृहिमयाप्रायात् ॥

मद्यमांसादिदोषस्य प्रायश्चित्तविधिः स्मृतः ।  
 प्रविधानेन यो हन्यादात्मार्यं प्राणिनः प्रिये ॥  
 निवसेन्नरके घोरे दिनानि पशुरोमभिः ।  
 मस्वितानि दुराचारस्तिर्यग्योनिषु जायते ॥  
 सस्वितानि स्थाने गलितानि पाठः ।  
 अनुमन्ता विशसिता निहन्ता क्रयविक्रयो ।  
 संस्कर्त्ता चोपहर्त्ता च खादिताष्टौ च घातकाः ॥  
 धनेन च क्रोता हन्ति खादिता चोपभोगतः ।  
 घातको घातवन्धाभ्यामित्येव त्रिविधो बधः ॥  
 मांससन्दर्शने कृत्वा सूर्यदर्शनमाचरेत् ।  
 तस्मादविधिना मांसं मद्यञ्च नाचरेत् कश्चित् ॥  
 विधिवत् सेव्यते देवि । परमार्थं प्रसीदसि ।  
 नाशयस्व परज्ञानं सत्यमेतद्दरानने ! ॥  
 त्वणं वाप्यविधानेन छेदयेच्च कदाचन ।  
 विधिना गां द्विजं वापि हत्वा पापैर्न लिप्यते ॥  
 बहुनात्र किमुक्तेन सर्वसारं शृणु प्रिये ! ।  
 जीवन्मुक्तिसुखोपायं कुलशास्त्रेषु गोपितम् ॥  
 यन्मुमुक्षोः फलं देवि । नाफलस्यापि सेवितम् ।  
 कुलज्ञेऽप्युर्ध्वं विख्याते ज्ञानं तत्तदनुत्तमम् ॥  
 कुलशास्त्राणि सर्वाणि मयैवोक्तानि पार्वति ! ।  
 प्रमाणानि न सन्देहो न हन्तव्यानि हेतुभिः ॥  
 देवताभ्यः पितृभ्यश्च मधुवाता ऋतायते ।  
 स्वाधिष्ठानमधिष्ठायां चीरं सर्पिर्मध्दकम् ॥  
 हिरण्यपात्रं खादित्वा चाबधन् पुरुषं पशुम् ।  
 सद्यो दीक्षयतोत्याद्याः प्रमाणं श्रुतयः प्रिये ! ॥  
 इत्येतत् कथितं किञ्चित् कुलमाहात्म्यमम्बिके ! ॥

समासेन कुलेशानि । किं भूय श्रोतुमिच्छामि ॥

इति कुलायस्य महावदस्य सर्वांगमोत्तमोत्तमे कुलमाहात्म्यकथनं  
नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

### तृतीय उद्घासः ।

श्रोदेव्युवाच । कुलेश । श्रोतुमिच्छामि सर्वधर्मोत्तमोत्तमम् ।

ऊर्ध्वान्नायस्य माहात्म्यं तन्मन्त्रं वद मे प्रभो । ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि । प्रवक्ष्यामि यन्मा त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण देवता सुप्रसीदति ॥

न कदाचिन्मया प्रोक्तं इतः पूर्वं कुलेश्वरि । ।

कथयामि तव स्नेहादूर्ध्वान्नाय शृणु प्रिये । ॥

वेदशास्त्रपुराणानि प्रकाश्यानि कुलेश्वरि । ।

शैवाचारागमा सर्वे रहस्या परिकीर्त्तिताः ॥

रहस्यातिरहस्यानि कुलशास्त्राणि पार्वति । ।

रहस्यातिरहस्यानां रहस्यमिदमम्बिके । ॥

ऊर्ध्वान्नायश्च तं वेदं पूजाहन्तात्मकं परम् ।

ऊर्ध्वान्नायार्थतत्त्वं हि इति वा पाठः ॥

सुगोपितं मया यद्वादिदानोन्तु प्रकाशयते ।

भूमि पञ्चमुखेभ्यश्च पञ्चान्नाया समुद्गताः ॥

पूर्वश्च पश्चिमश्चैव दक्षिणोत्तरस्तथा ।

ऊर्ध्वान्नायाश्च पश्चैते मोक्षमार्गाः प्रकीर्त्तिताः ॥

आन्नाया बहवः सन्ति नोर्ध्वान्नायस्य ते समाः ।

सत्यमेतद्वरारोहे । नात्र कार्यं विचारणा ॥

आन्नाया बहवो गुप्ताश्चतुरान्नायभेदजाः ।

अस्मिन्तन्त्रे समाख्याता पूर्वत्र कुलनायिके । ॥

उत्तरान्नायवेत्तारा बहवः सन्ति मानिनः ।

ऊर्ध्वान्नायात्मतत्त्वज्ञा विरला वीरवन्दिते ! ॥  
 यावन्तः पांशवो भूमेस्तावन्तः समुदीरिताः ।  
 एकैकान्नायजा मन्त्रा भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ॥  
 उपमन्त्राय तावन्तः सारदाः समुदीरिताः ।  
 मयैव कथितास्ते तु लोकागुग्रहकाङ्क्षया ॥  
 सर्वेषामपि मन्त्राणां देवतास्तत्फलप्रदाः ।  
 आवयोरेणसम्भूताः समुद्दिष्टाः शुचिस्मिते । ॥  
 सर्वमन्त्रानहं वेद्मि नान्यो जानाति कथन ।  
 मत्प्रसादेन यः कथिदोत्ति मानवकोटिषु ॥  
 एकान्नायश्च यो वेत्ति स मुक्तो नाम संशयः ।  
 किं पुनश्चतुरान्नायवेत्ता माक्षाच्छिवो भवेत् ॥  
 चतुरान्नायविज्ञानादूर्ध्वान्नायः परः प्रिये ।।  
 तस्मात्तदेव जानीयाद् यदोच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥  
 ऊर्ध्वत्वात् सर्वधर्माणां ऊर्ध्वान्नायः प्रशस्यते ।  
 ऊर्ध्वं नयत्यधःस्थञ्चेदूर्ध्वान्नाय इति स्मृतः ॥  
 ऊर्ध्वतत्त्वात् कुलेशानि । ध्वस्तसंसारसागरात् ।  
 'ऊर्ध्वं लोकनिपेयत्वादूर्ध्वान्नाय इति स्मृतः' ॥  
 तस्मादेवेशि । जानीहि साक्षान्मोक्षैकसाधनम् ।  
 सर्वान्नायाधिकफलमूर्ध्वान्नायं परात्परम् ॥  
 तस्मादेवेशि । जानीहि साक्षान्मोक्षैकसाधनम् ।  
 सर्वलोकेषु सर्वेभ्यो ह्यहं पूज्यो यथा प्रिये । ॥  
 आम्नायेषु च सर्वेषु ऊर्ध्वान्नायस्तथा प्रिये ।।  
 देवतानां यथा विष्णुर्ज्योतिषा भास्वरो यथा ॥  
 तीर्थानाञ्च यथा काशी स्वर्णदी सरिता यथा ।  
 पर्वतानां यथा मेरुस्तरूणां चन्दन यथा ॥  
 अश्वमेधः क्रतूनाञ्च पापाणानां यथा मणिः ।

यथा रसानां माधुर्यं धातूनां काश्चनं यथा ॥  
 चतुष्पदां यथा धेनुर्यवा हंसस्तु पक्षिणाम् ।  
 आश्रयमाणां यथा भिक्षुर्यर्णानां ब्राह्मणो यथा ॥  
 मनुष्याणां यथा राजाऽवयवानां यथा शिरः ।  
 भामोदानाश्च कस्तूरी यथा काश्चोपुरी पुराम् ॥  
 तथेय सर्वधर्माणां ऊर्ध्वान्नायोऽधिकः मिये ।।  
 नानाजन्मार्जितापारपुण्यकर्मफलोदयात् ॥  
 ऊर्ध्वान्नायं विजानीयान्नायथा वीरवन्दिते ।।  
 धन्यो मनुष्यलक्षेण जानाति कुलसाधनम् ॥  
 'तेषां लक्षेण यः कश्चिदूर्ध्वान्नायं प्रवेत्ति च ।  
 न वेदैर्नागमैः शास्त्रैर्न पुराणैः सुविस्तरैः ॥  
 न यज्ञैर्न तपोभिर्वा न तीर्थव्रतकोटिभिः ।  
 अन्यैरुपायैर्देवेशि ! मन्त्रोपधिपुरःसरैः ॥  
 भ्राम्नायो ज्ञायते चोर्ध्वः श्रीमद्गुरुबुद्धं विना ।  
 विधातव्यस्त्वया देव्या सततञ्च पुनः स्वयम् ॥  
 तन्मिद्वान्वेपयेत्तत्र सर्वज्ञं करुणानिधिम् ।  
 भ्राम्नायं यो नरो देवि ! विजानाति च तत्त्वतः ॥  
 सर्वलक्षणसम्पूर्णं ऊर्ध्वान्नायात्मकोविदः ।  
 तस्माद्देवेशि ! जानीयादूर्ध्वान्नायं कुलेश्वरि ! ॥  
 लभते काङ्क्षितां सिद्धिं सत्यं सत्यं वरानने ।।  
 'ऊर्ध्वान्नायं विजानाति यः कश्चित् श्रीगुरोर्मुखात् ॥  
 शास्त्रमार्गिणैव नरोजीवन्मुक्तो न संग्रयः ।  
 भ्राम्नायं यो नरो देवि ! विजानाति च तत्त्वतः ॥  
 स वन्द्यः सद्गुरुः सोऽर्च्यः स दैवज्ञः स मान्त्रिकः ।  
 सः सेव्यः स च संस्तुत्यः स इष्टव्यः स सात्त्विकः ॥  
 स व्रती स तपस्वी च सोऽनुष्ठाता स पूजकः ।

स वेदागमशास्त्रादिसर्वविद्याविशारदः ॥

स आचार्यः स मतिमान् स यतिः स च कौलिफः ।

स यज्वा स च पूतात्मा स जापौ स च साधकः ॥

स योगी सङ्गतार्थस्तु स वीरः स च सत्तमः ।

स पुण्यात्मा स सर्वज्ञः स सुक्तः स शिवः प्रिये ! ॥

तत्कुलं पावनं देवि ! धन्या तज्जननी स्मृता ।

तत्पिता च कृतार्थः स्यान्मुक्तास्तत्पितरः प्रिये ! ॥

पुण्यास्तद्वंशजाः सर्वे पूतास्तन्मित्रबान्धवाः ।

वहुनेह किमुक्तेन ऊर्ध्वान्नायपरस्य च ॥

स्मरणं कीर्तनं वापि दर्शनं स्पर्शनं तथा ।

सन्माप्रणश्च कुरुते राजसूयाधिकं फलम् ॥

स यत्र वसते देवि ! तत्र श्रीर्विजयो भवेत् ।

• अनामयं सुभिन्नं सुवृष्टिर्निरूपद्रवम् ॥

तस्माद्गुरुप्रसादेन ऊर्ध्वान्नायं नरोत्तमः ।

यो वेत्ति तत्त्वतो देवि ! स मे प्रियतमो भवेत् ॥

पूर्वान्नायः सृष्टिरूपः स्थितिरूपश्च दक्षिणः ।

संहारः पश्चिमो देवि ! उत्तरोऽनुग्रहो भवेत् ॥

अन्वयीगं विदुः पूर्वं भक्तियोगश्च दक्षिणम् ।

पश्चिमं कर्मयोगश्च ज्ञानयोगं तथोत्तरम् ॥

पूर्वान्नायस्य सङ्केतश्चतुर्विंशतिरीरितः ।

दक्षिणान्नायसङ्केतः पञ्चविंशतिरीरितः ॥

पश्चिमान्नायसङ्केतो द्वाविंशत् ससुदाहृतः ।

उत्तरान्नायसङ्केतः षट्त्रिंशत् ससुदाहृतः ॥

ऊर्ध्वान्नायस्य चैतानि वसन्ति कुलनायिके ! ।

साक्षाज्ज्ञानस्वरूपत्वात् न किञ्चित् कर्म विद्यते ॥

ऊर्ध्वान्नायस्य आद्यात्ममहं वेत्ति न चापरः ।

मत्स्नेहात्त्वच्च जानासि सत्यमेतद्वरानने ! ॥  
 ऊर्ध्वान्नायस्व माहात्म्यमिति ते कथितं मया । ।  
 समासेन कुलेशानि ! मन्त्रमाहात्म्यमुत्तमम् ॥  
 इतः पूर्वं मया मोक्तं यस्य कस्यापि पार्वति ! ।  
 तद्भामि तव स्नेहाच्छृणु मन्त्राण्यवलम्बे ! ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमूर्ध्वान्नायमधिहितम् ।  
 आवयोः परमाकारं यो वेत्ति स स्वयं शिवः ॥  
 शिवादिक्लिमिपर्यन्तं प्राणिनां प्राणवर्त्मना ।  
 निश्वासीच्छ्वासरूपेण मन्त्रोऽयं वर्तते प्रिये ! ॥  
 अनिलेन विना मेघो यथाकाशे न वेष्टते ।  
 पराप्रासादमन्त्रेण विनालीकस्तथा प्रिये ! ॥  
 पराप्रासादमन्त्रेण सूतमेतच्चराचरम् ।  
 अभिन्नं तत्त्वतो देवि ! तालहन्ते यथानिलः ॥  
 बीजेऽङ्गुरस्थिते तैलं अग्न्यावुष्णं रवौ प्रभा ।  
 चन्द्रे ज्योत्स्नानलः काष्ठे पुष्पे गन्धो जले द्रवः ॥  
 शब्दे चार्थः शिवे शक्तिः क्षीरे सर्पिः फले रुचिः ।  
 शर्करायाञ्च माधुर्यं घनसारे च शीतलम् ॥  
 निमग्नानुमहो मन्त्रे प्रतिमायाञ्च देवता ।  
 दर्पणे प्रतिबिम्बश्च समोरे चलनं यथा ॥  
 पराप्रासादमन्त्रेऽपि प्रपञ्चोऽयं तथा स्थितः ।  
 बटबीजे यथा वृक्षः सुक्ष्मरूपेण तिष्ठति ॥  
 पराप्रासादमन्त्रेऽस्मिन् ब्रह्माण्डोऽपि तथा स्थितः ।  
 सुपक्केषु यथान्नेषु सरसेषु कुलेखरि ! ॥  
 लवणेन विना स्वादु यथा भोक्तुर्न जायते ।  
 पराप्रासादमन्त्रेण ये वा मन्त्रा न सद्गताः ॥  
 ते फलं न प्रयच्छन्ति मन्त्रशक्तिविवर्जिताः ।



श्रीप्रासादपरामन्दो गोपनीयः कुलेश्वरि । ॥  
 विचार्याहं पुराणानि दर्शनाम्नायभेदजान् ।  
 समग्रान् वेद्याहं मन्त्रान् शास्त्राणि विविधानि च ॥  
 सहस्राक्षादयो देवाः शास्त्रेषु विविधेषु च ।  
 भ्रमन्ति तेषु मूढास्ते तव मायाविमोहिताः ॥  
 जायन्ते च म्रियन्ते च संसारक्लेशभागिनः ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं न गायन्तः कुलेश्वरि ! ॥  
 न लभन्ते हि मोक्षं ते त्वयसादविवर्जिताः ।  
 मद्रूपे श्रीगुरौ यस्य दृढा भक्तिः प्रजायते ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं स ज्ञात्वा परिसुच्यते ।  
 पूर्वजन्मसहस्रेषु शैवादिसमयोद्यतान् ॥  
 चतुराम्नायजान् मन्त्रान् गुर्वाम्नां यो भजिष्यति ।  
 स पापकक्षुक्कान्मुक्तः शुद्धात्मा गुरुवत्सलः ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं विजानाति च नान्यथा ।  
 स ब्रह्मविष्णुरुद्राश्च शक्रादिसुरपुङ्गवाः ॥  
 चतुरद्राश्च दिक्पाला मनुचन्द्रादयः प्रिये । ।  
 भार्गव्यादिसुनयो वशिष्ठादिसुनीश्वराः ॥  
 सनकाद्याश्च योगीशा जीवन्मुक्ताः शुकादयः ।  
 यक्षाः किन्नरगन्धर्वसिद्धविद्याधरादयः ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रप्रभवश्चामितं फलम् ।  
 शम्भु मन्त्रमिमं गुह्यं जपन्त्यदपि प्रार्थति ! ॥  
 सामर्थ्यं पूजिता विद्या तेजः सौख्यमरोगिता ।  
 राज्यं स्वर्गश्च मोक्षश्च पराप्रासादजापिनः ॥  
 रुद्रेन्दुब्रह्मविष्णुनामभिभूयाय ते पदम् ।  
 सर्वकर्मविहीनोऽपि पराप्रासादमन्त्रवित् ॥  
 सुखेन यां गतिं यान्ति न तां सर्वेऽपि धार्मिकाः ।

तस्य चिन्तामणिः कामधेनुः कल्पतरुर्गृहे ॥  
 कुवेरः किङ्करः साक्षात् पराप्रासादजापिनः ।  
 यथा दिव्यरसस्पर्शास्त्रौहो भवति काञ्चनः ॥  
 पराप्रासादजापी यः पशुः पशुपतिर्भवेत् ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं यो विजानाति भावतः ॥  
 स मां त्वाञ्च विजानाति चावयोरप्यतिप्रियः ।  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञः श्वपचोऽपि हि पार्वति ! ॥  
 देवतास्थापने शक्तः प्रतिमादौ न संशयः ।  
 मन्त्रमात्रन्तु यो वेत्ति पराप्रासादसंज्ञकम् ॥  
 श्वपचोऽपि हि मुच्येत किं पुनस्तद्विधानवित् ।  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञो यत्करोति यदिच्छति ॥  
 यद्ब्रूते तन्महेशानि ! तपो ध्यानं जपो भवेत् ।  
 दौष्टापूर्वं महेशानि ! पारम्पर्यसमन्वितः ॥  
 पराप्रासादमन्त्रं यो वेत्ति सोऽहं न संशयः ।  
 चराचरसमेतानि भुवनानि चतुर्दश ॥  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञदेहे तिष्ठन्ति नित्यशः ।  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञो यत्र तिष्ठति भाविनि ! ॥  
 दिव्यक्षेत्रं समुद्दिष्टं समन्ताद्दृश्ययोजनम् ।  
 पराप्रासादमन्त्रार्थतत्त्वज्ञं कुलनायिके ! ॥  
 सुरासुराश्च वदन्ति किं पुनर्मानवादयः ।  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञमनुतिष्ठति पार्वति ! ॥  
 सिद्धक्षेत्रं मदीयं वा मुनिदेवगणैः सह ।  
 सौरवैष्णवदौर्गाङ्गाणपत्येन्दुसम्भवान् ॥  
 सर्वमन्त्रान् स जानाति पराप्रासादमन्त्रवित् ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रो जिह्वाग्रे यस्य वर्तते ॥  
 तस्य दर्शनमात्रेण श्वपचोऽपि विमुच्यते ।

प्राङ्मणो वान्वजो वापि शुचिर्वाप्ययवाऽशुचिः ॥  
 परंप्रासादजापी यः स मुक्तो नात्र संशयः ।  
 गच्छतस्तिष्ठतो वापि जाग्रतः स्वपतोऽपि वा ॥  
 परंप्रासादमन्त्रोऽयं देवेशि ! न च निष्फलः ।  
 चिरेणैकैकफलदा मन्त्राः सन्ति सहस्रशः ॥  
 कुलेशि ! मन्त्रराजोऽयं शीघ्रं सर्वफलप्रदः ।  
 परंप्रासादमन्त्रोऽयं सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः ॥  
 ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि भजतां कामदो मनुः ।  
 शचीन्द्रौ रीहीणीचन्द्रौ स्वाहाग्नी च प्रभारयी ॥  
 लक्ष्मोनारायणौ वाणीधातारौ रात्रिवासरी ।  
 चम्पीपोमौ विन्दुनादौ देवि ! प्रकृतिपूरुषौ ॥  
 आधाराधेयनामानौ भोगमोक्षौ कुलेश्वरि ।।  
 प्राणापानौ च शब्दार्थौ प्रियौ विधिनिषेधकौ ॥  
 सुखदुःखादि यन्त्रन्दं दृश्यते श्रूयते यथा ।  
 सर्वलोकेषु तत्सर्वमावामेष न संशयः ॥  
 पुंस्त्रीरूपाणि सर्वाणि चावयोरंशजानि हि ।  
 परंप्रासादमन्त्रोऽयं तस्मात् सर्वात्मको भवेत् ॥  
 अरूपं भावनागम्यं परं ब्रह्म कुलेश्वरि ।।  
 निष्कलं निर्मलं नित्यं निर्गुणं व्योमसन्निभम् ॥  
 अनन्तममलं तत्त्वं मनोवाचामगोचरम् ।  
 परंप्रासादमन्त्रार्थं सन्धानात् सम्प्रकाशते ॥  
 तस्मान्मन्त्रमिमं देवि ! परंप्रासादसंज्ञकम् ।  
 परतत्त्वस्वरूपत्वात् सच्चिदानन्दलक्षणात् ॥  
 श्रियशक्तिमयत्वाच्च भुक्तिमुक्तिप्रदानतः ।  
 , सकर्मापि च निष्कर्मं सगुणञ्चापि निर्गुणम् ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं सर्वमन्त्रशिरोमणिम् ।

जपन् भुजिष्य सुनिष्ठं लभते नात्र भंगयः ॥  
 वदमात्रं किमुक्तेव सर्वकारं शृणु प्रिये ! ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमसौ मन्त्रो न विद्यते ॥  
 इदमेव परं ज्ञानमिदमेव परं तपः ।  
 इदमेव परं ध्यानमिदमेव परार्शनम् ॥  
 इदमेव परा दोषा इदमेव परी जपः ।  
 इदमेव परं ब्रह्म इदमेव परं व्रतम् ॥  
 इदमेव परी यज्ञ इदमेव परात्परम् ।  
 इदमेव परं श्रेय इदमेव परं फलम् ॥  
 इदमेव परं तत्त्वं इदमेव परा गतिः ।  
 इदमेव परं गुह्यं सत्यं सत्यं न संशयः ॥  
 इति मत्वा मनुपरं यच्चिष्ठः श्यात् मदा प्रिये ! ।  
 प्रागमोक्तेन विधिना क्रमपूजापुरःसरम् ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं गतमष्टोत्तरं जपेत् ।  
 मुच्यते ब्रह्महत्यादिमहापापेभ्यः पञ्चभिः ॥  
 द्विशतं यो जपेद्देवि ! श्रीप्रासादपरामनुम् ।  
 चतुर्विंशतिलक्षांशधारणाचरितैरपि ॥  
 अयोनिजाद्गचरितैरभ्यस्य जननार्जितैः ।  
 बाल्येके यौवने बाल्ये जायत्स्रग्भ्रसुपुंसिषु ॥  
 कर्मणा मनसा वाचा ज्ञानाज्ञानक्षतैरपि ।  
 महापातकसङ्घैश्च उपपातककोटिभिः ॥  
 मुच्यते नात्र सन्देहः सत्यमेतद्वरानने ! ।  
 त्रिशतं यो जपेद्देवि ! श्रीप्रासादपरामनुम् ॥  
 सर्वक्रतुषु यत्पुण्यं सर्वदानेषु यत् फलम् ।  
 सर्वव्रतेषु यत्पुण्यं सर्वतीर्थेषु यत् फलम् ॥  
 तत् फलं लभते देवि ! नात्र कार्या विचारणा ।

चतुःशतं जपेद्यस्तु श्रीप्रासादपरामनुम् ॥  
 सदा तस्य गृहद्वारेऽप्यणिमाद्यष्टसिद्धयः ।  
 यसन्ते नात्र सन्देहः सर्वसिद्धिसमन्विताः ॥  
 यद्यन्मनोऽभिलषितं तत्तदाप्नोति नित्यशः ।  
 धर्मार्थकाममोक्षाय साक्षात्तस्य करे स्थिताः ॥  
 सालोद्यममुखां देवि । लभेयुः किं चतुर्विधम् ।  
 सत्यमेतन्न सन्देहः साधकः कुलनायिके ! ॥  
 जपेत् पञ्चशतं यस्तु श्रीप्रासादपरामनुम् ।  
 तत् फलं नैव शक्नोमि कथितु कुलनायिके ! ।  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सर्वावस्थासु सर्वदा ॥  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं जपेद्भुक्तिविमुक्तये ।  
 नास्ति गुर्वधिकं तत्त्वं न शिवाधिकदैवतम् ।  
 न हि वेदाधिका विद्या न कौलसमदर्शनम् ।  
 न कुलज्ञाधिको ज्ञानी न हि ज्ञानाधिकं सुखम् ॥  
 नाष्टाङ्गा चाधिका पूजा न हि मोक्षाधिकं फलम् ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रादधिकं नैव विद्यते ॥  
 इदं सत्यमिदं सत्यं सत्यं सत्यं न सशयः ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमाहात्म्यमिह वर्णितम् ॥  
 न शक्नोमि वरारोहे । कल्पकोटिशतैरपि ।  
 गिरौ सर्पपमात्रन्तु सागरे बासुकानि च ॥  
 तथापि मन्त्रमाहात्म्यं किञ्चित्ते कथितं भया ।  
 ऊर्ध्वान्नायस्य माहात्म्यं श्रीप्रासादपरामनोः ॥  
 इति ते कथितं देवि । किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥  
 इति कुलार्थवे महारक्षसे श्रीप्रासादपरामन्त्रकथनं नाम तृतीय उक्तासः ।

## चतुर्थ उक्तासः ।

दैव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि श्रीप्रासादपरामनुम् ।

मन्त्रराजं वदेशान् ! न्यासध्यानादिभिः सह ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

• तस्य श्रवणमात्रेण शिवाकारः प्रजायते ॥

• इतः पूर्वं मया नोक्तो मन्त्रोऽयं यस्य कस्यचित् ।

तव स्नेहाद्ददाम्यद्य शृणु मत्प्राणवक्त्रमे ! ॥

अनन्तचन्द्रभुवनमिन्दुविन्दुयुगान्वितः ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रो भुक्तिसुक्तिफलप्रदः ॥

पराप्रासादमन्त्रस्तु सादिरुक्तः कुलेश्वरि ! ।

प्रकाशानन्दरूपत्वात् प्रत्यक्षफलदानतः ॥

प्रसन्नचित्तवश्यत्वात् प्रसिद्धार्यनिरूपणात् ।

प्राक्तनाद्यप्रशमनात् प्रपन्नार्त्तिविनाशनात् ॥

प्रासादकरणात् शीघ्रात् प्रासादमनुरीरितः ।

परतत्त्वस्वरूपत्वात् परमात्मप्रकाशनात् ॥

परमानन्दजननात् परमैश्वर्यकारणात् ।

परोक्षफलदानाच्च परधर्मनिदर्शनात् ॥

परत्वात् सर्वमन्त्राणां परामन्त्र इतीरितः ।

कुलमन्त्रमिदं देवि ! न्यासं शृणु वरामने ! ॥

अथ प्रातः समुत्थाय गुरुदेवानुचिन्तनम् ।

सलिलमूलेन स्मृत्वा च कुर्याद्विष्णुव्रतमोचनम् ॥

गौचस्य गोधनं स्नानं, सन्ध्यातर्पणमाचरेत् ।

एकान्ते द्वारयजनं विघ्नत्रयविनाशनम् ॥

पूजास्थानप्रवेशश्च तथा समुपवेशनम् ।

देवोपूजायुतो ध्यानं शिवादिगुरुवन्दनम् ॥

भासनं गणपतिचैत्रपालवन्दनमौश्वरि ! ।

पादुकास्मरणैव दीपनाथार्चनं प्रिये । ॥  
 कराङ्गशोधनं प्राणायामः सद्यस्त्ररन्ध्रके ।  
 दिग्वन्धनं चाङ्गयुग्मं बीजमुक्ताञ्च माटुकाम् ॥  
 दशप्रकारभूताख्यं लिपिं कमठसंज्ञकाम् ।  
 ऋषिरस्य परः शम्भुश्छन्दयाव्यक्तपूर्विका ॥  
 गायत्री देवता यत्र सर्वमन्त्रेश्वरी परा ।  
 दीर्घत्रययुतं मूलं बीजशक्त्या च कीलकम् ॥  
 षड्दीर्घमूलयुक्तेन षडङ्गानि च पार्यति ।।  
 ईशतत्पुरुषाघोरसद्योजातात्मनस्तथा ॥  
 पञ्चाङ्गुलिषु विन्यस्य मूर्तिं वक्त्रेण वर्जयेत् ।  
 पञ्चधा ब्रह्मणि तथैवाङ्गुलिन्यासमाचरेत् ॥  
 षाधारशक्तिमारभ्य पीठमन्त्रान्तमभ्युक्ते ।।  
 अस्य षोढां महेशानि ! कुर्यात् पूर्वोक्तवर्जना ॥  
 'महाषोढाद्वयं न्यासं ततः कुर्यात् समाहितः ।  
 पञ्चमाणेन विधिना देवताभावसिद्धये ॥  
 यस्य तस्य न वक्तव्यं तव स्नेहाद्ददाम्यहम् ।  
 'प्रपञ्चो सुवनं मूर्तिर्मन्त्रदेवतमातरः ॥  
 महाषोढाद्वयं न्यासं सर्वन्यासोत्तमोत्तमम् ।  
 तत्रादौ परमेशानि ! प्रपञ्चन्यास उच्यते ॥  
 प्रपञ्चद्वीपजलधिगिरिपञ्चनपीठकाः ।  
 'चेत्रं वनायमगुह्यमन्दीचत्वरकोद्विदः ॥  
 स्नेहजाण्डजजरायुजा इत्युक्तास्ते हि षोडश ।  
 शोर्माया कमला विष्णुवक्त्रमा पञ्चधारिणी ॥  
 समुद्रतनया लोकमाता कमलवासिनी ।  
 इन्दिरा मा रमा लक्ष्मीस्तथा नारायणप्रिया ॥  
 सिद्धिर्लक्ष्मोराजलक्ष्मी महालक्ष्मोरितोरिताः ।

ययर्गश्च जनो गुप्ततरश्च शाकिनीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य आम्नायाश्च न्यसेत् पिथे ॥  
 शयर्गश्च तपस्यातिगुह्यश्च हाकिनीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य ललाटे विन्यसेत् प्रिये ॥  
 लक्ष्यं सत्यं मंह्यागुह्यं याकिनीमपि च प्रिये ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य ब्रह्मरन्ध्रे च विन्यसेत् ।  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते चतुर्दशभुवं वदेत् ॥  
 नाधिपायै त्र्योपराम्बादेभ्यो च व्यापकं न्यसेत् ।

१. कृत्तैवं भुवनन्यासं सूर्यसिन्ध्याससंस्थाचरेत् ॥

१. कैशवनारायणमाधवगोविन्दविष्णवः ।

मधुसूदनसंज्ञश्च स्यान्नविक्रमवामनौ ॥

अधोरश्च हृषीकेशः पद्मनाभो दामोदरः ।

वासुदेवश्च सङ्कर्षणः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः ॥

अक्षीरकेन्द्राणी चेशानी चोग्रार्धनयना तथा ।

जटविश्वरूपिणी मूका मूनादीपैकनायिका ॥

ऐहारिणी चोच्चवती सर्वकामाप्जनप्रभा ।

अस्थिमालाधरा चेति सम्प्रोक्ताः स्वरदेवताः ॥

भवः शर्वोऽयं रुद्रश्च पशुपतियोग एव च ।

महादेवस्तथा भीम ईशानस्तत्पुरुषाङ्गयः ॥

अधोरसद्योजातौ च वामदेव इतीरितः ।

करमद्रा खगचला गरिमादिफलप्रदा ॥

छन्दोमयी जगत्स्थाना ज्वलत्तारा ततः परम् ।

ज्ञानदा च टडधरा तथा टड्भृतिरीरिताः ॥

कामादीनाञ्च डान्तानां वर्णानां देवतास्त्रिमः ।

ब्रह्मा प्रजापतिर्वेधा परमेष्ठी पितामहः ॥

विधाता च विरिञ्चिश्च स्रष्टा च चतुराननः ।



हिरण्यगर्भ इत्युक्ताः क्रमाद् ब्रह्मादयो दश ।  
यक्षिणी रज्जिनी लक्ष्मीर्वक्षिणी शशिधारिणी ॥  
पडाधारनया सर्वनायिका हसितानना ।  
सलिता च क्षमा चेति प्रोक्तास्तावन्तदेवताः ॥  
वितारमूलमन्त्रान्ते स्वरान् विष्णुन् सशक्तिकान् ।  
चतुर्थ्या नमसा युक्तान् मस्तके चानने न्यसेत् ॥  
सस्कन्धपार्श्वकण्ठोरुजानुजङ्घापदेषु च ।  
दक्षादिवामपर्यन्तं विन्यसेत् परमेश्वरि । ॥  
फडाद्यन्तयुताङ्गन्त्री भवादीन् शक्तिसंयुतान् ।  
पाटपार्श्वबाहुकण्ठपञ्चवक्त्रेषु विन्यसेत् ॥  
दशस्थानेषु ब्रह्मादीन् आदिशक्तियुतान्न्यसेत् ।  
वितारमूलमन्त्रान्ते त्रीन्त्रिमूर्त्यात्मिकां वदेत् ॥  
आर्यं पराव्यादेव्यै च नमसा व्यापकं न्यसेत् ।  
मूर्तिन्यासं विधायेत्य मन्त्रन्यासमथाचरेत् ॥  
वितारमूलमन्त्रान्ते एकलक्षश्च कोटि च ।  
भेदस्य प्रणवाद्येकाचरात्माखिलमन्त्रत ॥  
ततोऽधिदेवतायै स्यात् सकलश्च फलप्रदा ।  
आर्यं तथैककूटैश्वर्याम्बादेव्यै नमो घटेदिति ॥  
ईं उं ऊं ह्यादिहंसादि द्विकूटं पूर्ववत् परम् ।  
ऋं ॠं ॡं त्र्यादिकूटं पूर्ववत् परम् ॥  
ए एं ऐं चतुर्लक्षं चन्द्रादि पूर्ववत् परम् ।  
ओ औ अ अ. पञ्चलक्षं सूर्यादि पूर्ववत् परम् ॥  
क ख गं चैव षड्लक्षं स्कन्दादि पूर्ववत् परम् ।  
घ ङं चं सप्तलक्षं गणेशादि पूर्ववत् परम् ॥  
छं जं झं अष्टलक्षं वटुक्षादि पूर्ववत् परम् ।  
ञं टं ठं नवलक्षं शिवादि पूर्ववत् परम् ॥

शक्तयस्तु प्रपञ्चानां स्वराणामधिदेवताः ॥  
 नवमुष्टिः कला काष्ठा निमेषः श्वास एव हि ।  
 घटिका च मुहूर्तश्च प्रहरो दिवसस्तथा ॥  
 सन्ध्या रात्रिस्तिथियैव वारो नक्षत्रमेव च ।  
 योगश्च करणं पक्षौ मासौ राशिर्चतुस्तथा ॥  
 अयनं यत्तरयुगप्रलयाः पञ्चविंगतिः ।  
 एतेषां स्थाननियमो हृदयान्तः समीरितः ॥  
 आर्योमा चण्डिका दुर्गा शिवापर्णाश्विका सती ।  
 ईश्वरी शान्धवीगानो पार्वती सर्वमङ्गला ॥  
 दाक्षायणी हेमवती महामाया महेश्वरी ।  
 ऋडानी चैव रुद्राणी सर्वाणी परमेश्वरी ॥  
 काली कात्यायनी गौरी भवानोति समीरिता ।  
 एतेषां स्थाननियमो हृदयान्तः समीरितः ॥  
 शक्तयः स्युर्लवादीनां स्मर्यानामधिदेवताः ।  
 पञ्चभूतानि तन्मात्रं ज्ञानकर्मेन्द्रियानिष्ठाः ॥  
 गुणान्तःकरणावस्था धत्ते दीपो दग्धेरिताः ।  
 ब्राह्मो वागीश्वरो वाणी सावित्री च सरस्वती ॥  
 गायत्री वाक्प्रदा पद्मात् सारदा भारती प्रिये ।  
 विद्यात्मिकाः पञ्चभूतव्यापकानामधीश्वरीः ॥  
 वाग्भवं भुवनेशोच्च लक्ष्मीवोजं त्रितारकम् ।  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते मातृकाक्षरतः परम् ॥  
 वदेत् प्रपञ्चरूपायै श्रियै नम इति क्रमात् ।  
 प्रपञ्चादिभिराद्यन्ते वर्णान् शक्तीर्नियोजयेत् ॥  
 मातृकान्यासः सम्प्रोक्तः स्थानेष्वेवं न्यसेत् प्रिये ।।  
 त्रितारमूलसकलप्रपञ्चादिस्वरूपतः ॥  
 आर्यै पराम्बादेव्यै नम उक्ता व्यापकं न्यसेत् ।

प्रपञ्चन्यास एव स्याद् भुवनन्यासमाचरेत् ॥  
 वितारन्मूलमन्त्रान्ते अं आं इं अतलं वदेत् ।  
 लोकश्च निलयश्चैव शतकोटिपदं ततः ॥  
 गुह्याख्यायोगिनीमूलदेवतान्तं वदेत् प्रिये ।।  
 वदेदाधारशक्तां वा देव्यै तत्पादयोर्न्यसेत् ॥  
 ईमूलं वितर्कं गुह्यतरं चानन्तसंज्ञकम् ।  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य गुल्फयोर्विन्ध्यसेत् प्रिये । ॥  
 ऋं ऋं छं सुतलं चातिगुह्यं चाधिगम्यसंज्ञकम् ।  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य जङ्घयोर्विन्ध्यसेत् प्रिये । ॥  
 छं एं ऐं महातलश्च महागुह्यं पदन्ततः स्वतन्त्रकम् ।  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य जानुनोर्विन्ध्यसेत् प्रिये । ॥  
 औं औं तलातलं देधि । परमगुह्याभिधानकम् ।  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य ऊर्वोर्देवेशि । विन्ध्यसेत् ॥  
 अं अं रसातलश्चैव रहस्यं ज्ञानसंज्ञकम् ।  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य गुह्यदेशे प्रविन्ध्यसेत् ॥  
 कवर्गेणापि पातालं लोकेति निलयेति च ।  
 रहस्यं नितरां क्रियां गुह्यदेशे प्रविन्ध्यसेत् ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य आधारे विन्ध्यसेत् प्रिये ।।  
 चवर्गं भूरहस्यातिरहस्यं डाकिनीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य स्नाधिष्ठाने न्यसेत् प्रिये ।।  
 टवर्गेण च भुवो महारहस्यं राकिणीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य नाभौ च विन्ध्यसेत् प्रिये ।।  
 तवर्गं स्वश्च परमरहस्यं लाकिनीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य हृदये विन्ध्यसेत् प्रिये ।।  
 पवर्गश्च महागुह्यरहस्यं काकिनीमपि ॥  
 शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य तालमले न्यसेत् प्रिये ।।

ङं ढं णं दशलक्षं विष्णुादि पूर्ववत् परम् ।  
 तं थं दं एकादशलक्षं रुद्रादि पूर्ववत् परम् ॥  
 धं मं पं द्वादशलक्षं वाय्वादि पूर्ववत् परम् ।  
 फं बं भं त्रयोदशलक्षं लक्ष्म्यादि पूर्ववत् परम् ॥  
 मं यं रं चतुर्दशलक्षं गौर्यादि पूर्ववत् परम् ।  
 लं वं शं पञ्चदशलक्षं दुर्गादि पूर्ववत् परम् ॥  
 यं सं हं षोडशलक्षं त्रिपुरादि च षोडश ।  
 क्षरात्माश्लिलमन्त्राधिदेवतायै सकलं ततः ॥  
 तथा फलप्रदायै च षोडश ईश्वरी पुनः ।  
 अम्बादेव्यै नमः प्रोक्तो मन्त्रन्यासो महेश्वरि । ॥  
 आधारलिङ्गयोर्नाभिद्वत्कण्ठेषु च विन्यसेत् ।  
 विन्दो तदूर्ध्वं मुक्ताभ्यां नादेनादन्त एव च ॥  
 भ्रूमण्डले ब्रह्मरन्ध्रे विन्यसेत् कुलनायिके ।  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते सर्वमन्त्रात्मिकापदम् ॥  
 आर्य्यं पराम्बादेव्यै च हृदये व्यापकं न्यसेत् ।  
 ।मन्त्रन्यासं विधायेत्य दैवतन्यासमाचरेत् ॥  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते अं आं सङ्क्षकोटि च ।  
 योगिनीकुलशब्दान्ते सेवितायै पदं वदेत् ॥  
 निवृत्ताम्बापदादेव्यै नम इत्युच्चरेत् प्रिये ।।  
 इमां योगिनीप्रतिष्ठां श्रेयं पूर्ववदाचरेत् ॥  
 ङं ऊं तपस्वी विद्याश्च श्रेयं पूर्ववदाचरेत् ।  
 ञं ऋं शान्तं तथा शान्तिं श्रेयं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 स्तं र्दं मुनिं शान्त्यतीतां श्रेयं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 एं ऐं देवश्च हृत्तेजां श्रेयं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 औं औं राघसशब्दान्ते गगनां पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 अं अः विद्याधरं रक्तां श्रेयं पूर्ववदुच्चरेत् ॥

फे खं महीयाभां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 गं घं साध्यमहाकरालां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 ङं चं तथापरोजायां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 छं जं गन्धर्वविजयां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 झं ञं गुह्यकशब्दान्ते शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 टं ठं वचोऽपराजितां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 डं ढं किन्नरवामाच्च शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 णं तं पद्मगन्धेठाच्च शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 थं दं च पिच्छरीद्राम्यां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 धं नं गणेशमायाच्च शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 पं फं भैरवशब्दान्ते कुण्डलीं पूर्ववत् परम् ।  
 बं भं वटुककालोच्च शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 मं यं क्षेत्रेयशब्दान्ते कासरान्निष्ठ पूर्ववत् ।  
 रं लं प्रथमभगवतीं शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 वं शं ब्रह्मा सर्वेश्वरीं शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 यं सं विष्णुश्च सर्वज्ञां शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ॥  
 हं लं रुद्रसर्वकर्त्रीं शेषं पूर्ववदुच्चरेत् ।  
 र्चं चराचरशब्दान्ते कुलशक्तिश्च पूर्ववत् ॥  
 अङ्गुष्ठगुल्फजङ्घासु जानूरुक्कटिपार्श्वके ।  
 स्तनवक्षःकरस्कन्धकर्णमूर्धस्वपि क्रमात् ॥  
 । दक्षभागादिषामान्तं विन्यसेत् कुलनायिके । ।  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते सर्वदेवात्मिकां पदम् ॥  
 आर्यै पराम्बादेव्यै च हृदये व्यापकं न्यसेत् ।  
 देवन्यासं विधायेत्यं मातृकान्यासमाचरेत् ॥  
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते कवर्गानन्तकीटिभू ।  
 चरोकुलसेवितायै आं चां हि मङ्गलापदम् ॥

अम्बादेव्यै नमोद्राक्षां ब्रह्मनाले ततः परम् ।

अम्बादेव्यै ततोऽनन्तकोटिभूतं ततो वदेत् ॥

सैविताय ततो अं चं मङ्गलनाथाय ततो वदेत् ।

अं चं असिताङ्गभैरवाय नम उचरेत् ॥

चवर्गं खेचरीं ईं णीं चाकचर्चिका च महेश्वरी ।

वैताल म इं लां चर्चिकं रुक् शेषश्च पूर्ववत् ॥

टवर्गं पातालचरीं ऊं हां योगेश्वरीं वदेत् ।

कौमारीश्च पिशाचश्च उं हं योगेश्वरश्चकौ ॥

तवर्गं दिक्चरीं ऋं हरसिद्धान्तवैष्णवीम् ।

अपञ्चारं ऋं सं हरसिद्धक्रोधादि पूर्ववत् ॥

पवर्गं सहचरीं लृं पां भट्टिकावाह्यतः ।

ब्रह्मराक्षसकं लृं पं भट्टोन्मत्तादि पूर्ववत् ॥

यवर्गं स्याद्विचरीं ऐं शां किलिकिलीति च ।

इन्द्राणीं चेटकं एं शं किलिः कापालिकिस्तथा ॥

शवर्गं वनचरीं औं वां देवि ! कालादिरात्रि च ।

चासुण्डां औं वं उच्चार्य कालरात्रिश्च भीषणः ॥

लृक्षं जलचरीं मां लां भवेत् पथाश्च भीषणम् ।

महालक्ष्मीं शाकिनीश्च अं लं पथाश्च भीषणः ॥

संहारभैरवस्यैव शेषं पूर्ववदुचरेत् ।

मूलाधारलिङ्गनाभि चनाहतविशुद्धिषु ॥

आज्ञाभालतलब्रह्मरन्ध्रेऽप्येवं प्रविन्यसेत् ।

त्रितारमूलमन्त्रान्ते मातृभैरवशब्दतः ॥

अधिपायै पराम्बादेव्यै नमो व्यापकं न्यसेत् ।

मातृन्यासं महेगानि । कुर्यादेवं समाहितः ॥

एवं न्यस्ततनुर्देवि ! ध्यायेद्देवीमनन्यधीः ।

अमृतार्णवमध्योद्यन्मणिदीपे सुगोभिते ॥

फलपुष्पवनान्तस्थमवमानिवमण्डपे ।  
 नवरत्नमयं श्रीमत्सिंहासनगतेऽम्बुजे ॥  
 त्रिकोणान्तःसमासीनं चन्द्रसूर्यसमन्वितम् ।  
 अर्धाब्जिकासमायुक्तं प्रविभक्तविभूषणम् ॥  
 फोटिकन्दर्पलावण्यं सदा षोडशवार्षिकम् ।  
 मन्दस्मितमुखाम्बोजं दिनेत्रं चन्द्रचूडकम् ॥  
 दिव्याम्बरस्रगालेपं दिव्याभरणभूषितम् ।  
 पानपात्रञ्च चिन्मुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः ॥  
 विद्यासंसिद्धिविभ्राणं सदानन्दमुखेक्षणम् ।  
 महापौण्डोदिताग्नेपदेवतागणसेवितम् ॥  
 एवं चित्ताम्बुजे ध्यायेद्दर्शनारोग्यं शिवम् ।  
 पुंरूपं वा स्मरेद्देवि ! स्त्रीरूपं वा विचिन्तयेत् ॥  
 अथवा निष्कलं ध्यायेत् सच्चिदानन्दलक्षणम् ।  
 सर्वतेजोमयं देवि ! सचराचरविग्रहम् ॥  
 ततः सन्दर्शयेन्मुद्रादशकं परमेश्वरि ! ।  
 योनिं लिङ्गञ्च सुरभिञ्चेति मुद्राचतुष्टयम् ॥  
 वनमालामहासुद्रां नभोसुद्रामिति क्रमात् ।  
 यथाशक्ति जपेन्मन्त्रमूलं श्रीपादुकामपि ॥  
 मूर्ध्नि सच्चिन्तयेद्देवि ! श्रीगुरुं शिवरूपिणम् ।  
 सहस्रदलपद्मे सकलशीतरश्मिप्रभम्  
 वराभयकराम्बुजं विमलगन्धपुष्पस्रजम् ।  
 प्रसन्नवदनेक्षणं सकलदेवतारूपिणम्  
 स्मरेत् शिरसि हंसगं तदभिधानपूर्वं गुरुम् ॥  
 एवं न्यासे कृते देवि ! साक्षात् परशिवो भवेत् ॥  
 मन्त्री नैवात्र सन्देहो निग्रहानुग्रहघमः ।  
 महापौण्ड्राद्यं न्यासं यः करोति दिने दिने ॥

देवाः सर्वे नमस्यन्ति तं नमामि न संग्रहः ।  
 महापोढाद्वयं न्यासं यः करोति हि पार्यति ॥  
 दिव्यस्त्रेण समुद्दिष्टं समन्ताद्गयोजनम् ।  
 कृत्वा न्यासमिमं देवि ! यत्र गच्छति मानवः ॥  
 तत्र स्याद्विजयोलाभः सम्मानं पौरुषं प्रिये ! ।  
 महापोढाकृतन्यासस्तदीक्षयति वन्दितः ॥  
 मासान्मृत्युमवाप्नोति यदि वाता सदाशिवः ।  
 वज्रपञ्जरनामेदं मन्त्री न्यासं करोति यः ॥  
 दिव्यन्तरीक्षभूशैलजलारण्यनिवासिनः ।  
 प्रचण्डभूतवेतालदेवयक्षोरगादयः ॥  
 भयप्रस्तेन मनसा तं नैक्षन्ति कुलेश्वरि ! ।  
 महापोढाद्वयं न्यासं ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥  
 देवाः सर्वे प्रकुर्वन्ति ऋषयोऽपि सुनीश्वराः ।  
 बहुनीक्षेन किं देवि ! नाशिक्षाय प्रकाशयेत् ॥  
 नापराय च देवेशि ! अन्धसिद्धिप्रदायिका ।  
 आक्षासिद्धिमवाप्नोति तस्माद्यासं समाचरेत् ॥  
 अतः परतरः साक्षाद्देवताभावसिद्धये ।  
 लोके नास्ति न सन्देहः सत्यमेतद्वदाम्यहम् ॥  
 ऊर्ध्वाधायप्रवेशञ्च पराप्रासादचिन्तनम् ।  
 महापोढापरिज्ञानं नाल्पस्य तपसः फलम् ॥  
 इति ते कथितं किञ्चिन्नहान्यासादिकं प्रिये ! ।  
 समासेन कुलेशानि ! किञ्चूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुजार्णवे महापुण्यस्य महापोढाद्वयवर्तुषं चत्वारः ।



## पञ्चम उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेशाधारपात्राणां पिशितानाञ्च लक्षणम् ।

कुलद्रव्यस्य निर्माणं भेदमाह्वात्मामेव च ॥

अविधानेन यत् पापं सविधानेन यत् फलम् ।

तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि वद मे करुणानिधे । ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य अवणमात्रेण त्रिदशैः समतां व्रजेत् ।

आधारेण विना भ्रंशो न च गृह्णन्ति मातरः ॥

तस्माद्विधिवदाधारं कल्पयेत् कुलनायिके । ।

आधारं त्रिपदं प्राहुः षट्पदं वा चतुष्पदम् ॥

अथवा वर्तुलाकारं कुर्याद्देवि ! मनोरमम् ।

स्वर्णरौप्यमयैः कूर्मकपालालावुसृष्टमयैः ॥

नारिकेलञ्च शङ्खञ्च मुक्ताशक्तिसमुद्भवम् ।

पुण्यचैत्रसमुद्भूतं पात्रं कुर्याद्विचक्षणः ॥

अतिसूक्ष्ममतिखूलं छिन्नं भिन्नञ्च वर्जयेत् ।

स्वर्णरौप्याणि ताम्राणि सर्वसिद्धिकराणि च ॥

शान्तिके चपलापात्रं स्तम्भने चैव मृत्समम् ।

नारिकेलञ्च वश्ये स्यादभिचारे च कूर्मजम् ॥

गङ्गं ज्ञानप्रदं शुक्तिर्देवीप्रीतिप्रदायिनी ।

कपालालावुपात्राणि सर्वपापहराणि च ॥

पुण्यचैत्रजपात्राणि सर्वपापहराणि च ।

उत्तेज्येतेषु पात्रेषु पात्रमेकं प्रकल्पयेत् ॥

कुलद्रव्यं प्रवक्ष्यामि शृणु देवि । समाहिता ।

अभ्रसां द्वादशप्रस्थं प्रस्थार्धं तत्तमेव च ॥

तण्डुलानां चतुःप्रस्थं द्विप्रस्थञ्च तथाभ्रसाम् ।

सुष्टिमात्राङ्गुरो, देवि ! एकास्त्रिन् मेलयेद् घटे ॥

गोतादिरहिने स्थाने स्थापयेद्दोरवेश्मनि ।  
 पयादग्नीं समारोप्य जम्बानसदृशं पचेत् ॥  
 अवरोप्य पुनः शीतामयस्यां प्रापयेत्ततः ।  
 पादेन प्रस्थकैः पिष्ट्वा हस्ताभ्यां मेलयेत् सुधीः ॥  
 प्रस्थाष्टान् तद्गुलान् वाप्यपरिदुस्तत् समुदरेत् ।  
 सम्यक् संमर्द्य तन्नेन पाकमालोच्य मेलयेत् ॥  
 एषा पैष्टीति विख्याता पूजिता देवदानवैः ।  
 गौडो चूर्णमयी वञ्जुलत्वक् सहसाम्भसा ॥  
 दशप्रस्थं कुलेशानि ! धातकीकुसुमं समम् ।  
 नारिकेलप्रसूनं वा चैकप्रस्थं विनिक्षिपेत् ॥  
 हरीतकी धातफलं वसुनिष्कप्रमाणतः ।  
 वज्रिद्विकटुकश्चापि निष्कमात्रप्रमाणतः ॥  
 गुडसन्मिश्रमेकस्त्रिन् योजयेत् सुदृढे घटे ।  
 करेण भ्रामयेत् सम्यगनुलोमविलोमतः ॥  
 षष्टोत्तरशताहृत्या त्रिषु रात्रिन्दिवं मतम् ।  
 दशाह्नेन तु पाकः स्यात् पीयते तत्र योगिनौ ॥  
 एषा गौडीति कथिता शिवसायुज्यहेतुका ।  
 द्विगुणं मकरन्दः स्याद्धारि संयोजयेद् घटे ॥  
 द्वादशाह्नेन पाकः स्याच्छेवमन्यत् पुरोक्तवत् ।  
 एषा माध्वी समुद्दिष्टा देवताप्रीतिकारिणी ॥  
 एका शुण्ठो द्विवज्रिष्व मरीचद्वितयं तथा ।  
 धातकी च चतुष्कं स्यात् पुण्याणि यद् मधुव्रथम् ॥  
 अशीतिगुडसन्मिश्रं शेषमन्यत् पुरोक्तवत् ।  
 षट् मनोहरं द्रव्यं योगिनोपानमुत्तमम् ।  
 सार्धेन्दुपलको दध्ना भार्हिषे प्रस्थमात्रकम् ॥  
 मोचापकथतश्चापि योगोऽयं मदिरा स्मृता ।

तं मेलयित्वा संयोज्य साधे वंशपुटे पचेत् ॥  
 चत्वारिंशद्दिनान्यष्टौ पदे पद्धजसन्धवे ।  
 विधायोद्धृत्य किरणैः सौरैः सर्वाणि शोषयेत् ॥  
 यदा च कठिनीभावस्तदा मंग्ठश्च मानतः ।  
 गुञ्जाफलप्रमाणन्तु जले सम्मिलितं शुभम् ॥  
 आत्मस्य पूरयेत् पात्रं मकरन्दरसैः परम् ।  
 एतदप्युत्तमं द्रव्यं सर्वदेवप्रियं प्रिये ! ॥  
 एतानि मदहेतूनि मदान्यन्यानि कारयेत् ।  
 पानसं द्वाचमाध्वीकं खार्जूरं तालमैचवम् ॥  
 मधुच्छिष्टन्तु माध्वीकं मैरेयं नारिकेलजम् ।  
 मद्यान्येकादशैतानि सुक्तिसुक्तिकराणि च ॥  
 द्वादशन्तु सुरामद्यं सर्वपासुत्तमं प्रिये । ।  
 पेष्टो गोडो च माध्वो च विज्ञेया त्रिविधा सुरा ॥  
 सर्वसिद्धिकरी पेष्टी गोडी भोगप्रदायिनी ।  
 माध्वी सुक्तिकरी ज्ञेया सुराख्या देवता प्रिये । ॥  
 विद्याप्रदैक्ष्वी ज्ञेया द्वाचा राज्यप्रदा भवेत् ।  
 तालजा स्तम्भने शस्ता खार्जुरी रिपुनाशिनी ॥  
 नारिकेलभवा त्रीदा पानसी च शुभप्रदा ।  
 मधुजाख्या ज्ञानकरी दारिद्र्यरिपुनाशिनी ॥  
 मैरेयाख्या कुलेशानि । सर्वदा पापहारिणी ।  
 क्षीरवृषसमुद्भूतं मद्यं वस्तुल्यसम्भवम् ॥  
 मधुपुष्पसमुद्भूतमासवं तण्डुलोद्भवम् ।  
 यस्थानन्दं निर्विकारं समानि च मनोहरम् ॥  
 मद्यं तदुत्तमं देवि ! देवानां प्रीतिकारकम् ।  
 आत्मस्य पूरयेत् पात्रं परमानन्दवाचरः ॥  
 एतदामीदृकं द्रव्यं सर्वदेवप्रियं प्रिये ! ।

- १ सुरादर्शनमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥  
 तद्व्याघ्राणमात्रेण यतःकृतफलं लभेत् ।  
 तस्य मन्दर्गमात्रेण तीर्थकोटिफलं लभेत् ॥  
 देवि । तत्पानतः साक्षात्तमेन्मुक्तिं चतुर्विधाम् ।  
 इच्छाशक्तिः सुरामोदे ज्ञानशक्तिश्च तद्वत् ॥  
 तत्त्वादे च क्रियाशक्तिस्तदुक्तासि परा स्थितिः ।  
 मदिरा ब्रह्मणा प्रोक्ता चित्तशोधनसाधनी ॥  
 तासामेकां समुद्धृत्य पूजाकर्म समारभेत् ।  
 मद्यं मांसादि विजया चाष्टगन्धैश्च संश्रिता ॥  
 संमर्द्य वटफान् कृत्वा संश्लिष्टाश्च विचक्षणः ।  
 अद्याभावे तु वटिकां जले संयुज्य तर्पयेत् ॥  
 गुडमित्रेण तक्रेण तेन वा मधुभाजिना ।  
 सौषीरेणायवा कुर्यादेतत् कर्म न लोपयेत् ॥  
 प्रमादाद्यदि लुप्येत देवताशपमाप्नुयात् ।  
 मांसदर्शनमात्रेण सुरादर्शनवत् फलम् ॥  
 मांसन्तु त्रिविधं प्रोक्तं खभूजलचरं प्रिये । ।  
 यथासम्भवमप्येवं तर्पणार्थं प्रकल्पयेत् ॥  
 पिबद्देवतयज्ञेषु देवि । हिंसा विभाविता ।  
 आत्मार्यं प्राणिनां हिंसा कदाचिन्नोदिता प्रिये । ॥  
 ह्यनिमित्तं दृष्टं वापि हृदयेन कदाचन ।  
 'देवतार्थं' द्विजं गां वा हत्वा पापैर्न लिप्यते ॥  
 मामनादृत्य पुण्येऽपि पापं स्यात् प्रत्यवायतः ।  
 मन्निमित्तं चरेत् पापं पुण्यं भवति शाम्भवि । ।  
 यैरेव घतनं द्रव्यैः सिद्धिस्तैरेव चोदिता ॥  
 श्रीकौलदर्शने चापि भैरवेण मंहात्मना ।  
 यत् कर्म कुर्वतां पुंसां कर्मलोपो भवेद् यदि ॥

तत् कर्म ते प्रकुर्वन्ति सप्तकोटिमुनीश्वराः ।  
 हन्यान्मन्त्रेण चानेन त्वाभिमन्त्र्य पशुं प्रिये ! ॥  
 गन्धपुष्पाक्षतैः पूज्यमन्यथा नरकं व्रजेत् ।  
 शिवोत्कृत्तमिदं चाशु अतस्तां शिवतां व्रजेत् ॥  
 तदबुध्वाशु पशो ! त्वं हि माशिवस्त्वं शिवोऽसि हि ।  
 ब्रह्मा स्यात् सलिले विष्णुर्गन्धे रुद्रश्च तद्रसे ॥  
 परमात्मा तदानन्दे तस्मात् सेव्यमिदं प्रिये ! ।  
 मांसाभावे तु लशुनमार्द्रकं नागपक्षवम् ॥  
 आदाय पूजयेद्देवीमन्यथा निष्फलं भवेत् ।  
 मत्स्यमांसविहीनेन मद्येनापि न तर्पयेत् ॥  
 न कुर्यान्मद्यसामान्यं विना द्रव्येण पूजयेत् ।  
 पिशितं तिलमात्रन्तु तिलार्द्धमपि विन्दुना ॥  
 सकृत्तर्पणमात्रेण सर्वयज्ञफलं लभेत् ।  
 कुलपूजासमं नास्ति पुण्यमन्यज्जगत्रये ॥  
 तस्मादयः पूजयेद्भक्त्या भक्तिसुक्तयोः स भाजनम् ।  
 अनधोतोऽप्यशास्त्रज्ञो गुरुभक्तो दृढव्रतः ॥  
 कुलपूजारतो यस्तु स मे प्रियतमो भवेत् ।  
 चतुर्णामपि वर्णानामाश्रमाणामपीश्वरि ! ।  
 पुंस्त्रीनपुंसकानान्तु पूजितेऽष्टफलप्रदा ॥  
 इहामुत्र शुभं दद्यात् पूजिता सुवधूरिव ।  
 अपूजिता त्वं देवेशि ! दुःखदा कुवधूरिव ॥  
 कुलपूजां विना यस्तु करोत्येवं सुदुर्मतिः ।  
 स याति नरकं घोरमेकविंशतिभिः सह ॥  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन कुलपूजारतो भवेत् ।  
 लभते सर्वसिद्धीथ नात्र कार्या विचारणा ॥  
 आराधनासमर्थयेद्दद्यादर्चनसाधनम् ।

यो दातुं नैव शक्नोति कुर्यादर्थनसाधनम् ॥  
 सम्यक् शतक्रतून् कृत्वा यत् फलं समवाप्नुयात् ।  
 तत् फलं समवाप्नोति स्रक्तत् कृत्वा कुलार्णवम् ॥  
 कृत्वा षोडशदानानि यत्फलं लभते प्रिये ! ।  
 तत्फलं समवाप्नोति कृत्वा श्रीचक्रदर्शनम् ॥  
 सार्धतिकोटितीर्थेषु कृत्वा यत्फलमाप्नुयात् ।  
 तत्फलं लभते भक्त्या कृत्वा श्रीचक्रदर्शनम् ॥  
 यद्गुणोक्तेन किं देवि ! यथा भक्त्या ददाति यः ।  
 कुलाचार्याय पूजार्थं कुलद्रव्यं स धर्मवित् ॥  
 शैवे वा वैष्णवे शाक्ते शौरिषु शतदर्शने ।  
 बोधे पाशुपते सांख्ये तथा व्रतमुखेऽपि वा ॥  
 दक्षिणे नामसिद्धान्ते वैदिकादिषु पार्यति । ।  
 विना नीलसिताभ्यान्तु पूजनं निष्फलं भवेत् ॥  
 कुलद्रव्यैर्दिना कुर्यात्क्षपपूजातपोव्रतम् ।  
 निष्फलं तद्भवेद्देवि ! भयान्नोव यथाहुतम् ॥  
 यथैवान्त्यरा राज्ञः प्रियाः स्युर्न वह्निचराः ।  
 तेनात्तर्यामिनिष्ठा ये प्रिया मे देवि ! नापरे ॥  
 समर्पयन्ति ये भक्त्या आशम्या पिशितामयम् ।  
 उत्पादयति चानन्दं मत्प्रिया, कौलिकाश्च ये ॥  
 धावयोः परमाकारं सच्चिदानन्दलक्षणम् ।  
 कुलद्रव्योपभोगेन परिस्फुरति चान्वया ॥  
 चन्तस्थानुमयोप्लासो मनोवाचामगोचरः ।  
 कुलद्रव्योपभुक्तेन जायते नान्वया प्रिये । ॥  
 सेविते च कुलद्रव्ये कुलतत्त्वार्थदर्शनः ।  
 जायते भैरवावेशः सर्वत्र समदर्शनः ॥  
 तमः परिहृतं वेश्म यथा दीपेन दृश्यते ।

- १ सथा मायाहतो ह्यात्मा ज्ञानदीपेन दृश्यते ।  
मन्त्रपूतं कुलद्रव्यं गुरुदेवार्पितं प्रिये ! ॥  
ये पिबन्ति जलं तेषां स्तनपानं न विद्यते ।  
मद्यन्तु भैरवो देवो मद्यं शक्तिः समीरिता ॥  
अहोभोक्ता च मद्यस्य मोहयेदमरानपि ।  
तन्मैरेयं शिवं घोत्वा यो वा विकुरुते नरः ॥  
मदगानैकपरो भूत्वा स सुक्तः स च कौलिकः ।  
सुराशक्तिः शिरोमांसं तद्भोक्ता भैरवः स्वयम् ॥  
तयोरैक्यं समुत्पन्नमानन्दो मोक्षमुच्यते ।  
ज्ञानन्दं ब्रह्मणोरूपं तच्च देहे व्यवस्थितम् ॥  
तस्याभिव्यञ्जकं मद्यं योगिभिस्तेन पीयते ।  
कुम्भकम्बुकपालानि मधुपूर्णानि विभ्रतः ॥  
किं न पश्यति लोकोऽयं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ।  
निःशङ्को निर्भयो धीरो निर्लज्जो निष्कतूहलः ॥  
निर्णीतवेदशास्त्रार्थो वरदां वारुणीं पिबेत् ।  
मन्त्रसंस्कारसंशुद्धा मृतपानेन पार्वति ! ॥  
जायते देवताभावो भवबन्धविमोचकः ।  
१ ब्राह्मणस्य सदा पेयं क्षत्रियस्य रणागमे ॥  
२ गवामालम्बने वैश्य शूद्रस्यालोष्टकर्मणि ।  
देवान् पितॄन् समभ्यर्च्य देवि ! शास्त्रोक्तवर्त्मना ॥  
३ गुरुं स्मरन् पिबन्मद्यं खादन् मांसं न दोषभाक् ।  
४ तप्तार्थं सर्वदेवानां ब्रह्मज्ञानं विधाय च ॥  
सेवते मधुमांसानि दृष्ट्वा चेत् स पातकी ।  
मन्दार्थस्मरणस्यैव मनसः स्थिरहेतवे ॥  
भवपाशनिहत्त्यर्थं ज्ञानपानं समाचरेत् ।  
यः सेवेत सुखार्थाय मद्यादीनि स पातकी ॥

प्रागर्थदेवतापीत्या ह्यभिलाषविवर्जितः ।  
 मत्स्यमांससुरादीनां मादकानां निषेवणम् ॥  
 यागकालं विनान्यत्र दूषणं कथितं प्रिये ! ।  
 यथा क्रतुषु विप्राणां सोमपानं विधीयते ॥  
 मद्यपानं तथा कार्यं समग्रभोगसोत्तदम् ।  
 त्रीगुरोः कुलशास्त्रेभ्यः सम्यग्विज्ञाय वासनाम् ॥  
 पञ्चमुद्रां निषेवेत चान्यथा पतितो भवेत् ।  
 आवृत्तिं गुरुपङ्क्तिञ्च वटुकादीनपूष्य च ॥  
 वीरोऽप्यत्र वृथापानं देवताशपमाप्नुयात् ।  
 अथवा भैरवं देवं अज्ञात्वा मन्त्रतर्पणम् ॥  
 पशुपानविधौ पोत्वा वीरोऽपि नरकं व्रजेत् ।  
 अज्ञात्वा कौलिकाचारं अथवा गुरुपादुकाम् ॥  
 योऽस्मिन् तन्त्रे प्रवर्त्तत तन्तु पीडयसे ध्रुवम् ।  
 कौलज्ञाने ह्यसिद्धो यस्तदद्रव्यं भोक्तुमिच्छति ॥  
 स महापातकी ज्ञेयः सर्वधर्मवह्निष्कृतः ।  
 • सनयाचारहीनस्य द्वैधवृत्तित्वमानिनः ॥  
 न सिद्ध्यन्मत्कृतं सर्वं तत्तस्य नरकायते ।  
 यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्त्तते कामचारतः ॥  
 स सिद्धिमिह नाप्नोति परत्र नरके गतिम् ।  
 स्वेच्छायारममाणो यो दौर्घासस्कारवर्जितः ॥  
 न तस्य सङ्गतिः कापि तपस्तोर्थव्रतादिभिः ।  
 असंस्कृतं पिबेद्द्रव्यं वलात्कारेण मैथुनम् ॥  
 अप्रियेण हतं मांसं रौरवं नरकं व्रजेत् ।  
 कौलाः पाशपतायैव पञ्चदशविडम्बकाः ॥  
 • केशमंथ्याः स्मृतां यावत्तावत्तिष्ठति रौरवे ।  
 शुनद्रव्याणि सेवन्ते येऽन्यदर्शनमाश्रिताः ॥



सदङ्गरोमसंख्यातं भूतयोनिषु जायते ।

मदप्रच्छादितात्मा च न किञ्चिदपि वेत्ति च ॥

न ध्यानं न तपो नार्घ्यं न धर्मो न च सत्क्रिया १

न मन्त्रदेवगुर्वात्माविचारो न हि कौलिकः ॥

केवलं विषयाशक्तः पतत्येष न संशयः ।

मद्याशक्तो न पूजार्घ्यं मांसाद्यौ स्त्रीनिषेवकः ॥

कौलोपदेशहीनो यः सोऽक्षयं नरकं व्रजेत् ।

असंस्कारौतु योनौ स्यात् पञ्चमुद्रां निषेवते ॥

कुलेशि ! ब्रह्मनिष्ठोऽपि निन्द्यतामधिगच्छति १

लिङ्गत्रयविशेषज्ञः षड्भाधारविभेदकः ॥

पीठस्थानानि चागत्य महापद्मवनं व्रजेत् १

आमूलाधारमात्रधारम्बुं गत्वा पुनः पुनः ॥

रेचिच्चन्द्रकुण्डलीशक्तिः सासवस्य सुखोदयः १

व्योमपद्मजनिस्त्र्यम्बुसुधापानरतो नरः ॥

मधुपायी समं प्रोक्तस्त्रितरे मद्यपायिनः ।

सुण्यापुण्यपथं हत्वा ज्ञानखड्गेन योगवित् ॥

परे शिवे ! नयेच्चित्तं पलाशी स निगद्यते ।

अनसा चेन्द्रियगणं संयोज्यात्मनि योगवित् ॥

मांसाद्यौ स भवेद्देवि ! शिष्याः स्युः प्राणिर्हिंसकाः १

अप्रबुद्धापशूक्तो हि प्रबुद्धा कौलिकस्य च ॥

अशक्तीनां सेवको यस्तु स भवेत् शक्तिसेवकः ।

परशक्त्यात्ममिथुनसंयोगानन्दनिर्भरः ॥

य आस्ते मैथुनं तत्स्यादपरे स्त्रीनिषेवकाः ।

इत्यादि पञ्चमुद्राणां वासना कुलनायिके ॥

ज्ञात्वा गुरुसुखाद्देवि ! यः स्मरेत् सतु सुच्यते १

इति ते कथितं किञ्चित् कुलद्रव्यादिलक्षणम् ॥

समासेन कुलेयानि ! किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्णवे महारक्षसे कुलद्रव्यादिसंस्कारवचन नाम पञ्चम उद्गाथ ।

### षष्ठ उद्गाथः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि पूजनस्य च सूचनम् ।

कुलद्रव्यादिसंस्कारमर्चनं वद मे शिव ! ॥

ईश्वर उवाच शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य अवशभावेण स्तूयसे देवदानवैः ॥

निरस्तपातका यत्र मानवाः पुण्यकर्मिणः ।

कुलज्ञानसुसम्पन्ना भजन्ते च दृढव्रताः ॥

पूर्णाभिषेकसंहितो वेदशास्त्रार्थतत्त्ववित् ।

देवता गुरुभक्तस्तु नियतात्मार्चयेत् प्रिये ! ॥

कुलागमरहस्यज्ञो देवताराधनोत्सुकः ।

गुरुपदेशसंयुक्तः पूजयेत् कुलनायिके ! ॥

शुद्धात्मा चाति संप्रष्टः क्रोधलोत्थविवर्जितः ।

पशुव्रतादिविमुखः सुमुखस्तु यजेत् प्रिये ! ॥

यदा पुंसः कृतार्थस्य कालेन बहुना प्रिये !

मत्प्रसादेन भूयाच्च द्रव्यशक्तिसमागमः ॥

तदहं तर्पणं कुर्याद्द्रव्यैः श्रीभैरवोदितैः ।

गुरुपदेशविधिना चान्यथा घतनं भवेत् ॥

मन्त्रयोगिन देवेशि ! कुर्यात् श्रीचक्रपूजनम् ।

तदहं तु त्वया सार्द्धं गृह्णामि स्वयमादरात् ॥

भैरवोऽहमिति ज्ञानात् सर्वज्ञादिगुणान्वितः ।

इति संचिन्त्य योगोन्द्रः कुलपूजां समाचरेत् ॥

इत्यादि लक्षणोपेतः कौलिको नियतव्रतः ।

यस्त्वां समर्चयेद्देवि ! भक्तिमुत्तमोः स भाजनम् ॥

एकान्ते विजनेऽरण्ये देशे याधाविवर्जिते ।  
 सूक्ष्मासने समासीनः प्राङ्मुखो वायुदधुखः ॥  
 अमृताणैर्मणिहोपे कल्पवृक्षतरोस्तले ।  
 वज्रप्राकारसन्दीपं स्मरेन्माणिक्यमण्डपम् ॥  
 पुष्पमालावितानाढ्यं प्रच्छन्नपटसंहतम् ।  
 कर्पूरदीपभास्वन्तं धूपामोदसुगन्धिकम् ॥  
 लम्पण्डपं सुधात्मानं ध्यात्वा नाकुलचेतसा ।  
 श्रीगुरोरग्रया देवि ! कुलपूजां समाचरेत् ॥  
 आत्मस्थानमनुद्रव्यदेहशुद्धिस्तु पञ्चमी ।  
 यावन्न कुरुते मन्त्रो तावद्देवार्चनं कुतः ॥  
 सुस्नान्भूतसंशुद्धिं प्राणायामादिभिः प्रिये ! ।  
 यङ्गुलार्द्यखिलन्यामैरात्मशुद्धिः समीरिता ॥  
 संमार्जनानुलेपाद्यौर्दर्पणोदरवत् क्षतम् ।  
 वितानधूपदीपादि पुष्पमालोपशोभितम् ॥  
 पञ्चवर्णरजश्चित्रं स्थानशुद्धिरितोरिता ।  
 अथित्वा मातृकावर्णैर्मूलमन्त्राक्षराणि च ॥  
 क्रमोत्क्रमाद्विराट्स्थ्या मन्त्रशुद्धिरितोरिता ।  
 पूजाद्रव्यासनं प्रोक्ष्य मूलेनैव विधानवित् ॥  
 दर्शयेद्देनुमुद्राच्च द्रव्यशुद्धिरितोरिता ।  
 पीठे देवं प्रतिष्ठाप्य सकलौक्तविग्रहः ॥  
 मूलमन्त्रेण दीप्तात्मा न्यासद्रव्योदकेन च ।  
 द्विवारं प्रोक्षयेद्दिङ्गान् देहशुद्धिरितोरिता ॥  
 पञ्चशुद्धिं विधायित्वा पश्चाद् यजनमाचरेत् ।  
 सा पूजा सफला प्रोक्ता चान्यथा निष्फला भवेत् ॥  
 मण्डलेन विना पूजा निष्फला कथिता प्रिये ! ।  
 तस्मान्मण्डलमालिख्य विधिवत्तत्र पूजयेत् ॥

अखण्डमण्डलाकारं विश्वं वाप्य चराचरम् ।  
 त्रैलोक्यं मण्डितं येन मण्डलं तत् सदाशिवम् ॥  
 उद्यानं चतुरस्रं स्यात् कामरूपञ्च वर्तुलम् ।  
 जालन्वरञ्च चन्द्रार्धं त्रयस्रं पूर्णगिरिर्भवेत् ॥  
 अभ्यर्च्य मण्डलं पञ्चादाधारं स्थापयेत् क्रमात् ।  
 शङ्खमर्च्यं भोगपूजा वलिपात्रञ्च पञ्चधा ॥  
 मूलपात्रन्तु संस्थाप्य अभ्यर्च्य चासनेन तु ।  
 सम्पूज्य मूलमन्त्रेण कुलेखरि ! विधानवित् ॥  
 तत्र मासप्रमाणन्तु मन्त्र्यं मांसं विनिक्षिपेत् ।  
 नष्टैः पर्युषितोद्दिष्टैर्दुर्गन्धैर्गन्धवर्जितैः ।  
 हेतुभिः सह पात्रस्यैस्तर्पितं निष्कलं भवेत् ।  
 स्वाधिष्ठैश्च वाधिष्ठैश्च द्रव्यैश्च तसन्निभैः ॥  
 मनीषैर्महेशानि ! तर्पणं सफलं भवेत् ।  
 असंस्कृतं चुरापानं कलहव्याधिदुःखदम् ॥  
 कीर्तिरायुश्च सौख्यञ्च धर्मोविद्या च नश्यति ।  
 तस्मात् संस्कृत्य विधिवत् कुलद्रव्यं ततोऽर्चयेत् ॥  
 अन्यथा नरकं याति तडोक्ता नात्र संशयः ।  
 विना द्रव्याधिवासेन न लपेन्न स्मरेत् प्रिये ॥  
 ये स्मरन्ति नरा मूढास्तेषां दुःखं यदे यदे ।  
 नामवेन विना मन्त्रो न मन्त्रेण विनासवः ॥  
 परस्परविरोधित्वात् कथं पूजा विधीयते ।  
 तत् सशयनिवृत्तिश्च ज्ञात्वा गुरुमुखात् प्रिये ॥  
 वीक्षणं प्रोक्षणं ध्यानं मन्त्रमुद्राविशोधनम् ।  
 द्रव्यं तर्पणयोग्यं प्यात् देवताप्रीतिकारकम् ॥  
 अग्निधूर्यन्दुग्रहोन्मृ विष्णुरुद्रसदाशिवैः ।  
 चतुर्थिं श्रुतिमन्त्रैः स्यान्मन्त्रैश्च परामृतम् ॥

अमृता मानदा पूषा तुष्टिः पुष्टीरतिर्धृतिः ।  
 शशिनी चन्द्रिका कान्तिर्जोत्स्ना श्रीः प्रीतिरद्वदा ॥  
 पूर्णा पूर्णामृता चेति कथिताः कुलनायिके ! ।  
 सौम्याः कामप्रदायिन्यः षोडशस्वरजाः कलाः ॥  
 तपनो तापिनी धूम्रा मरीचिर्ज्वालिनी रुचिः ।  
 सुपुष्पा भोगदा विश्वा रोधिनी धारिणी क्षमा ॥  
 कलाव्या वसुधाः सौराः प्रभा द्वादश ईरिताः ।  
 धूम्रार्चिरुषा ज्वलिनो ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिणी ॥  
 सुश्रीस्वरूपा कपिला हव्यकथ्यवहा तथा ।  
 आग्नेया यादि वर्णाद्या दशधर्मप्रदाः कलाः ॥  
 तुष्टिर्मेधा स्मृतिर्हृदिः कान्तिर्लक्ष्मीर्युतिः स्थिरा ।  
 स्थितिः सिद्धिरिति प्रोक्ता कचवर्गकला दश ॥  
 अकारार्ण समुद्भूता ब्रह्मणस्तु कला इमा ।  
 जवाकपालिनी शान्तिरीश्वरी रतिकामिके ॥  
 वरदा ह्लादिनी प्रीति तथाच दशमी स्मृता ।  
 उकारप्रभवा विष्णुजाताः स्युः स्थितये कलाः ॥  
 तोष्या रौद्रो भया निद्रा क्षुत्तृष्णा क्रोधिनी प्रिया ।  
 उल्कारो मृत्युरित्युक्ता पयवर्गाः कला दश ॥  
 मकारप्रभवा रुद्रजाताः संहृतये कलाः ।  
 शवर्गस्य चतस्रः स्युः पोता श्वेतारुणा सिता ॥  
 सवर्गगास्ततस्त्रिंशः सुस्थिरा तारिणी सिता ।  
 कलाद्येस्वरसजाता स्थिरज्ञानाय विन्दुगाः ॥  
 निवृत्तिय प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिः स्वार्थैव च ।  
 इन्द्रिका दोषिका चापि रेचिका मोचिका परा ॥  
 सूक्ष्मा सुक्ष्मासृता ज्ञाना मृता आप्यायिनी तथा ।  
 व्यापिनी श्योमरूपा च विन्दन्ताः स्वरजाः कलाः ॥

सदाशिवभवा नादादनुग्रहकलाः क्रमात् ।  
 प्रथमन्तु कृते हंसः प्रतद्विष्णुरनन्तरम् ॥  
 त्रयम्बकन्तु तृतीयं स्याच्चतुर्थस्तत्परादिकः ।  
 विष्णुर्योनिं कल्पयतु पञ्चमः कल्पनामनुः ॥  
 चतुर्थरतिमन्त्राः स्युर्देवता बाह्यपूजिताः ।  
 मन्त्रजापश्च संप्रोक्त आत्मस्तवश्च पञ्चभिः ॥  
 अखण्डकरसानन्दकरे परसुधात्मनि ।  
 स्वच्छन्द स्मरणे मन्त्राङ्गवत्यमृतरूपिणी ॥  
 अकुलस्यामृताकारे शुद्धज्ञानकरे वरे ।  
 अमृतत्वं विधेद्यस्मिन् वस्तुनि क्लृप्तरूपिणि ॥  
 तद्रूपिण्येकरूपित्वं कृत्वा चैतत् स्वरूपिणि ।  
 भूत्वा परामृताकारं मयि विस्फुरणं कुरु ॥  
 वाग्भवं पावनं भूमिः पुष्टिरिन्दुः समीरिता ।  
 स्थितिश्च पायकान्धश्च गत्वाह्नेन्दुमल्लभ्यता ॥  
 स्थिरार्चिपेन्दुमयुक्ता श्वेता विन्दुगुगान्विता ।  
 तयामृतपदं द्रूयात्तत्पयादमृतोदये ॥  
 तयामृतेश्वरोत्पुष्पा पयादमृतरूपिणि ।  
 अमृत सावय इन्द्रं द्विष्टान्तो द्रव्यशुद्धिदत् ॥  
 अमृतेशि मनुः प्रोक्तः पञ्चत्रिंशद्विरचरैः ।  
 वाग्भवं पद युग्मश्च वाग्यादिर्नो ततः परम् ॥  
 ऐं क्लीं ह्रीं वमादीनि ऐं क्लीं ततः परम् ।  
 क्लृप्ते क्लेदय क्लेदय मृतासोभं कुरु कुरु क्लीं नमः ॥  
 मोक्षं कुरु कुरु ह्रीं ह्रीं ।  
 वाग्भवं पद युग्मश्च वाग्यादिर्नोति वाग्भवम् ॥  
 कामराजं ततः ह्रियं क्लेदिनि क्लेदयति च ।  
 गदामोक्षं कुरुयुग्मं कामराजमतः परम् ॥

तार्त्तीयं सोऽक्षगब्दान्ते कुरु युग्मं वदेत्ततः ।  
 स्यात् प्रासादपरा चान्ते मस्तत्रिंशद्विरचरैः ॥  
 दीपनीमनुरोत्युक्तः सर्वसिद्धिकरः प्रिये !  
 एताः कला मातृकाप्यथकादिका मनूनपि ॥  
 अमृतेशी दीपनीश्च मूलमन्त्रमपि क्रमात् ।  
 एकद्वित्रिचतुः पञ्च त्रिचत्वारिकमश्विके ! ॥  
 संस्तुष्टाभ्यर्चा पात्रन्तु पूजयेद्देनुमद्रया ।  
 ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भूतम् ॥  
 आपूरितं महापासं योयूपरसभाषहम् ।  
 शुद्धद्रव्येण तेनापि शुद्धपुष्पाद्यतैरपि ॥  
 न्यासोक्तसर्वमन्त्रैश्चाप्यात्मानं पूजयेत् प्रिये ! ।  
 मूर्ध्नि श्रीगुरुपङ्क्तौ च मृलाधारे च पादुकाम् ॥  
 दिव्यौघे चादिनाथय तच्छक्तिय सदाशिवः ।  
 तत्पत्नी चेश्वरस्तथा भार्या रुद्रस्य तद्भूः ॥  
 विष्णुश्च तन्प्रिया ब्रह्मा तत्कान्ता द्वादशे स्थिता ।  
 मिश्रोघे सनकश्चैव सनन्दश्च सनातनः ॥  
 सनत्कुमारश्च सनकुजातश्च ऋतुः स्मृतः ।  
 \* दत्तात्रेयो रैवतको वामदेवस्ततः परम् ॥  
 ततो ध्यासश्च शक्तश्च एकादश समीरिताः ।  
 मानवीधे नृसिंहश्च महेशो भास्करस्तथा ॥  
 महेन्द्रो माधवो विष्णुः पठेते च प्रकीर्त्तिता ।  
 नमोऽन्ते पूजयेद्देवि । दिव्यौघे परमः शिवः ॥  
 महाशिवश्च सिद्धीधे मानवीधे सदाशिवः ।  
 ततः षोडशमभ्यर्चा देवीमावाहयेत् प्रिये ! ॥  
 महापद्मवनान्तस्थे कारणानन्दविग्रहे ।  
 सर्वभूतहिते मातरेद्योहि परमेश्वरि ! ॥

देवेणि ! भक्तिसुलभे परिवारसमन्विते ।  
 यायत्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भव ॥  
 भन्त्रेणानेन चावाह्य यजेद्देवीमनन्यधीः ।  
 ध्यात्वा सुद्रां प्रदर्श्याथ गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥  
 चिन्मयस्याप्रमेयस्य निर्गुणस्य शरीरिणः ।  
 साधकानां हितार्थाय ब्रह्मणो रूपकल्पना ॥  
 कुण्डस्यण्डिलयोर्मध्ये शूर्पकुण्डपटेषु वा ।  
 मण्डले फलके मूर्द्ध्नि हृदयेषु प्रकीर्तिताः ॥  
 एषु स्थानेषु देवेणि ! यजन्ति परमं शिवम् ।  
 अरूपं रूपिणं कृत्वा कर्मकाण्डरता नराः ॥  
 गवां सर्वाङ्गजं क्षीरं सावयेत्तन्मुखे यथा ।  
 तथा सर्वाङ्गगोदेवः प्रतिमादिषु राजते ॥  
 आभिरूढ्याद्य विम्बस्य पूजायाद्य विशेषतः ।  
 साधकस्य च पिशासात् सात्विका देवता भवेत् ॥  
 गवां सर्पिः शरीरस्य न करोत्यङ्गपोषणम् ।  
 स्वकर्मरचितं दत्त महत्त्वमेव पोषणम् ॥  
 स्वकर्मरचितं दत्तं पुनस्त्वामेव पोषयेत् ।  
 एवं सर्वशरीरस्यमात्मनः परमेश्वरि ! ॥  
 विना च समर्थं देवि ! न ददाति फलं नृणाम् ।  
 सकलीकृत्य तन्मायास्तदीयानीन्द्रियाणि च ॥  
 प्रतिष्ठाप्यार्चयेद्देवि ! शान्तया निष्कलं भवेत् ।  
 मन्त्रहीनं क्रियाहीनं क्रियासुक्तिफलप्रदम् ॥  
 क्षमया साधयेत् सर्वं ह्येनमङ्गप्रदं वदेत् ।  
 नियमादतिरेकेण यदुद्यत्कर्म करोति यः ॥  
 न किञ्चिदप्यस्य फलं सिध्यति क्रमशेषतः ।  
 न्यूनातिरिक्तकर्माणि न फलन्ति कदाचन ॥



यथा करफलादोनि सत्कर्मणि फलन्ति हि ।  
 तद्विधानं कृतं कर्म जपहोमार्चनादिषु ॥  
 देवता प्रीतिदा भूयाद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।  
 देवश्च यन्त्ररूपश्च मन्त्रव्याप्तिमजानताम् ॥  
 कृतार्चनादिकं सर्वं व्यर्थं भवति शाश्वति ।  
 यन्त्रं मन्त्रमयं प्रोक्तं देवतामन्त्ररूपिणी ॥  
 मन्त्रवत् पूजिता देवि । सहस्रैव प्रसीदति ।  
 कामक्रोधादिदोषस्य सर्वदुःखनियन्त्रणात् ॥  
 यन्त्रमित्याहुरेतस्मिन् देव प्रीणाति पूजित ।  
 शरीरमिव जीवस्य दीपस्य स्नेहवत् प्रिये ॥  
 सर्वेषामपि देवानां यथा यन्त्रप्रतिष्ठितम् ।  
 तस्माद्यन्त्रं लिखित्वा वा पूजयेत् परमं शिवम् ॥  
 ज्ञात्वा गुरुमुखात्सर्वं पूजयेद्विधिना प्रिये । ।  
 एकपीठे पृथक् पूजा विना यन्त्रं करोति य ॥  
 अङ्गहानिमपि त्यक्त्वा देवताशोपमाप्नुयात् ।  
 एकपीठे कुलेशानि स्वे स्वे यन्त्रं पृथक् पृथक् ॥  
 यजेदावरणोपेतान् देवान् तद्विधिना ततः ।  
 आवह्य देवतामेकां अर्चयेदन्यदेवताम् ॥  
 उभाभ्यां लभते शापं मन्त्रचञ्चलमानस ।  
 इत्यादि लक्षणं ज्ञात्वा गुरुतः शास्त्रतः प्रिये ॥  
 विधानेनार्चयेत् सम्यग्देवतां सुप्रसीदति ।  
 षोडशैरुपचारैस्तु साङ्गं सावरणं प्रिये । ॥  
 पूजयेन्मूलमन्त्रेण गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ।  
 महापोडोदिताशेषपरिवाराश्च शाश्वति ॥  
 प्रणवादि नमोऽन्तेन तत्तदाम्नायमर्चयेत् ।  
 आगमोक्तेन मार्गेण तर्पयेदलिविन्दुना ॥

अङ्गुष्ठानामिकाभ्याश्च नखे निःसृतमूर्धतः ।  
 स्वपादम्पन्दनिख्यन्दं विधिवत् कुलनायिके ॥  
 सकृत्तर्पणसुत्सृज्य जप्त्वा भूलक्ष पादुकाम् ।  
 अन्तःशक्तिमनुष्मत्य तर्पयेद्दोरदेवताः ॥  
 अङ्गुष्ठो भैरवो देवोऽनामाचण्डिकाप्रिये ।  
 अनामाङ्गुष्ठयोगेन तत्तत् कुलजसन्ततिम् ॥  
 अङ्गुष्ठानामिकाभ्याश्च वश्यकर्मणि तर्पयेत् ।  
 तर्जन्यङ्गुष्ठयोगेन तर्पयेदभिचारके ॥  
 कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन स्तम्भने तर्पयेत् प्रिये ।  
 एवं सन्तर्प्य देवेशि ! कुलद्रव्यैर्यथाविधि ॥  
 देवतापुरतो देवि ! गुरुपंक्तौ च तर्पयेत् ।  
 प्रंक्तिव्रयक्रमेणाय ज्ञात्वा सम्यगनन्यधीः ॥  
 हस्ताभ्यां धेनुमुद्रां धनुरपि कपालश्च दधतौम्  
 द्रुतस्वर्णप्रण्यामरुणकुसुमालेपवसनाम् ॥  
 कृपापूर्णापाङ्गामरुणनयनामम्बरजटा-  
 सुपेतां सिद्धौघैर्यजत गुरुपंक्तिं क्रमगतिम् ॥  
 एवं संपूज्य धूपश्च दीपं नैवेद्यमेव च ।  
 आसवं पिशितोपेतं भक्ष्याणि विविधानि च ॥  
 कदल्यादि फलान्येव ताम्बूलश्च समर्पयेत् ।  
 इति ते कथितं देवि ! कुलाचारस्य लक्षणम् ।  
 कुलद्रव्यादिसंस्कारं किमन्यत् त्र्योतुमिच्छसि ॥  
 इति कुलाचारं महारक्षसं द्रव्यसंस्कारविधिं कथनं नाम षष्ठीप्राप्तः ।

### सप्तम उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! वटुकादीनां वलिश्च शक्तिलक्षणम् ।  
 तद्रव्यस्यैव स्त्रीकारं वद मे करुणानिधे ! ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रयणमात्रेण तत्त्वज्ञानं प्रकाशते ॥

यावन्मो वटुके दद्यात्तावमेव कुलेश्वरि ! ।

लप्यन्ति देवताः सर्वाः स्मरणाद् यजनादपि ॥

१ वटुकादीन् यजेत्तस्माद्भक्ष्यपुण्यासवामिपैः ।

तत्तन्मन्त्रैर्विधानेन देवता प्रीतिमाप्नुयात् ॥

यत्किञ्चिद्द्रव्यसङ्घातं पूजार्थं भोगहेतुना ।

आनीतं दीयते भक्त्या चेत्त्रेभ्यश्च कुलेश्वरि ! ॥

वटुकमन्त्रान् वक्ष्यामि शृणुष्व कुलनायिके ! ।

यैः समर्चितमात्रेण सर्वं नश्यन्त्युपद्रवाः ॥

तारत्रयं ततो देवी पुत्रेति वटुकेति च ।

नाथश्च कपिलजटाभारभासुरपिङ्गल ! ॥

त्रिनेत्रेति पदं पद्यात् ज्वालासुखपदं ततः ।

इमां पूजां बलिं गृह्ण ह्यं पावकवक्त्रभा ॥

उक्तो वटुकमन्त्रोऽयं चत्वारिंशद्विरचरैः ।

बलिनानेन सन्तुष्टो वटुकः सर्वसिद्धिदः ॥

शान्तिं करोतु मे नित्यं भूतवेतालसंविताः ।

तारत्रयं ततः सर्वयोगिनीभ्यः पदं वदेत् ॥

तत्पद्यात् सर्वभूतेभ्यः सर्वभूताधिपाय च ।

पदं ततो डाकिनीभ्यः शाकिनीभ्यः पदं वदेत् ॥

त्रैलोक्यविपदं चैव वासिनीभ्य इमां वदेत् ।

पूजां बलिं गृह्ण युग्मं स्वाहान्तो योगिनीमनुः ॥

कथितोऽयं महेशानि ! मन्त्रः पञ्चदशाक्षरः ।

या काचिद् योगिनी रीद्रा सौम्या सौम्यतरा यदि ॥

खेचरी भूचरी व्योमचरी प्रीतास्तु मे सदा ।

तारत्रयं वदेत् सर्वभूतेभ्यः सर्व एव हि ॥

पश्चाद्भूतपतिभ्यो हुं फट् सप्तदशाक्षरः ।  
 भूता ये विविधाकारा दिक्षु भौमान्तरोक्ष्माः ॥  
 पातालसंस्था ये केचिच्छिवे ! ये च न भाविताः ॥  
 ब्रह्माद्याः सत्यसन्धाश्च कल्पाः शक्त्युपहृदिताः ॥  
 द्रव्यन्तु प्रीतमनसः प्रतिगृह्णन्निर्ममं बलिम् ।  
 तारत्रयं ततो देवि ! युग्मं देवीपद वदेत् ।  
 सर्वविघ्नान् पदं पश्चाद्वाग्ध्वं द्वितीयं तथा ॥  
 सर्वोपचारसहितामिमां पूजां बलिं वदेत् ।  
 गृह्ण गृह्ण द्विठान्तोऽयं भैरवाधिष्ठिताश्च च ॥  
 अक्षोभ्यवन्दितः पश्चाद् इदवाधिष्ठितं परम् ।  
 सिद्धार्थं पदमाभाष्य पश्चादवतर इयम् ॥  
 क्षेत्रपालइव पश्चान्नहाक्षेत्रपदं ततः ।  
 अस्मिन् यामाधिपतयेऽस्मिन् देवाधिपतये ततः ॥  
 वदेद्दुर्गकनाथेति देवीपुत्रपदं ततः ।  
 मिथनादपदं पश्चात् प्रचण्डोद्यपदं वदेत् ॥  
 कपालीति पदं पश्चाद्भीषणेति पदं वदेत् ।  
 स्यात् सर्वविघ्नाधिपतये इमां पूजा बलिं वदेत् ॥  
 गृह्ण गृह्ण कुरु इन्द्रं मम दूरय युग्मकम् ।  
 ज्वलयुग्मं प्रज्वलयुग्मं सर्वविघ्नान्नितीरयेत् ॥  
 नाशय हितयं चां श्रीं शृं चैं श्रीं चन्ततः परम् ।  
 मातृपुत्रपदं पश्चात् कुलपुत्रपदं ततः ॥  
 क्षेत्रपालाय वीपद् हुं षडुत्तरग्रन्ताक्षरः ।  
 तारत्रय वदेत् पश्चादमुक ! क्षेत्रपाल ! च ॥  
 राजराजेन्द्र ! इमं पूजां बलिमतः परम् ।  
 गृह्ण युग्मं द्विठान्तोऽयमष्टाविंशाक्षरो मनुः ॥  
 अनेन बलिदानेन वटुवदसमन्वितः ।

राजराजेश्वरो देवो मे प्रसीदतु सर्वदा ॥  
 पश्चिमे वटुकं देवसुत्तरे योगिनीवल्लिम् ।  
 पूर्वे भूतबलिं दद्यात् क्षेत्रपालश्च दक्षिणे ॥  
 राजराजेश्वरं मध्ये पूजयितुं कुलनायिके ! ॥  
 अङ्गुष्ठानामिकाभ्याश्च वटुकस्य बलिः स्मृतः ॥  
 तर्जनीमध्यमाङ्गुलीभ्याश्च योगिनीबलिः ।  
 अङ्गुलीभिश्च सर्वोभिरुक्तो भूतबलिः प्रिये ! ॥  
 अङ्गुष्ठतर्जनीभ्याश्च क्षेत्रपालबलिं हरेत् ।  
 अङ्गुष्ठमध्यमाभ्याश्च राजराजेश्वरस्य च ॥  
 वटुकादीन् समर्थैव कुलदीपान् समर्चयेत् ।  
 द्वावप्यल्लपिष्टेन कुर्याद्देवाङ्गुलान्वितान् ॥  
 दीपान् डमरुकाकारान् त्रिकोणानतिगोमितान् ।  
 कर्पाण्यप्राहिण्यः कुर्याच्च सप्ताय पञ्च वा ॥  
 अन्तस्तेजो बहिस्तेज एकीकृत्यामितप्रभान् ।  
 त्रिधा देव्युपरि भ्राम्यन् कुलदीपास्त्रिवेदयेत् ॥  
 समस्तचक्रचक्रेणियुते ! देवि ! कुलात्मिके ! ।  
 चारात्रिकमिदं देवि ! गृहाण मम सिद्धये ॥  
 कुलदीपान् प्रदर्शय शक्तिपूजां समाचरेत् ।  
 स्वशक्तिं वोरशक्तिं वा दीक्षिताश्च विशेषतः ॥  
 पाययित्वा पिबेन्न्ययमिति शास्त्रस्य निश्चयः ।  
 अभ्यर्च्य देवतानुद्धरा मद्यसंस्कारमन्त्रिके ! ॥  
 मन्त्रदीक्षाविधानैश्च सिद्धो भवति नान्यथा ।  
 तस्मात् सुलक्षणां शक्तिं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥  
 अभ्यर्च्य देवतानुद्धरा भोगपात्रं निवेदयेत् ।  
 तदन्ते कन्यकाद्यापि प्रमदाय मनोहराः ॥  
 स्मर्युज्य देवतानुद्धरा दद्यात् पात्रं पृथक् पृथक् ।

अनिवेद्य तु यः शक्तौ कुलद्रव्यं निषेवते ॥

पूजितं निष्फलं तस्य देवता न प्रसीदति ।

चण्डाली कर्मचारी च मातङ्गी पुङ्गवी तथा ॥

श्वपची खट्वकी चैव कैवर्ती विश्वयोपितः ।

कुलाष्टकमिदं प्रोक्तं स्रकुलाष्टकमुच्यते ॥

कौशिकी शीर्णिकी चैव शस्त्रजीवी च रञ्जकी ।

गायकी रजकी शिल्पी केशरी च तथाष्टमी ॥

तन्त्रमन्त्रसमायुक्ता समयाचारपालिका ।

कुमारी च व्रतस्था च योगमुद्राधरापि वा ॥

पूजाकालेषु ताः प्रोक्ताः सा ज्ञेया संज्ञया बुधैः ।

उक्तजात्यङ्गनाभावे चतुर्वर्णाङ्गनां यजेत् ॥

सुरूपा तरुणी कान्ता स्रकुलाद्युदिता शुचिः ।

शङ्काहीना भक्तियुक्ता नृदयास्त्रोपयोगिनी ॥

अलोलुपा सुशीला च स्मितास्त्रा प्रियवादिनी ।

गुरुदेवतसङ्गता सुचित्ता कौलिकप्रिया ॥

विमत्सरा विशेषज्ञा देवतासाधनोत्सुका ।

मनोहरा सदाचारा शक्तिरेका सुसंज्ञा ॥

दुष्टोपा कर्कशा स्वाध्या कुक्षिता कुलद्रुषिता ।

पराधीना भावहीना दुराचारातुरालसा ॥

निद्राशक्तातिदुर्मेधा हीनाङ्गी व्याधिपीडिता ।

दुर्गन्धा दुःस्विता मूढा हृदोन्मत्तरहस्यभित् ॥

कुतर्का कुक्षितालापा निर्लज्जा कलहप्रिया ।

विरूपोन्मार्गगा दुष्टा पङ्गुन्धविकृतानना ॥

दंष्ट्रशी मन्त्रयुक्ताश्च शक्तियोगे विवर्जयेत् ।

ततोऽर्चनादिकं सर्वं मन्त्रादेशपुरःसरम् ॥

इति पूर्वादिमनुना मन्त्रो देव्यै निषेदयेत् ।

सारत्रयमितः पूर्वं प्राणबुद्धी ततः परम् ॥  
 देहधर्माधिकारान्ते जायत्स्वप्नसुषुप्तिषु ।  
 मनसा च ततो वाचा कर्मणा तत्परं वदेत् ।  
 हस्ताभ्याश्च ततः पद्भ्यामुदरेण ततः परम् ।  
 शिश्ना च यत् कृतं पथादयदुक्तं यत् कृतं वदेत् ॥  
 तत् सर्वं गुरुदेवान्ते मन्त्रमर्पितमस्त्विति ।  
 स्वाहान्तो मनुरित्युक्तस्त्रिसप्तद्व्यक्षरः प्रिये ॥  
 ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यन्मया क्रियते सदा ।  
 तव कृत्यमिदं सर्वमिति ज्ञातः । चमस्व मे ॥  
 एवं सम्प्रार्थ्य देवेशि ! स्तुत्वा नत्वा च भक्तितः ।  
 प्रधानदेवताभूतौ परिवारान् समर्पयेत् ॥  
 एवं सावरणां देवीं चिन्तयेद् हृदयाम्बुजे ।  
 शेषिकायै समर्प्याथ भूलमन्त्रेण शोधयेत् ॥  
 श्रुत्वा गुरुपदुच्छिष्टचाण्डाली तदनन्तरम् ।  
 वदेन्मातङ्गि ! सर्वान्ते वशद्वरि ! च शुग्मकम् ॥  
 एकविंशतिवर्णं य शेषिकामनुरीरितः ।  
 मन्त्रेणानेन निर्मात्र्य शेषिकायै समर्पयेत् ॥  
 देवीमुच्छिष्टमातङ्गं ध्यायेत् कौलिकमरेहिनीम् ।  
 चीणावाद्यविनोदवाद्यनिरतां नीलांशुकोक्षासिनीम्  
 विश्वोष्ठीं नययावकार्द्रचरणामाकीर्णकेशाननाम् ।  
 नृदङ्गीं सितशङ्खकुण्डलधरां माणिक्यपुष्पोक्जलाम्  
 मातङ्गीं प्रणमामि सञ्चितमुखीं देवीं शुकश्यामलाम् ॥  
 ततः श्रीगुरुपादाय साक्षात् परशिवाय च ॥  
 कराभ्यां पात्रमुद्धृत्य सद्वितीयं समर्पयेत् ।  
 सत्सम्पदायसंयुक्तेर्वीरेय सह पूजनम् ॥  
 यन्थोन्यपन्दनं कृत्वा पिवेच्च तदनुज्ञया ॥

सव्येनोद्धृत्य पात्रन्तु मुद्रां कृत्वापसव्यतः ॥  
 यथाविधि द्वितीयेन गृह्णीयान्मन्त्रमुच्चरन् ।  
 पिशितं मांसपात्रन्तु मद्यं चुल्लुकसन्निभम् ॥  
 आत्मदेहत्रयं तद्वत्तयेणाथ विशोधकम् ।  
 तरुणोल्लाससहितः प्रसन्नवदनेक्षणः ॥  
 गुरुः शिष्यान् समाह्वय दद्यात्तत्त्वत्रयं पिवेत् ।  
 शिष्योपायनमादाय शुद्धात्मा कुसुमादिकम् ॥  
 यथाशक्ति विनीतात्मा वित्तशाल्यविवर्जितः ।  
 प्रणम्य वहिरष्टाङ्गं प्रविश्यान्तः शनैः प्रिये ! ॥  
 ममर्षोपायनं भक्त्या शिवाय गुरुरूपिणे ।  
 गृहीत्वाङ्गुष्ठकौ कृत्वा करौ नम्राग्रतर्जनी ॥  
 जानुभ्यामवनिं गत्वा पञ्चाङ्गं प्रणमेद्गुरुम् ।  
 वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां दक्षहस्तप्रसारितम् ॥  
 स्पृष्ट्वा विगृह्णद्दयमोपदानतमस्तकम् ।  
 वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां शिष्याय श्रीगुरुः प्रिये ! ॥  
 प्रकृत्याद्यैः पृथिव्यन्तैस्तुर्विंशतिभिः शिवैः ।  
 स्वैर्विंशतितत्त्वैश्च वाग्भवैर्नकुलेश्वरि ! ॥  
 मयुक्तेनाथ तत्त्वेन सूक्ष्मदेहं विगोधयेत् ।  
 मायादिपुरुषात्मैश्च शुद्धागृह्यै ममभिः ॥  
 तत्त्वं स्यर्गादयेर्वर्णैः कामराजेन मन्त्रयित् ।  
 गुक्तेन विद्यातत्त्वेन सूक्ष्मदेहं विगोधयेत् ॥  
 शिवादिगृह्यविद्यात्मैः पञ्चतत्त्वैश्च व्यापकम् ।  
 परया शिवतत्त्वेन परं देहं विगोधयेत् ।  
 पट्विंशत्तत्त्वमहितमानिन्याऽयनया प्रिये ! ।  
 तत्परव्याप्तिर्न वीजं सर्वतत्त्वं विगोधयेत् ।  
 गोधर्मादिपदद्वयाय मदित्तायानिमागुरुः ॥  
 शुद्धं गुरुणा दत्तं गोधयामांति शोषरम् ।



भक्त्या चावनतः शिष्यो निःशब्दं त्रिः पिवेदलिम् ॥  
 पाणिभ्यां संस्पृशेद्देहं सर्वतत्त्वं समुच्चरन् ।  
 शिरःप्रमृतिपादान्तं शुद्धं देहं विशोधयेत् ॥  
 स्वलन्ति तत्त्वमन्त्रं स्यात् सूक्ष्मं विद्यान्तगोचरम् ।  
 परान्तं शिवतत्त्वं स्यादिति तत्त्वत्रयं जगत् ॥  
 एवं तत्त्वत्रयज्ञानं गुरोर्ज्ञात्वा य आचरेत् ।  
 स जीवन्नेव मुक्तः स्यादिति शङ्करभाषितम् ॥  
 ततः स्वीकृत्य च गुरुः शिष्येभ्यः श्रेयदो भवेत् ।  
 आदाय गुरुणा दत्तं सद्द्वितीयासवं पिवेत् ॥  
 त्रोगुरुज्येष्ठपूजाभ्यां सर्वतः कुलनायिके ! ।  
 नोपविश्य पिवेन्मद्यं प्रायश्चित्तीभवेत् प्रिये । ॥  
 तस्मान्मन्त्रविधानेन कर्त्तव्यं कुलनायिके ! ।  
 इदं पवित्रममृतं जगतां परमेष्ठिनम् ॥  
 पशुपाशभवोच्छेदकारणं भैरवोदितम् ।  
 चित्ते स्वातन्त्र्यरूपत्वात्तदानन्दमयः स्वतः ॥  
 तन्मयत्वाच्च भावानां भावाच्चान्तरितासवे ।  
 स्वस्वातन्त्र्यविकाशाय स्वरसस्तेन पीयते ॥  
 तस्मादिमां सुरां देवीं पूर्णोद्देहं त्वां पिबाम्यतः ।  
 मन्त्रेणानेन देवेशि ! मूलमन्त्रेण मन्दवित् ॥  
 अनाकुलमनाः कुर्यादलिपानं शनैः शनैः ।  
 तस्मान्मूलोत्पत्तिकोणस्थे कोटिसूर्यसमप्रभे ॥  
 कुण्डलाकृतिचिद्रूपे हुमेदद्रव्यं समन्त्रकम् ।  
 अहन्तापात्रभरितमिदन्तापरमामृतम् ॥  
 पराहन्तामये वज्री होमे स्वीकारलक्षणम् ।  
 गुरुदेवतमन्त्राणामैक्यं सञ्चिन्तयेद्धिया ॥  
 • यावदुद्गासपर्यन्तमुपदेशे पिवेन्मधु ।

चरुकः सिद्धिदः प्रोक्तो दोषज्ञानप्रदो भवेत् ॥

पानात्परपदप्राप्तिः कुलेषु लय ईरितः ।

भोजनास्ते विषं मद्यं मद्यास्ते भोजनं विषम् ॥

अमृतं तद्विजानोदधदन्मं मधुना सह ।

चर्वणेन युतं पानममृतं कथितं प्रिये ॥

चर्वणेन विना पानं केवलं विषमक्षणम् ।

पानस्य त्रिविधं प्रोक्तं दिव्यवीरपशुकृमात् ॥

दिव्यं देव्यग्रतः पानं वीरं सद्भासने ज्ञतम् ।

स्वेच्छया पशुवत्पानं पशुपानमितीरितम् ॥

भुक्तिसुक्तिप्रदं दिव्यं वीरं सुक्तिप्रदं प्रिये ।

पशुपानं नारकेयमेवं पानफलं प्रिये ॥

इष्टिमानसवाक्काये यावन्नो भवति भ्रूमः ।

तावत्पानं प्रकुर्वीत पशुपानमतः परम् ॥

यावन्नेन्द्रियवैकल्यं यावन्नो सुखविक्रिया ।

तावद् यः पिबते मद्यं स सुक्तो नात्र संशयः ॥

पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावत् पतति भूतले ।

उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्म न विद्यते ॥

आमन्दात्तृष्यते देवी मूर्च्छनाङ्गैरवः स्वयम् ।

वमनात् सर्वदेवास्य तस्मान्निविधमाचरेत् ॥

दिव्यपानरतानां वै यत्सुखं कुलयोगिनाम् ।

तत् सुखं सार्वभौमस्य मृपस्यापि न विद्यते ॥

यत् सुखं कुलनिष्ठानां कुलद्रव्यनिषेवणात् ।

तत्सीध्यमेव मीचः स्वात् सत्यमेव वरानने ! ॥

इति ते कथितं सम्बक् वटुशक्त्यादिपूजनम् ।

समासेन कुलेयानि ! किञ्चूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्णवे महारक्षसे वटुशक्त्यादिपूजनं नाम सप्तमं अध्यायः ।

## अष्टम उल्लासः ।

तौ! श्रेयुवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि करुणामृतवारिधे ।।

उल्लासभेदं द्रव्यस्य द्रव्यपात्रादिसङ्गमम् ॥

तौ! रत्युल्लासकमेवञ्च शीचक्रस्थितिरेव च ।

चेष्टां कौलिकशक्तीनां वद मे परमेश्वर ! ॥

ईश्वर-उवाच । शृणु देवि । प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण जायते दिव्यभावना ॥

आरम्भस्तरुणयैव यौवनः प्रौढ एव च ।

तदन्तर्बोधनायैव मनोउल्लासश्च सप्तमः ॥

तत्त्वद्वयं स्यादारम्भः कथितः कुलनायिके ।।

कथितस्तरुणोउल्लासस्तरुणं सुखमम्बिके । ॥

यौवनं मनसः सम्यगुल्लासः सुस्थितिः प्रिये ।।

सद्वसनं दृष्टानोवाचां प्रौढ इत्यभिधीयते ॥

समुल्लासे स्थिते चक्रे यदीच्छेत् पात्रसैलनम् ।

अदीक्षितैरनाचारैरतत्त्वज्ञैरदैवतैः ॥

द्रूपकैः समरभ्रष्टैर्न कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम् ।

अभिन्नमन्यमानैश्च प्रपञ्चवतधारिभिः ॥

पशुभिः क्षुद्रकर्मस्थैर्न कुर्यात् पात्रसङ्गतिम् ।।

स्त्रोद्विष्टैर्गुरुभिः शतैर्भ्रातृहीनैर्दुरात्मभिः ॥

कुलोपदेशहीनैश्च न कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम् ।

पदवाक्यप्रमाणश्रुतिस्मृत्यर्थवित्तमः ॥

कुलधर्मानभिज्ञश्चेत्तत्सङ्गं परिवर्जयेत् ।

तत्कुले च प्रसूता वा वृद्धाचारप्रवर्त्तकाः ॥

त्वत्पूजाविमुखाः स्युश्चेत्तत्संसर्गं परित्यजेत् ।

स्त्रीपुत्रमित्रबन्धूनां सिन्धवानामपि पार्वति ! ॥

कुलाचारानभिज्ञानां सङ्गतिं वर्जयेत् प्रिये ।।

अदृष्टपुरुषाणाञ्च देशान्तरनिवासिनाम् ॥  
 विना सङ्केतयोगेन न कुर्याद्ब्रह्मसङ्गतिम् ।  
 एकपात्रं न कुर्वीत यदि साक्षात् कुलेश्वरः ॥  
 मन्त्राः पराङ्मखास्तस्य विघ्नस्यैव पदे पदे ।  
 स्वपात्रस्थितहेतुञ्च न दद्याद्भैरवाय च ॥  
 यदि दद्यात् कुलेशानि ! देवताशायमाप्नुयात् ।  
 आसनं भोजनं पात्रमुपानच्छयनानि च ॥  
 अनभिज्ञैरनर्हं च सङ्गमं नैव कारयेत् ।  
 स्त्रोतोमेदेन वा कुर्यात् कौलिकैः पात्रमेक्षणम् ॥  
 यदृच्छया तु सम्प्राप्तमलिपात्रन्तु भक्तितः ।  
 आदाय पूर्ववद्देवि ! गुरुं स्वञ्च श्वरेत् प्रिये ! ॥  
 गुरुशक्तिसुतानाञ्च गुरुज्येष्ठकनिष्ठयोः ।  
 उच्छिष्टं भक्षयेत् स्त्रोणां ताभ्यो नोच्छिष्टमर्पयेत् ॥  
 चक्रमध्येऽपि देवेभिः । नान्यथा पतनं भवेत् ।  
 कनिष्ठानान्तु शिष्याणां दद्यादुच्छिष्टमम्बिके ! ॥  
 दद्यात् स्नेहेन योऽन्वेभ्यः स भवेदापदां पदम् ।  
 आसनोच्छिष्टपात्रन्तु यो गृह्णाति विमूढधीः ॥  
 स्नेहास्त्रीभाद्रयादापि देवताशायमाप्नुयात् ।  
 प्रौढोक्तासे मन्त्रादेवि ! कुर्यादलिबिबर्जनम् ॥  
 पूजागृहहाह्विः कुर्यात्त्रिकीर्णं वा गृहान्तरे ।  
 गन्धपुष्पाक्षतैः शिष्यो ध्यायेदुच्छिष्टभैरवम् ॥  
 गदात्रिशूलदमरुपात्रहस्तं त्रिलोचनम् ।  
 कृष्णाम्भं भैरवं ध्यायेत् सर्वविघ्ननिवारणम् ॥  
 तारत्रयं समुच्चार्य यथादुच्छिष्टभैरवम् ।  
 एहि युग्मं बलिं गृह्य युग्मं फट् च द्विठान्तकम् ॥  
 बल्युदासनमन्त्रोऽयं द्वाविंशतिभिरक्षरैः ।

शान्तिस्तथं पठेत् पथात्तर्पयेदलिविन्दुभिः ॥  
 यजन्ति देव्यो हरपादपद्मजं प्रसन्नवामस्थितमोक्षदायकम् ।  
 अनन्तसिद्धान्तमतिप्रबोधकं नमामि चक्राष्टकयोगिनीशम् ॥  
 योगिनोचक्रमध्यस्थं मातृमण्डलवेष्टितम् ।  
 नमामि शिरसा नार्यं भैरवं भैरवीप्रियम् ॥  
 अनादिघोरसंसारपरिध्वंसैकहेतवे ।  
 नमः श्रोनायवेद्याय कुलीपधिविधायिने ॥  
 आपद्दो दुरितं रोगाः समयाचारलहनात् ।  
 तत्कर्वाणि व्यपोहन्तु दिव्यचक्रस्य मेलनात् ॥  
 नन्दन्तु साधककुलान्यलिमात्मनिष्ठाम्  
 पापा जहन्तु समयाहिशि योगिनीनाम् ।  
 सा शान्भवौ स्फुरन्तु कापि समाप्यवस्था  
 यस्यां गुरोश्चरणपद्मजमेव सेव्यम् ॥  
 नन्दन्तु सिद्धगुरवस्तदनुक्रमौघाः  
 ज्येष्ठानुगाः समयिनी वटुकाः कुमार्यः ।  
 यद्योगिनीप्रवरवीरकुलप्रसूता  
 आचार्यभूमिपतयो द्विजसाधुलीकाः ॥  
 नन्दन्तु साधुकुलमर्मरताः परं ये  
 क्षान्ते विशेषपदभेदकशान्भववाय ॥  
 नन्दन्तु साधकाः सर्वे नश्यन्तु कुलदूषकाः ।  
 अवस्था शान्भवोयास्तु प्रसन्नोऽस्तु गुरुः सदा ॥  
 यद्येषा भैरवी देवी यदि भैरवशासनम् ।  
 यद्येष कुलधर्मः स्यात्तदा नश्यन्तु दूषकाः ॥  
 यासामाज्ञाप्रभावेण स्वास्थितं भुवनतयम् ।  
 नमस्तुभ्यः समस्तभ्यो योगिनीभ्यो निरन्तरम् ॥  
 साद्युक्ताक्रमभूमिकावसतयो नाडीषु याः संस्थिताः

याः कायोद्गतरोमकूपनिलया याः संस्थिता धातुषु ।  
 उच्छ्वासीर्मिमहातरङ्गनिलया निश्वासवासाश्च या-  
 स्ता देव्यो रिपुपक्षभक्षणपरांस्तृप्यन्तु मन्त्रार्चिताः ॥  
 या देव्यः कुलसम्भवाः क्षितिगता या देवतास्तोयगा  
 या नित्या सुदितप्रभा निधिगता या या भुवि प्रस्थिताः ।  
 या व्योमाहितमण्डलामृतमया याः सर्वगाः सर्वदाः  
 ता देव्यः कुलमार्गपालनपराः शान्तिं प्रयच्छन्तु मे ॥  
 ब्रह्मा श्रीः शेषदुर्गागुह्यवटुकगणा भैरवाः क्षेत्रपाद्या-  
 रुद्रादित्या ग्रहास्ते वसुपितृसुनयः सिद्धयो गुह्यकाद्याः ।  
 भूता गन्धर्वविद्याधरऋषिपितरः किन्नरा यक्षनागा  
 योगीशाधारणाद्याः सुरकरनिकराः पूजने सन्तु तुष्टाः ॥  
 देहस्याखिलदेवता गजसुखाः क्षेत्राधिपा भैरवा  
 योगिन्धो वटुकाश्च यक्षपितरो भूताः पिशाचा ग्रहाः ।  
 अन्ये भूचरश्चेवरा दिशिचरा वेतालकाखेटका-  
 स्तृप्यन्तां कुलपुत्रकस्य पितरः प्रीत्या समीपे चरन् ॥  
 ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डतो वा दिवि गगनतले भूतले निष्कले वा  
 पाताले वा तले वा सलिलपवनयोर्यत्र कुत्र स्थितो वा ।  
 तीर्थे पीठोपपौठादिषु च कृतपदास्ते सुराः सर्वपूज्याः  
 स्तृप्यन्तु ज्ञानदेव्यस्त्रलिबलिपिशितैर्धूपदीपादिकेन ॥  
 सत्यं चेद्गुरुवाक्यमेव चतुरी वेदागमा योगिनी  
 मन्त्राश्चेत् परदेवता यदि भवेद्ब्रह्म प्रमाणं हि चेत् ।  
 शाक्तोयं यदि दर्शनं भवति चेदाज्ञाप्यमायान्ति चेत्  
 सत्यश्चापि च कौलधर्मपरमं स्यान्मे जयः सर्वदा ॥  
 पिवन्तु मातरः सर्वाः पिवन्तु कुलसत्तमाः ।  
 पिवन्तु भैरवाः सर्वे मम देहे व्यवस्थिताः ॥  
 पिवन्तु मातरः सर्वाः समुद्राः सगणाधिपाः ।

योगिन्यः क्षेत्रपालाद्य मम देहे व्यवस्थिताः ।

शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम् ॥

कालाम्बादिशिवान्तश्च जगद् यज्ञेन दृष्यतु ।

पठित्वाभ्यर्चनापात्रं समुहृत्य गुरुः प्रिये ! ॥

ततो दद्यात् स्वशिष्याय प्रसादं कुलनायके

स्वाभीष्टचेष्टाकरणं प्रौढान्तः परिकीर्त्तितम् ॥

प्रौढान्तो न्यासने देवेर्यदि तैर्योगमण्डलैः

योगिनीमण्डलैश्चैव क्रियमाणं तदुच्यते ॥

तदारुदेषु घोरेषु कार्याकार्यं न विद्यते ।

इच्छैव शास्त्रसम्पत्तिरित्याप्ता परमेश्वरि ! ॥

तत्र यद्यत् कृतं कर्म शुभं वा यदि वाशुभम् ।

तत्सर्वं देवताप्रोत्यै जायते सुरसुन्दरि ! ॥

ज्ञपो जल्पः फलं तन्वाः समाधिरभिधीयते ।

विक्रिया पूजनं देवि ! छेदितं भैरवे बलिः ॥

मुक्तिः स्याच्छक्तिसंयोगः स्तोत्रं तत्कालभाषितम् ।

न्यासोऽवयवसंस्पर्शो भोजनं हवनक्रिया ॥

वोक्षणं ध्यानमौशानि ! शयनं घन्दनं भवेत् ।

तदुक्तासरतानान्तु या चेष्टा सा च सत्क्रिया ॥

कार्याकार्यविचारन्तु यः करोति स पातकी ।

एतच्चक्रगता वीरा विज्ञेयाः परयोगिनः ॥

ये चापुवन्ति मनुजाः साक्षाद्भैरवरूपभाक् ।

सन्धोधकोपशमनं पतनाद्धारवर्जितम् ॥

वेणुवीणादिवाद्यञ्च कवितारचनादिकम् ।

रोदनं पतनञ्चैव समुत्थानं विजृम्भणम् ॥

गमनं विक्रिया देवि ! योग इत्यभिधीयते ।

क्रोडस्मिन् योगिनी वीरा योगिन्यो मदमन्वराः ॥

समाचरन्ति देवेशि ! यथोक्तासं मनोगतम् ।

शनैः पृच्छति पार्श्वस्था विस्मृत्वात्मविषेष्टितम् ॥

विधाय वदने पात्रं निर्विषयानि वसन्ति च ।

यदन्यं पुरुषं मोहात् कान्तान्यमवलक्षते ॥

तस्यैव पुरुषस्यापि प्रौढीकृतासेन संयुतम् ।

पुरुषः पुरुषं मोहादालिङ्गत्यङ्गनाङ्गनाम् ॥

पृच्छति स्वपतिं मुग्धा कस्त्वं काहं इमे च के ।

किं कार्यं वयमावाताः किमयमिह संस्थिताः ॥

उद्यानं किमिदं हन्त गृहं किं प्राङ्गणं किमु ।

मुखे आपूर्य्य मदिरां पाययन्ति स्त्रियः प्रियान् ॥

उपदंशं मुखे क्षिप्वा निक्षिपन्ते प्रियान्ने ।

गृह्णन्ति पाणिमन्योन्यं व्यञ्जनानि च शान्धवि ! ॥

धृत्वा शिरसि नृत्यन्ति मद्यभाण्डानि योगिनः ॥

सङ्गीतकरतालञ्च विस्मृष्टाक्षरमौतकम् ॥

वसनाखन्दविन्द्यासं नृत्यन्ति कुलशक्तयः ।

योगिनो मदमत्ताश्च पतन्ति प्रमदोपरि ॥

मदाकुलाश्च योगिन्यः पतन्ति पुरुषोपरि ।

मनोरथसुखं भूर्णं कुर्वन्ति च परस्परम् ॥

इत्यादिविविधां चेष्टां कुर्वन्ति कुलनायिके ।

विकृतिं मनसो हित्वा य उक्तासं प्रकुर्वते ॥

तदा तु देयताभावं भजन्ते योगिपुङ्गवाः ।

कीलिकान् भैरवावेशान् यो वा निन्दति भूढधी ॥

तं नाशयन्त्यसन्देहो योगिन्यः कुलनायिके ।

न निन्देन्न हसेत् क्षापि चक्रे मधुमदाकुलान् ॥

एतन्नक्रगतां वार्त्तां कर्हिर्नैव प्रकाशयेत् ।

तेभ्यो दीष्टं न कुर्वीत नाहितञ्च समाचरेत् ॥



भक्त्या संग्राहयेत्तच्च गोपयेन्मातृजारवत् ।  
 चक्रे मदाकुलान् दृष्ट्वा चिन्तयेद्देवताधिया ॥  
 मोदते वन्द्ये भक्त्या यदोच्छेदयोगिनीपदम् ।  
 पश्येदेवंविधं चक्रं यो भक्त्या कौलिकः प्रिये ! ॥  
 व्रततीर्थतपोदानयज्ञकोटिफलं लभेत् ।  
 उन्नमनाः पतनोत्थाने मूर्च्छना च सुदुर्मदुः ॥  
 उन्नमाश्च तदुन्नासे भवेत् पठे समन्वितः ।  
 चिरं संविदधाते तौ यौ हि कर्मपराधरौ ॥  
 परं ब्रह्मार्थसम्बन्धात् कालं मुदुक्ते परं विदुः ।  
 अन्तर्लक्ष्यो वहिर्दृष्टिर्निर्मपोन्मेषवर्जितः ॥  
 एषा तु शान्भवी सुद्रा शिवस्य कामदायिनी ।  
 सर्वोत्तीर्णा सदा हन्ता समारम्भ चैव सत्कृतिः ॥  
 अलुब्धोत्सासिनी वीराः शिवा एव न संशयः ।  
 न किञ्चिदपि जानन्ति स्वानुष्ठानपरायणाः ॥  
 तदायान्ति परं शीघ्रं मनोवाचामगोचरम् ।  
 स्वयमेवानुभूयन्ते शर्कराः क्षीरपानवत् ॥  
 कीदृशं तादृशं शौख्यमिति वक्तुं न शक्यते ।  
 दृश्यते पुलकादीर्यस्तद्ब्रह्मध्यानमुच्यते ॥  
 यत् सुखं विद्यते ध्याने देहावेशकरं परम् ।  
 कथितुं नैव शक्नोति प्रबुद्धा तु विशेषतः ॥  
 अद्भुतज्ञानामृतानन्दपरः सुकृतिनो नराः ।  
 चण्डोऽप्यन्तर्हिते तस्मिन् शोचन्त्यासंहता इव ॥  
 सप्तमोक्षासयुक्तानां तद्भक्तानां महात्मनाम् ।  
 अष्टौ त्रिकालज्ञानोत्थाः प्रत्ययाश्च कुखेग्वरि ! ॥  
 अष्टावस्थाचार्यपाद्या जायन्ते नात्र संशयः ।  
 बहुनात्र किमुक्तेन अणिमाद्यष्टसिद्धयः ॥

प्रतीहारपदं प्राप्ताः सेवन्ते मन्दिरं चिरम् ।  
 ये गुणाः परमेशस्य पञ्चवक्त्रमनोः शुभाः ॥  
 ते गुणाः कुलतत्त्वज्ञे ! तत्त्वज्ञानसमाहृताः ।  
 आरम्भस्तरुणयैव यौवनं प्रौढ एव च ॥  
 तदन्ते जायदित्युक्तेषोन्मनाः स्वप्न-उच्यते ।  
 अनवस्थः सुषुप्तिः स्यादवस्थात्रयसंयुतात् ॥  
 समोक्तासञ्च यो वेत्ति स मुक्तः स च कौलिकः ।  
 प्रवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णाः द्विजातयः ॥  
 निवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णाः पृथक् पृथक् ।  
 स्त्री वाथ पुरुषः पण्डितश्छाली वा द्विजोत्तमः ॥  
 चक्रेऽस्मिन् नैव भेदोऽस्ति सर्वे देवसमाः स्मृताः ।  
 तानामोदगताभस्तु गङ्गां प्राप्य यथैकताम् ॥  
 ॥ति त्रीचक्रमध्येऽपि चैकत्वं सर्वमानवाः ।  
 जरेण सहितं तोयं क्षीरमेव यथा भवेत् ॥  
 तथा त्रीचक्रमध्ये तु जातिभेदो न विद्यते ।  
 ब्रगादिपुण्यलोकेषु देवादित्यदयथा न हि ॥  
 तथैव चक्रमध्येऽपि देवताः सर्वमानवाः ।  
 ततिभेदो न चक्रेऽस्मिन् सर्वे शिवसमाः स्मृताः ॥  
 तदे हि स्थितमेव हि सर्वं हि ब्रह्म चाब्रवीत् ।  
 बहुमात्रं किमुक्तेन चक्रमध्ये कुलेश्वरि ! ॥  
 द्रूपाः पुरुषाः सर्वे त्वद्रूपाः प्रमदाः प्रिये ! ।  
 चक्रमध्ये तु मूढात्मा जातिभेदं करोति यः ॥  
 भक्षयन्ति योगिन्यस्तं शपन्ति कुलेश्वरि ! ।  
 त्रीणामन्यतमं स्थानं पुण्यमन्यतमं पृथक् ॥  
 यथा म्रियुनं कृत्वा क्रमात् समुपवेशयेत् ।  
 तत्राचारिणं वा सम्यक् चक्राकारिणं वा प्रिये ! ॥

शिवशक्तिधिया सर्वं चक्रमध्ये समर्चयेत् ।  
 अविभक्तौ यथा आषां लक्ष्मोनारायणौ यथा ॥  
 यथा वाणीविधातारौ तथा यौरः सशक्तिकः ।  
 मधुकुम्भसहस्रेस्तु मांसभारशतैरपि ॥  
 न तुष्यामि वरारोहे ! भगलिङ्गासृतं विना ।  
 न चक्राङ्गं न पद्माङ्गं न ब्रज्जाङ्गमिदं जगत् ॥  
 लिङ्गाङ्गं भगाङ्गं तस्माच्छक्तिशिवात्मकम् ।  
 शिवशक्तिसमायोगो यस्मिन् काले प्रजायते ॥  
 सा सन्ध्या कुलनिष्ठानां समाधिस्था प्रतीयते ।  
 कामुको न स्त्रियं गच्छेदनिच्छन्तोमदीक्षिताम् ।  
 दीक्षिता कुलजां भक्तां विहितत्वात् स्त्रियं व्रजेत् ॥  
 इति तत्त्वत्रयोक्तासपानभेदादि चोदितम् ।  
 समासेन कुलेशानि ! किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्चने महारहस्ये नित्यतत्त्वपानादिभेदकथन नामाष्टम उल्लासः ।

### नवम उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि योगयोगीशलक्षणम् ।  
 कुलभक्तार्जनफल वदस्व करुणानिधे ! ॥  
 ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि योगयोगीशलक्षणम् ।  
 तस्य अवणमात्रेण योगः साक्षात् प्रकाशते ॥  
 ध्यानन्तु द्विविध प्रोक्तं स्थूलसूक्ष्मप्रभेदतः ।  
 साकारं स्थूलमित्याहुर्निराकारन्तु सूक्ष्मकम् ॥  
 स्थिरात्ममानसः कथित् स्थूलध्यानं प्रचचते ।  
 स्थूलेन निश्चित चेतो भवेत् सूक्ष्मेऽपि सुस्थितिः ॥  
 करपादोदराङ्गास्थिरहितं परमेश्वरम् ।  
 सर्वतेजोमयं ध्यायेत् सच्चिदानन्दलक्षणम् ॥

नोदेति नास्तमभ्येति न हृदि याति न क्षयम् ॥

स्वयं विभात्यथान्यानि भावयेत् साधनं विना ॥

अनवस्थश्च तद्रूपं सत्तमात्ममगोचरम् ।

वचसात्मनि सायुज्यं तज्ज्ञानं ब्रह्मसंज्ञकम् ॥

प्रतट्वायुसञ्चारः पापाण इव निखलः ।

वरजीवैकधामज्ञो योगी योगविद्युच्यते ॥

प्रदार्थमातनिर्भातं स्तिमितोदधिवत् स्थितम् ।

रूपशून्यश्च तद्दानं समाधिरभिधीयते ॥

न किञ्चिच्चित्तनादेवि ! स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ।

स्वयं प्रकाशिते तत्त्वे तत्क्षणात्तन्मयो भवेत् ॥

स्वप्नजाग्रदवस्थायां स्वप्नवदयोऽवतिष्ठते ।

निश्वासश्वासहीनश्च निश्चितं सुप्त एव सः ॥

निष्पन्दकरणग्रामः स्वात्मनात्मा च निखलः ।

यि आस्ते स्रुतवत् साक्षाज्जीवन्मुक्तः स उच्यते ॥

न शृणोति न वा पश्येन्न तिष्ठति न गच्छति ।

न जानाति सुखं दुःखं न च संलिप्यते मनः ॥

न चापि किञ्चिज्जानाति न च बुध्यति काष्ठवत् ॥

एवं शिवे विलीनात्मा समाधिस्थ इहोच्यते ॥

यथा जले जलं चिमं चोरे चौरं घृते घृतम् ।

अविशेषो भवेत्तद्वज्जीवात्मपरमात्मनोः ॥

यथा ध्यानस्य सामर्थ्यात् कोटकी भ्रमरायते ।

तथा ध्यानस्य सामर्थ्याद्ब्रह्मभूतो भवेन्नरः ॥

चीरोदृतं घृतं यद्वत्तत्र चिमं न पूर्ववत् ।

पृथक्कृते गुणैर्भ्यः स्यादात्मा तावदिहोच्यते ॥

यथान्धकारागारस्थो न किञ्चिदिह पश्यति ।

अलक्ष्यश्च तथा योगी प्रपञ्चं नैव पश्यति ॥

यथा निमीलने काले प्रपञ्चं नैव पश्यति ।  
 तथैवोन्मीलनेऽपि स्यादेतद्व्याप्तस्य लक्षणम् ॥  
 जनस्य देहकण्डूतिं विजानाति यथा तथा ।  
 परं ब्रह्मस्वरूपी च वेत्ति विश्वविचेष्टितम् ॥  
 विदिते परमे तत्त्वे वर्णातीतेऽस्तुविक्रमे ।  
 किङ्करत्वं हि गच्छन्ति मन्त्रा मन्त्राधिपैः सह ॥  
 आत्मैकभावनिष्ठस्य या या चेष्टा तदर्शनम् ।  
 यो यो जल्पः स्वमन्त्रस्य तद्व्याप्तं यन्निरीक्षणम् ॥  
 देहाभिमाने गलिते विदिते परमात्मनि ।  
 यत्र यत्र मनो याति तत्र तत्र समाधयः ॥  
 भिद्यते हृदयग्रन्थिच्छिद्यते सर्वसंशयः ।  
 क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परात्परे ॥  
 योगीन्द्रेण यथा प्राप्तं निर्मलं परमं पदम् ।  
 देवासुरपदं तद्वत् प्राप्यते चापि गृह्यते ॥  
 यः पश्येत् सर्वगं शान्तमानन्दानन्दमव्ययम् ।  
 न तस्य किञ्चिज्ज्ञातव्याज्ञातव्यात्मावशिष्यते ॥  
 सम्प्राप्ते ज्ञानविज्ञाने सिद्धये च हृदि स्थिते ।  
 लब्धे शान्तिप्रदे देवि । न योगी नैव धारणा ॥  
 परब्रह्मणि विज्ञाते समस्तैर्नियमैरसम् ।  
 तालवृन्तेन किं कार्यं स्रब्धे मलयमारुते ॥  
 असिकाबन्धनं नास्ति नासिकाबन्धनं न हि ।  
 नियमानियमो नास्ति स्वयमेवात्मपञ्चताम् ॥  
 न पद्मासनतो योगी न नासाग्रनिरीक्षणात् ।  
 पद्मासनगतो योगी नासिकाग्रं निरीक्षयेत् ॥  
 ऐक्यं जीवात्मनोऽसङ्ख्योगं योगविशारदाः ।  
 ध्यायतः क्षणमात्रं हि श्रद्धया परमं पदम् ॥

यद्वेत्तत्समं पुण्यं तस्यान्तं नैव गण्यते ।  
 घणं ब्रह्माहमस्मीति यः कुर्यादात्मचिन्तनम् ॥  
 तत्सर्वं पातकं हन्यात्तमः सूर्योदये यथा ।  
 शतकृत्वस्तपस्तीर्यदानदेवार्चनादिषु ॥  
 यत् फलं कोटिगुणितं तदवाप्नोति तत्त्ववित् ।  
 उत्तमा सहजावस्था मध्यमा ध्यानधारणा ॥  
 जपस्तुतिः स्यादधमा होमपूजाधमाधमा ।  
 उत्तमा तत्त्वचिन्ता स्याज्जपचिन्ता तु मध्यमा ॥  
 शास्त्रचिन्ताधमा ज्ञेया लोकचिन्ताधमाधमा ।  
 पूजाकोटिसमं स्तोत्रं स्तोत्रकोटिसमो जपः ॥  
 जपकोटिसमं ध्यानं ध्यानकोटिसमो लयः ।  
 न हि मादात् परो मन्त्रो न देवः स्वात्मनः परः ॥  
 तानुसन्धेः परा पूजा न हि हृत्तेः परं फलम् ।  
 शिवशक्तिपरां पूजां योगो नैव समाचरेत् ॥  
 मन्त्रोदकैर्विना सन्ध्यां पूजाहोमैर्विना जपः ।  
 उपचारैर्विना यागं योगी नित्यं समाचरेत् ॥  
 निःसङ्गश्च विसङ्गश्च निस्तोर्णोपाधिवासनः ।  
 निजस्वरूपनिर्मग्नः स योगी परतत्त्ववित् ॥  
 देहो देवालयो देवि ! जीवो देवः सदाशिवः ।  
 त्यजेदज्ञाननिर्मात्य सोऽहम्भावेन पूजयेत् ॥  
 जीवः शिवः शिवो जीवः स जीवः केवलः शिवः ।  
 यथा पद्मन्धवधिरमूकोन्मत्तजडादयः ॥  
 निवसन्ति कुलेशानि ! तथा योगी स तत्त्ववित् ।  
 पाशवदः स्मृतो जीवः पाशमुक्तः सदाशिवः ॥  
 त्रुपेण बद्धो ब्रीहिः स्यात्तुषाभावे हि तण्डुलः ।  
 कर्मवदः स्मृतो जीवः कर्ममुक्तः सदाशिवः ॥

भग्नो तिष्ठति विप्राणां हृदि वेदो मनीषिणाम् ।  
 प्रतिमा स्वल्पबुद्धीनां सर्वत्र विदितात्मनाम् ॥  
 यो निन्दास्तुतिशैलेषु सुखदुःखारिवन्धुषु ।  
 सम आस्ते स योगीन्द्रो हर्षाहर्षविवर्जितः ॥  
 निःस्पृहो नित्यसन्तुष्टः समदर्शी जितेन्द्रियः ।  
 स्वर्गहीनोऽप्रयासो च योगी परमतस्त्वयित् ॥  
 पञ्चमुद्रासमुत्पन्नः परमानन्दनिर्भरः ।  
 आस्ते सर्वत्र योगीन्द्रः पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥  
 अलिमांसाङ्गनासङ्गे यत्सुखं जायते प्रिये । ।  
 तदेव पुण्यं विदुषामधमानान्तु पातकम् ॥  
 सदा मांसरसोल्लासी सदा च परचिन्तकः ।  
 सदा सशयहोनो यः कुलयोगो स उच्यते ॥  
 पिबन्मद्यं वमन् खादन् स्नेह्याचारपरायणः ।  
 अहं त्वमनयोरैक्यं भावयेन्नृवसेत् सुखम् ॥  
 आमिषाहारसौरभ्यहोनस्य न सुखं भवेत् ।  
 प्रायश्चित्ती स विज्ञेयः पशुरिव न संशयः ॥  
 यावदासवगन्धः स्यात् पशुः पशुपतिः स्वयम् ।  
 विनालिमांसगन्धेन साक्षात्पशुपतिः पशुः ॥  
 लोके निष्कटसुत्कृष्टं लोकोत्कृष्टं निष्कटकम् ।  
 कुलमार्गं समुद्दिष्टं भैरवेण महात्मना ॥  
 अनाचारः सदाचारस्त्वकार्यं कार्यमेव च ।  
 असत्यमपि सत्यं स्यात् कौलिकानां कुलेश्वरि । ।  
 अप्रेयमपि प्रेयं स्यादभक्ष्यं भक्ष्यमेव च ।  
 अगम्यमपि गम्यं स्यात् कौलिकानां कुलेश्वरि । ॥  
 न विधिर्न निषेधः स्यान्न पुण्यं न च पातकम् ।  
 न स्वर्गो नैव नरकः कौलिकानां कुलेश्वरि । ॥

भनभिन्ना भभिन्नान्ति दरिद्रा धनवन्ति च ।  
 विनष्टा अपि वर्धन्ते कौलिकाः कुलनायिके ! ॥  
 रिपवश्चापि मित्रान्ति साक्षादासन्ति भूमिपाः ।  
 धान्धवन्ति जनाः सर्वे कौलिकानां कुलेश्वरि ! ॥  
 विमुखाः सुमुखाः सर्वे गर्विताः प्रचमन्ति च ।  
 बाधकाबाधका यान्ति कौलिकानां कुलेश्वरि ! ॥  
 मृत्युर्वै ध्यायते देवि ! स्वर्गः साक्षादुभयायते ।  
 पुण्यायन्तेऽङ्गनाः सर्वाः कौलिकानां कुलेश्वरि ! ॥  
 बहुनात्र किमुक्तेन कुलयोगीश्वराः प्रिये ! !  
 सदा सङ्कल्पसिद्धाः स्मृतात्र कार्या विचारणा ॥  
 येन केनापि वेशेन येन केनाप्यश्वचितः ।  
 यत्र कुत्रान्यमे गच्छन् कुलयोगी प्रवर्त्तते ॥  
 योगिनो विविधैर्वेशैर्गणाणां हितकारिणः ।  
 भ्रमन्ति पृथिवीमेतामविज्ञातस्वरूपिणः ॥  
 सक्तमेवात्मविज्ञानं जपयन्ति कुलेश्वरि ! !  
 उन्मत्तमूकजडवन्निवसेल्लोकमध्यमे ॥  
 अलक्ष्यो हि यथा लोके श्योनि चन्द्रार्कयोरिव ।  
 नक्षत्राणां ग्रहाणान्तु तथैव कुलयोगिनाम् ॥  
 आकाशे पक्षिणां देवि ! जलेऽपि जलधारिणाम् ।  
 यथा गतिर्न दृश्येत तथा वृत्तं हि योगिनाम् ॥  
 असन्त इव भासन्ते वदन्त्यग्रा इव प्रिये ! !  
 पावका इव दृश्यन्ते कुलयोगिविशारदाः ॥  
 जना यथावमन्यन्ते योगिनामेव सङ्गतिम् ।  
 न किञ्चिदपि भाषन्ते ततो योगी प्रवर्त्तते ॥  
 सुम्बी बालकवत् क्रीडेत् कुलेशो जलवच्चरेत् ।  
 वदेदुन्मत्तवह्निद्वान् कुलयोगी महेश्वरि ! ॥



यथा हसति लोकोऽयं जुगुप्सति च कुक्षितः ।  
 विलोक्य दूरतो याति यथा योगी प्रवर्त्तते ॥  
 क्वचिच्छिष्टं क्वचिद्दृष्टं क्वचिद्भूतपिशाचवत् ।  
 नानावेशधरो योगी विचरेज्जगतीतले ॥  
 योगी लोकोपकाराय भोगान् भुङ्क्ते न काङ्क्षया ।  
 अदन् गृह्णत् कुलान् सर्वान् क्रीडेच्च पृथिवीतले ॥  
 सर्वपायो यथा सूर्यः सर्वभोगी यथानलः ।  
 योगी भुक्त्वाखिलान् भोगान् तथा पापैर्न लिप्यते ॥  
 सर्वस्पर्शी यथा वायुर्यथाकाशश्च सर्वगः ।  
 सर्वं यथा नदीस्नातास्तथा योगो सदा शुचिः ॥  
 यथा ग्रामगतं तीर्थं नदीयुक्तं भवेत् शुचिः ।  
 तथा स्नेच्छुग्दहाभ्यादियोगिहस्तगतः शुचिः ॥  
 यथा चरन्ति देवेशि ! कुलधर्मपरायणाः ।  
 यस्मिंश्चरन्ति योगीशाः स मार्गः परमो मतः ॥  
 यस्यामुदेति सूर्यः स्यात् पूर्वाशा न तु दृश्यते ।  
 यत्र सत्तमजो याति तत्र मार्गो यथा भवेत् ॥  
 कुलयोगी चरेद्यत्र स स मार्गः कुलेश्वरि ! ।  
 नदीवक्रमृजुं कर्तुं निरोधुं तत्प्रवाहकम् ॥  
 स्नेच्छाविहारिणः शान्तः को वा वारयितुं क्षमः ।  
 यदुन्मत्तबलोपेतं क्रीडन् सर्वो न दृश्यते ॥  
 तद्वन्न दृश्यते योगी क्रीडन्नेन्द्रियपन्नगैः ।  
 निवृत्तदुःखाः सन्तुष्टा निर्द्वन्दा गतमल्लराः ॥  
 कुलज्ञानरताः शान्ताः सद्गतास्ते च कौलिकाः ।  
 अमदक्रोधदम्भाशाहद्वाराः सत्यवादिनः ॥  
 कौलिकेन्द्राद्यचपला जितेन्द्रियवशानुगाः ।  
 कीर्त्यमाने कुले तेषां रोमाञ्चो गद्गदस्वरः ॥

प्रानन्दाः प्रीणते देवि ! कथिताः कौलिकोत्तमाः ।  
 सर्वधर्माधिको लोके कुलधर्मः शिवोदितः-॥  
 इति ये निश्चितधियः प्रोक्तास्ते कौलिकोत्तमाः ।  
 यो भवेत् कुलतत्त्वज्ञः कुलनामविशारदः ॥  
 कुलार्चनरतः स स्यात् कौलिको दाम्भिकः परः ।  
 कुलभक्तान् कुलज्ञानान् कुलाचारकुले रतान् ॥  
 प्रीतो भवति यो दृष्ट्वा कौलिकः स च मे प्रियः ।  
 तत्त्वत्रय-श्रीचरण मूलमन्त्रार्थतत्त्ववित् ॥  
 देवतागुरुभक्तस्य कौलिकस्यानुदीचया ।  
 दुर्लभं सर्वलोकेषु कुलाचार्यस्य दर्शनम् ॥  
 विपाकेनैव प्रभूषां लभ्यते नान्यथा प्रिये ! ।  
 संस्मृतः कीर्तितो दृष्टो वन्दितो भाषितोऽपि वा ॥  
 पुनाति कुलधर्मिष्ठयाण्डालोऽपि यदृच्छया ।  
 सर्वज्ञो वापि भूषो वाप्युत्तमो वाधमोऽपि वा ॥  
 यत्र देवि ! कुलज्ञानो तत्राहश्च त्वया सह ।  
 नाहं वसामि कैलासे न मेरौ न च मन्दिरे ॥  
 कुलज्ञा यत्र तिष्ठन्ति तत्र तिष्ठामि भाविनि । ।  
 सुदूरमपि गन्तव्यं यत्र माहेन्द्ररो जनः ॥  
 द्रष्टव्यश्च प्रयत्नेन तत्र त्वं नन्दिता ह्यहम् ।  
 अतिदूरस्थितो वापि द्रष्टव्यः कुलदेशिकः ॥  
 समीपे वर्त्तमानोऽपि न द्रष्टव्यः पशुः प्रिये ! ।  
 कुलज्ञानी भवेद् यत्र स देशः पुण्यभाजनः ॥  
 दर्शनादर्चनात्तस्य त्रिसप्तकुलसुदरेत् ।  
 कुलज्ञानिनमालोक्य स्वसन्तानं गृहे स्थितम् ॥  
 ग्रंथन्ति पितरस्तस्य यास्यामः परमां गतिम् ।  
 समाश्रयन्ति पितरः स्वहृष्टिमिव कर्षकाः ॥

योऽस्मत्कुलैषु पुत्रो वा पौत्रो वा कौलिको भवेत् ।  
 न धन्यः खलु लोकेऽस्मिन् पुरुषः क्षीणकल्मषः ॥  
 मत्समीपं समायान्ति कुलाचार्या मुदा प्रिये ! ।  
 कौलिकेन्द्रे समायाते कौलिकावसथं प्रति ॥  
 समायान्ति मुदा देवि ! योगिन्यो योगिभिः सह ।  
 प्रविश्य कुलयोगीन्द्रं भजन्ते पिष्टदेवताः ॥  
 तस्मात् सम्पूजयेद्भक्त्या कुलप्राप्तान् परान् ।  
 अभ्यर्चयित्वा त्वां देवि ! त्वद्भक्तान्मार्चयन्ति ये ॥  
 पापिष्ठास्त्वत्प्रसादस्य भाजनं न भवन्ति ते ।  
 नैवेद्यं पुरतो न्यस्तं दर्शनात् स्वीकृतं मया ॥  
 साधुभक्तस्य जिह्वाग्रादग्रामि कमलेक्षणे ! ।  
 त्वद्भक्तपूजनाद्देवि ! पूजितोऽहं न संशयः ॥  
 तस्मान्न मग्निपाकाद्द्वी त्वद्भक्तानेव पूजयेत् ।  
 यत् कृतं कुलशिष्याणां तद्देवानां कृतं भवेत् ॥  
 सुराः कुलप्रियाः सर्वे तस्मात् कौलिकमर्चयेत् ।  
 न तुष्याम्यहमन्यत्र तथा भक्त्या सुपूजितः ॥  
 कौलिकेन्द्रेऽर्चिते सम्यक् यथा तुष्यामि पार्वति ! ।  
 यत् फलं नाप्नुयात्तीर्थतपोदानमखत्रतैः ॥  
 दत्तमिष्टं हुतं तप्तं पूजितं जप्तमश्विके ! ।  
 कौलिकस्य भवेद्द्वयं कुलप्राप्तं योऽवमानयेत् ॥  
 श्मशानं तद्गृहे देवि ! स पापी श्वपचाधमः ।  
 यः प्रविश्य कुलं धर्मं कुलाचारं न वेत्ति चेत् ॥  
 कुलनिष्ठान् परित्यज्य यच्चान्यस्मै प्रदीयते ।  
 तद्दानं निष्फलं देवि ! दातापि नरकं व्रजेत् ॥  
 भिन्नभाण्डे जलं यद्वत् शिलायामुप्तबीजवत् ।  
 भस्मन्येव हुतं हव्यं तद्दानमकौलिके ॥

यथाशक्त्या तु यत्किञ्चिदयो दद्यात् कुलयोगिने ।

विश्रेयसीयेषु प्रीत्या तत् फलं नैव वर्ण्यते ॥

यो देवि ! सुखमाह्वय कुलज्ञानशुभे दिने ।

अभ्यर्च्य देवताबुद्ध्या गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥

मादिभिः पञ्चमुद्राभिः सङ्गता पस्तिपथेत् ।

तेषु तुष्टेष्वहं तुष्टस्तुष्टाः स्युः सर्वदेवताः ॥

भगिनीं वा सुतां भार्यां यो दद्यात् कुलयोगिने ।

मधुमत्ताय देवेभिः ! तस्य पुण्यं न गण्यते ।

अनिष्ठातविनिश्चितमप्रयत्नेन वर्धितम् ।

परलोकस्य पापेयं वीरचक्रार्पितं मधु ॥

पापाचारसमायुक्तं सर्वलोकवद्विष्कृतम् ।

व्रायते हि कुलद्रव्यं कुलयोगीश्वरार्पितम् ॥

यस्मिन् देशे वरो वीरः कुलपुजारतः प्रिये ।।

सोऽपि देशो भवेत् पूज्यः किं पुनः स्वपुरस्थितः ॥

कौलिको यः सक्तद्भुक्ते पुण्यं कोटिगुणं भवेत् ।

किं पुनर्बहुभिर्भुक्तैस्तत्पुण्यं नैव गण्यते ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सर्वावस्थासु सर्वदा ।

कुलधर्मरतो भूयात् कुलज्ञानिनमर्चयेत् ॥

ज्ञानिनोऽज्ञानिनो वापि यावद्देहस्य धारणा ।

तत्तद्वर्णाश्रमाचारः कर्त्तव्यः सर्वमुक्तये ॥

कर्मणोन्मूलितोऽज्ञाने ज्ञानेन शिवता व्रजेत् ।

शिवैक्यस्यैव मुक्तिः स्यादतः कर्म समापयेत् ॥

कर्ममुक्तः सुखाकाङ्क्षो कर्मनिष्ठः सुखं व्रजेत् ।

सर्वकर्मोपि सन्त्यक्तुं न शक्यं देहधारिणा ॥

त्यजेत् कर्मफलं यो वा स त्वागोत्यभिधीयते ।

सुकार्येषु प्रवर्त्तन्ते करणानीति चिन्तयेत् ॥

अहम्भावमपास्यैव यः कुर्यात् स न लिप्यते ।  
 क्रियमाणानि कर्माणि ज्ञानप्राप्तेरनन्तरम् ॥  
 न च स्पृशति तत्त्वज्ञं जलं पद्मदलं यथा ।  
 तत्त्वनिष्ठस्य कर्माणि पुण्यापुण्यानि सङ्ख्यम् ॥  
 प्रयान्ति नैव लिप्यन्ते क्रियमाणानि चाधुना ।  
 तत्पञ्चसहजानन्दतत्त्वज्ञानरतः प्रिये ! ॥  
 सन्त्यक्तः कर्मसङ्कल्पः स विद्वान् कर्म सन्त्यजेत् ।  
 सृष्ट्यैव यैः परित्यक्तं कर्मकाण्डमपण्डितैः ॥  
 पापण्डाः पण्डितमन्यास्ते यान्ति नरकं प्रिये ! !  
 ऋतुं प्राप्य यथा वृक्षः पत्रं त्यजति निःस्पृहः ॥  
 तत्त्वं प्राप्य तथा योगी त्यजेत् कर्मपरिग्रहम् ।  
 अश्वमेधायुतेनापि ब्रह्महत्यायुतेन च ॥  
 पुण्यपाप्यैर्न लिप्यन्ते येषां ब्रह्म हृदि स्थितम् ।  
 प्रयिष्यां यानि कर्माणि जिह्वोपस्थनिमित्तकम् ॥  
 जिह्वोपस्थपरित्यागी कर्मणः किं करिष्यति ।  
 इति ते कथितं किञ्चिद् योगयोगीशलक्षणम् ।  
 समासेन कुलेशानि । किञ्चूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्पणे महारहस्ये योगसंस्थापनकथनं नाम नवमं उल्लासः ।

## दशम उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि विशेषदिवसार्चनम्  
 तस्य पूजाफलं देव ! वद मे परमेश्वर ! ॥  
 ईश्वर-उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छ  
 तस्य यवणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥  
 उत्तमा नित्यपूजा स्यात् पर्वपूजा तु मध्यमा ।  
 मासपूजाधमा ज्ञेया मासाद्रूर्ध्वं वह्निर्भवेत् ॥

विहितेर्मादिभिर्द्रव्यैर्मासादूहं ममर्शनम् ।  
 पगोर्भयः प्रवेजेऽपि यदि स्यादोलयित् पुनः ॥  
 मद्यं सांसद्य मत्स्यश्च मुद्रा भैद्यनमेव च ।  
 मकारपञ्चमं देवि ! देवताप्रोतिकारणम् ॥  
 • मादिपञ्चकमीगानि ! देवताप्रोतये सुधीः ।  
 यथाविधि निषेवेत दण्ड्या चेत् स पातकी ॥  
 कृणाटमी चतुर्दशी त्वमावास्या च पूर्णिमा ।  
 भ्रूकान्तिः पञ्च पक्षाणि तेषु पुण्यदिनेषु च ॥  
 गुरुजन्मदिने प्राप्ते तद्गुरोस्तद्गुरोरपि ।  
 मानवौघादिपूजाश्च स्वजन्मदिवसे तथा ॥  
 यथाबलं यथाश्रमं यथाद्रव्यं यथोचितम् ।  
 यथाकालं यथादेशं तथा पूजां समाचरेत् ॥  
 आचार्य्येणायवान्येन कारयेच्चक्रपूजनम् ।  
 स्वयं वा पूजयेद्देवि ! विन्दुपूजापुरःसरम् ॥  
 सत्यलोकमवाप्नोति पुनरावृत्तिवर्जितः ।  
 न कृत्वा कौलिकी मोहाद्देवताशपमाप्नुयात् ॥  
 मासे यापि द्विमासे वा पण्मासे यत्क्षरेऽपि वा ॥  
 त्र्यो गुरुं पूजयेद्भक्त्या व्यासश्च स्त्रीसुतादिभिः ॥  
 तदभावे कुलश्रेष्ठ तच्छिष्यं वान्ययोगिनम् ।  
 मन्तोपयेत् कुलद्रव्यैः कुलपूजापुरःसरम् ॥  
 योगिष्वापक्षु दोषेण दुःसङ्गे दुर्निमित्तके ।  
 पूजयेद्योगिनोऽहन्द देवि ! तद्दोषशान्तये ॥  
 यत्रैकाम्नायतत्त्वज्ञाः कुलाचार्याः कुलेश्वरि ! ।  
 कौलिकास्तु चतुःपञ्चशक्तयश्च तथा प्रिये ! ॥  
 पृथग्वा पूजयेद्देवि ! मिथुनाकारतोऽपि वा ।  
 गन्धपुष्पाक्षताद्यैस्तु देवेशि ! समलङ्कृताः ॥

भक्ष्यभोक्ष्यादिपिशितैः पदार्थैः पङ्कसान्वितैः ।  
 प्रौढान्तोल्लासमुदिता हसन्ति निवसन्ति च ॥  
 तच्छोचक्रमिति प्रोक्तं वृन्दं चापि तदुच्यते ।  
 कुर्यान्न बद्धमारीणां पूजा मद्याजमासकैः ॥  
 ततः तन्निमन्त्रयेद्भक्त्या साधकः शुद्धमानसः ।  
 मनोहरामेकवर्षा कन्यका शुभलक्षणा ॥  
 मन्त्री स्नात्वाथ शुद्धात्मा कृत्वा देवि । क्रमार्चनम् ।  
 अभ्यङ्गस्नानशुद्धान्ता पूजास्थानं समानयेत् ॥  
 देवतासन्निधौ बालामुपवेश्य समर्चयेत् ।  
 गन्धपुष्पादिभिर्धूपैर्होपैश्च कुलदीपकैः ॥  
 भक्ष्यते भोज्यपानैश्च श्रीराज्यमधुमासकैः ।  
 कदलीनारिकेलादिफलैस्तां परितोषयेत् ॥  
 अविपक्षं स्वयं देवि । यौवगोल्लाससंयुतः ।  
 यथाशक्ति जपेदेको मन्त्री बुद्ध्यावधिर्मनुम् ।  
 बालामलङ्कृता पद्याच्चिन्तयेत् स्वेष्टदेवताम् ।  
 ततस्तां देवताबुद्ध्या नमस्कृत्य विसर्जयेत् ॥  
 द्वितीयायां द्विवर्षीया एकवर्षांश्च पूजयेत् ।  
 एव त्रितीयौ कुमारीश्च यजेत पूर्वदिनार्चिताम् ॥  
 नवम्यामेकवर्षादिनववर्षान्तकन्यका ।  
 सरस्वती रमा गोरो दुर्गा चन्द्रमुखी तथा ॥  
 हरप्रिया उमा भोमा शान्ता च नव कीर्तिता ।  
 त्रिताराद्यैर्नमोऽन्तैश्च देवतापदपश्चिमे ॥  
 नामभिश्च चतुर्थ्यन्तैः पूजयेच्च पृथक् पृथक् ।  
 गन्धपुष्पास्वराकल्पैर्यथाविभवविस्तरे ॥  
 अभ्यर्च्य देवताबुद्ध्या पदार्थैः परितोषयेत् ।  
 स्वकार्यफलसिद्धयै वित्तशान्तादिविजितं ॥

नवरात्रं जपेदेव तत्तद्वृत्तिक्रमेण च ।  
 नवरात्रं कृतां पूजां देवि ! सिद्धौ समर्पयेत् ॥  
 ताम्बूलं दक्षिणां दत्त्वा कुमारोस्ता विसर्जयेत् ।  
 एव नवकुमारीणामर्चनं प्रतिवत्सरम् ॥  
 यः करोति स पुण्यात्मा देवी प्रीतिमवाप्नुयात् ।  
 मनोऽभिलाषं सम्प्राप्य निवसेत्तव सन्निधौ ॥  
 अथवा यौवनारूढा प्रमदा यदि पार्वति ! ।  
 मनोऽन्ना पूजिता भक्त्या नवरात्रिषु मन्त्रवित् ॥  
 हस्तेष्वां गगनां रक्तां महत्तुष्टां करालिकाम् ।  
 दृच्छां ज्ञानां क्रियां दुर्गां वटुकञ्च गणेश्वरम् ॥  
 पूर्ववदापूज्यमानैः पदार्थैः परितोषयेत् ।  
 प्रौढान्तोवाससंयुताः सन्तुष्टा यदि चेत् प्रिये ! ॥  
 साधकस्तुष्टिमासाद्य निवसेत्तव सन्निधौ ।  
 एवं यः पूजयेद्देवि ! प्रतिवर्षं यतव्रतः ॥  
 पण्मासे वा त्रिमासे वा मासे चैवाथ वा प्रिये ! ।  
 तिस्रो वा पञ्चमासाद्यैः पूजयेद्देवताधिया ॥  
 सर्वैश्वर्यसमृद्धात्मा स भवेदावयोः प्रियः ।  
 भृगुवारे कुलेशानि । कान्तामारूढयौवनम् ॥  
 सर्वलक्षणसम्पन्ना मन्दहासां मनोरमाम् ।  
 कुलाकुलाष्टक वापि निमन्त्राद्भ्यः पुष्पिणीम् ॥  
 अभ्यङ्गस्नानशुद्धाङ्गीमासने चोपवेशयेत् ।  
 गन्धपुष्पाभ्यराकल्पैरलङ्कृत्य विधानवित् ॥  
 आत्मानं गन्धपुष्पाद्यैरलङ्कुर्यात् कुलेश्वरि ! ।  
 आवाह्य देवतां तत्स्वां यजन्मासक्रमेण च ॥  
 कृत्वाचनं धूपदीपं पुष्पाब्जं कुलदीपकम् ।  
 प्रदर्श्य देवताबुद्ध्या पदार्थैः षड्रमान्वितैः ॥



मांसादिभक्ष्यभोज्याद्यैस्तोपयेदतिभक्तित\* ।  
 प्रौढान्तोक्ताससहिता ता प्रपश्यन् जपेन्मनुम् ॥  
 यौवनक्ताससहित स्वय तद्वयानतत्पर ।  
 निर्विकारेण चित्तेन चाष्टोत्तरसहस्रकम् ॥  
 जपादिक समर्प्याथ तया सह निशा नयेत् ।  
 त्रिपञ्चसप्तनवसु भृगुवारिषु य प्रिये । ॥  
 पूजयेद्विधिना देवि । तस्य पुण्यं न गण्यते ।  
 चतु षोढार्चनफलं समं प्राप्नोत्यसशयम् ॥  
 यद्ययदस्य मनोऽभीष्टं तत्तदाप्नोत्यशेषतः ।  
 नवम्यामर्चयेदेव विधानेन विधानवित ॥  
 स्तोत्रैश्च जप्यते सर्वैर्महदैश्वर्यमाप्नुयात् ।  
 मीनेऽथ कर्कटे वापि मकरे मिथुनार्चने ॥  
 तुलाया सिंहमेपे वा सर्वसक्रान्तियु प्रिये । ।  
 गौरोग्रिवौ रमाविष्णू घाण्डीसरसिजासनौ ॥  
 शचीन्द्रो रोहिणीचन्द्रौ स्वाहाग्नौ च प्रभारवी ।  
 भद्रकालीवीरभद्रौ भैरवीभैरवावपि ॥  
 मिथुनानि नवाभ्यर्च्य पूर्वार्तनैव वर्त्मना ।  
 त्रितारादिनमोऽस्तेन तत्तन्नाम्ना विधानवित ॥  
 गन्धपुष्पादिभि पूज्या इत्याद्यै परितोपयेत् ।  
 प्रौढान्तोक्तासयुक्तानि कुर्वीत मिथुनानि च ॥  
 एव कृते न सन्देहस्तुष्टा मिथुनदेवता ।  
 अनुगृह्णन्ति त देवि । प्रयच्छन्ति मनोरथम् ॥  
 प्रतिवर्षं च य कुर्याद्भक्त्या मिथुनपूजनम् ।  
 तत्तत्त्रोकेषु निवसेत् सर्वैश्वर्यसमन्वित ॥  
 अथ वेशास्त्रमामस्य शुक्लप्रतिपदीश्वरि । ।  
 ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय स्नानं सन्ध्यामुपास्य च ॥

मनोज्ञे रहसि स्थाने पूर्वाशाभिमुखस्थितः ।  
 आत्मानं गन्धपुष्पाद्यैरलङ्कृत्य विधानतः ॥  
 कृत्वा पुरोदितन्यासं देवताभावमाश्रितः ।  
 किञ्चिदभ्युदिते सूर्ये मण्डले स्वेष्टदेवताम् ॥  
 ध्यात्वा सावरणां सम्यक् पूजयेद्दिधिना प्रिये ! ।  
 षोडशैरुपचारेस्तु चक्रपूजापुरःसरम् ॥  
 कुलदीपान् प्रदर्श्याथ शिवाय गुरुरूपिणे ।  
 मत्स्यमांसादि विधिवत् भक्ष्यभोज्यसमन्वितम् ॥  
 अर्घ्यं निवेद्य तच्छेषं शक्त्या सह पिबेत् प्रिये ! ।  
 यौवनोक्ताससहितो निर्विकल्पेन चेतसा ॥  
 ध्यायंस्तन्मण्डलं देवोमष्टोत्तरसप्तस्रकम् ।  
 जप्त्वा समर्प्य तत्पूजां देवताञ्च समुद्धरेत् ॥  
 एवं शुक्लप्रतिपदि समारभ्य शुभे दिने ।  
 कुर्याज्जपार्चनं कृष्णचतुर्दश्यन्तमम्बिके ! ॥  
 अमावस्यादिने वापि पूजयेत् शक्तिकौलिकान् ।  
 त्रिपञ्चसप्तनव वा वित्तलोभविवर्जितः ॥  
 एवं यो मासमावन्तु कुर्यात् सूर्योदयार्चनम् ।  
 देवता तस्य सन्तुष्टा ददाति पदमौषितम् ॥  
 मध्याह्ने वार्चनं देवं सायाह्ने वार्चयेन् प्रिये ! ।  
 स तु तत्फलमाप्नोति योगिनोनां प्रियो भवेत् ॥  
 त्रिसन्ध्यं योऽर्चयेद्देवं मासमात्रं विधानतः ।  
 काङ्क्षितां लभते सिद्धिं देववद्विहरेद्भुवि ॥  
 माघशुक्लप्रतिपदि दिवाद्द्वारविवर्जितः ।  
 स्नातः शुक्ताम्बरधरः सायं सन्ध्यासुपास्थ च ॥  
 पूर्वाङ्गेनेव मार्गणं सर्वद्रव्यसमन्वितः ।  
 यौवनोक्ताससहितश्चिद्रूपां देवतां स्मरन् ॥

चन्द्रास्तमयपर्यन्तं जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ।  
 एवं प्रतिदिनं शुक्लचतुर्दश्यन्तमर्चयेत् ॥  
 पौर्णमास्यां यथाशक्त्या पूजयेत् शक्तिकौलिकान् ।  
 एवं यः कुरुते भक्त्या शुक्लपक्षार्चनं प्रिये ! ॥  
 सर्वभावाविशुद्धात्मा सर्वैश्वर्यसमन्वितः ।  
 सर्वलोकैकपूज्यश्च स वसेत् शिवसन्निधौ ॥  
 शुक्लपक्षेऽर्चनं यद्वत् तद्वत्पक्षे सितेतरि ।  
 यः करोति विधानेन सर्वं काममवाप्नुयात् ॥  
 इह भुक्त्वाखिलान् भोगान् देववत् प्रियदर्शनः ।  
 योगिनीवीरमेलनं लभते नात्र संशयः ॥  
 अथ कार्तिकमासस्य शुक्लपक्षपदोऽक्षरि ! ।  
 स्नात्वा तपोपास्य विशुद्धात्मा न्यासान् कृत्वा पुरोदितान् ॥  
 प्रसुप्ते जीवलोके तु सुदितात्मा महानिधि ।  
 पूर्वार्चनोक्तविधिना सर्वद्रव्यसमन्वितः ॥  
 प्राज्येनानामिकास्थूलवर्त्तिं प्रक्षाल्य पार्वति ! ।  
 पञ्चवर्षरजश्चित्तवसुपत्रसरोरुहे ॥  
 मधुपूर्णे च कलसे कांस्यपात्रमनोद्वरे ।  
 दीप संस्थाप्य पुरत उत्तराभिमुखः स्थितः ॥  
 दीपे सावरणां देवीं ध्यात्वा विधिवदर्चयेत् ।  
 यौवनोक्ताससहितो दीपस्था देवतां स्मरेत् ॥  
 अष्टोत्तरमहस्रन्तु जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ।  
 एवं समर्चयेत् कृष्णचतुर्दश्यन्तमम्बिके ! ॥  
 अमावस्यादिने भक्त्या पूजयेत् कुलशक्तिकान् ।  
 एवं कृते कुलेशानि । देवता प्रीतिमाप्नुयात् ॥  
 सर्वपापविशुद्धात्मा सर्वैश्वर्यसमन्वितः ।  
 सर्वलोकैकसम्मान्यः सञ्चरेत् स यथासुखम् ॥

अष्टाष्टकार्चनं कुर्याच्छ्रद्धया चोक्ते च वासरे ।  
 द्वात्रिंशद्विसेष्वेवं चतुःषष्टिदिनेषु च ॥  
 अथवाष्टदिनेष्वेवमथ द्वाष्टदिनेषु वा ।  
 गुरुणा कारयेद्देवि । क्रमज्ञेनाग्रगण्यं वा ॥  
 क्रमज्ञयेत् स्वयं कुर्याद्वित्तशास्त्रविवर्जितः ।  
 भूलाष्टकन्तु ब्रह्माद्याद्यासिताङ्गादिभैरवाः ॥  
 मङ्गलाद्यैश्च मिथुनैरष्टभिः सहिताः प्रिये ! ।  
 भूलाष्टको भवानोति प्रसिद्धो हि कुलागमे ॥  
 अहीरात्रं चतुःषष्टिमिथुनानि समर्चयेत् ।  
 पूर्वोक्तेन विधानेन यथाविभवविस्तरम् ॥  
 क्रमनोपं न कुर्वीत चेष्टा कार्या सुसिद्धये ।  
 गन्धपुष्पाखराकल्पैर्मन्त्र्यमांसासवादिभिः ॥  
 भक्ष्यभोज्यादिभिर्नानापदार्थैः षड्रसान्वितैः ।  
 सम्यक् सन्तोषयेद्देवि ! मिथुनान्यतिभक्तितः ॥  
 प्रौढोक्तासेन सहितं कुर्यात् त्रीचक्रमन्त्रिके ! ।  
 एवं यः कुरुते, देवि ! सकृदष्टाष्टकार्चनम् ॥  
 ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवताभिः स पूज्यते ।  
 किं पुनर्मानवाद्यैश्च साक्षात् शिव इवापरः ॥  
 यदर्चनाश्चतुःषष्टियोगिनोगणसंस्थितः ।  
 पुनरावृत्तिरहितो निवसेत्तत्र सन्निधौ ॥  
 समस्तदेवताप्रीतिकारिणी परमेश्वरो ।  
 तस्मात् परतरा पूजा नास्ति सत्यं न संशयः ॥  
 पश्येदेवंविधं चक्रं यो भक्त्याष्टाष्टकं प्रिये ! ।  
 यन्नदानव्रतैस्तोयं व्रतकोटिफलं लभेत् ॥  
 राजा यः कारयेद्देवि ! भक्त्याष्टाष्टकपुजनम् ।  
 चतुःसागरपर्यन्तां महीं शास्ति न संशयः ॥

श्रीकण्ठादीनि पञ्चाशन्मिथुनानि समर्चयेत् ।  
 पूर्वोक्तेन विधानेन विश्वेश्वरि ! विधानावित् ॥  
 स्वकार्यफलसिद्धयर्थं वित्तशाठ्यविवर्जितः ।  
 प्रौढान्तोऽल्लाससहितो मिथुनान्यत्र कारयेत् ॥  
 सन्तुष्टानि प्रयच्छन्ति साधकार्येष्वतं वरम् ।  
 अद्याहताज्ञः सर्वत्र पूज्यते देववत् प्रिये ! ॥  
 तव लोके वसेद्देवि ! ब्रह्मादीश्वरमंस्तुतः ।  
 केशवादिगणेशादिकामादिमिथुनानि च ॥  
 श्रीकण्ठादिबदभ्यर्च्य तत्फलं लभसे ध्रुवम् ।  
 अतुष्टान्तु यः कुर्यात् डाकिन्यादिसमर्चने ॥  
 मासे मासेऽयथा वर्षे खनन्नादिवसेऽपि च ।  
 पूर्वोक्तेन विधानेन यथाविभवविस्तरम् ॥  
 प्रौढान्तोऽल्लासपर्यन्तं तोषयेत्तां विधानतः ।  
 कुर्वन्त्यनुग्रहं देवि ! सन्तुष्टास्तास्तु देवताः ॥  
 सर्वापद्रोगरहितः सर्वैश्वर्यसमन्वितः ।  
 लोकेऽस्मिन् सत्कृतः सर्वैः स जीवेच्छरदां शतम् ॥  
 देहान्ते समवाप्नोति तव लोकं न संशयः ।  
 कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना डाकिन्याः पूजनं प्रिये ! ॥  
 निर्विकल्पेन चित्तेन नवशक्तिसमन्वितः ।  
 वर्षे वर्षे चतुःषष्टिषोठार्चनफलं लभेत् ॥  
 आज्ञासिद्धिर्भवेत्तस्य देवताप्रोतिमाप्नुयात् ।  
 \* पूजात्रिकान्तु यः कुर्यादिच्छाज्ञानक्रियान्वितम् ॥  
 आगमोक्तेन विधिना पूर्ववत्तद्विधानवित् ।  
 पदार्थैः पद्मसैः सम्यग् यथाविभवविस्तरम् ॥  
 सन्तुष्टादेवताः सर्वाः सर्वज्ञानफलप्रदाः ।  
 देवेशि ! साधकाभीष्टं प्रयच्छन्ति न संशयः ॥

इत्यादि देवतापूजां विशेषदिवसेषु च ।  
 भजेयुः शास्त्रविधिना स भवेदावयोः प्रियः ॥  
 श्रीचक्रं कौलिको मोहादिशेषदिवसेषु च ।  
 न करोति समर्थः सन् स भवेद् योगिनीपशुः ॥  
 कुलपूजान्तु नियतं यः करोति स कौलिकः ।  
 कुलेशि ! समवाप्नोति योगिनीवीरमेलनम् ॥  
 नीचोऽपि वा सक्तज्ञत्या कारयेद्ययः कुलार्चनम् ।  
 स सद्गतिमवाप्नोति किमुतान्ये द्विजातयः ॥  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सर्वावस्थासु सर्वदा ।  
 कुलपूजारतो भूयादभीष्टफलसिद्धये ॥  
 कुलपूजाधिकं दानं कुलपूजाधिकं फलम् ।  
 कुलपूजाधिको योगः कुलपूजाधिगा गतिः ॥  
 कुलपूजाधिकं भाग्यं कुलपूजाधिकं तपः ।  
 कुलपूजाधिका विद्या कुलपूजाधिकार्चना ॥  
 नास्ति नास्ति पुनर्नास्ति त्वां शपे कुलनायिके ! ।  
 बहुनात्र किमुक्तेन रहस्यं शृणु पार्वति ॥  
 'वेदशास्त्रीकृताभिर्गण कुलपूजां करोति यः ।  
 तत्समौपस्थितं मां त्वां विद्धि नान्यत्र भाविनि ! ॥  
 इदं सत्यं इदं सत्यं सत्यं सत्यं न सशयः ।  
 सभूमिदिग्जलगिरिन्भीषनचराः प्रिये ! ॥  
 सहस्रकोटियोगिन्धस्तावन्तो भैरवा अपि ।  
 नियुक्ता हि मया देवि ! कुलसंरक्षणाय च ॥  
 दिवसेषु विशेषेषु सर्वे च मुदिता नराः ।  
 साधकानेव वीक्षन्ते स्वयं पूजनलिप्तया ॥  
 अपूजितास्तु विघ्नन्ति प्रसोदन्ति सपूजिताः ।  
 गुरुभक्तान् सदाचारान् गुप्तधर्मं नमन्ति च ॥

भक्तिहीनान् दुराचानान् नाशयन्ति प्रसाधकान् ।  
 श्रीचक्रे संस्मरेत्तस्माद्योगिनीभैरवान् प्रिये ! ॥  
 न स्मरेद्यदि मूढात्मा योगिनीनां भवेत् पशुः ।  
 तस्मात् श्रीचक्रमध्ये तु संस्मरेत् कुलदेवताः ॥  
 अनुगृह्णन्ति देवेशि ! साधकत्वे न संशयः ।  
 अनुग्रहन्तु वक्ष्यामि शृणु देवि ! यथाक्रमम् ॥  
 आत्मनोऽनुग्रहार्थं वा परार्थं श्रेष्ठमुत्तमम् ।  
 शुचिद्रव्यसमायुक्तं चक्रपूजासमन्वितम् ॥  
 सर्वेषां दक्षिणा दत्त्वा होमपात्रं पृथक् पृथक् ।  
 प्रपूजयेच्च वर्णस्थाः सर्वाभरणभूषिताः ॥  
 हर्षानन्दस्वयं युक्ताः प्रसन्नाश्च पृथक् पृथक् ।  
 पायसाज्यौदनैर्युक्तैर्नैवेद्यैर्भक्तिसंयुतैः ॥  
 गन्धपुष्पादिभिः सम्यगर्चयित्वा गणेश्वरम् ।  
 हसस्वर्णं ऐसौ डां डीं डमलवरयूं ततः ॥  
 त्र्योपादुकां ऐसौमिति च हसस्वर्णं पुटन्ततः ।  
 सङ्कल्प्य मनसोऽभीष्टं मधुरद्वितयैः प्रिये ! ॥  
 गन्धपुष्पादिभिः सम्यगर्चयित्वा पृथक् पृथक् ।  
 पूजयित्वेषितान् कामान् प्रार्थयेत् कमलानने । ॥  
 ईप्सितानि च सर्वाणि साधको लभते वरम् ।  
 आत्मनश्च परस्यापि रक्षार्थं पूजयेत् प्रिये ! ॥  
 रोगाणां नाशनार्थञ्च यथात्र पुत्रसिद्धये ।  
 वशार्थं मङ्गलार्थञ्च घर्माकर्मार्यसिद्धये ॥  
 सप्ताहं पूजयेद्देवि ! चतुर्दशदिनानि च ।  
 एकविंशदिनान्यत्र लभते चेष्टित फलम् ॥  
 दक्षिणाञ्च पृथग्दद्याद्वस्त्रभूषाङ्गुरीयकम् ।  
 कृत्वा लाष्टकसमायुक्तं चतुःषष्टिसमन्वितम् ॥

अर्चितश्च प्रयत्नेन सिद्धिर्भवत्यनेकशः ।  
 वित्तशास्त्रं न कुर्वीत यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥  
 एवं पदकं समाख्यातं अनुग्रहं यरानने ! ।  
 अर्चितं प्रयत्नेन साधकैः स्वेष्टमिदमे ॥  
 ध्यात्वैव पूजयेदेता डाकिन्याद्या वरानने । ।  
 सम्पूज्य सप्तमीं देवीं पूजयेत् सर्वसिद्धये ॥  
 शक्तिदेहसमुत्पन्नं शक्तिनिर्मात्यभोजने ।  
 स्ववर्गेण समायुक्ता दत्तनिर्मात्यमित्यपि ॥  
 प्रतिगृह्य युगं स्वाहा इति निर्मात्यसर्जनम् ।  
 डाकिनो सर्पवदना वित्तना ज्वलनप्रभा ॥  
 कमण्डलुं क्षर्तृकाञ्च धारयन्ती वरप्रदा ।  
 उलूकवदना देवी राक्षिणी नीलसन्निभा ॥  
 खड्गखेटकसंयुक्ता सर्वालङ्कारभूषिता ।  
 लाकिनो त्र्योक्पालाख्या पाशाङ्कुशधरासती ॥  
 पाटलीपुष्पसङ्काशा सर्वाभरणभूषिता ।  
 काकिनो हयवक्त्रा च मर्शिक्यसदृशप्रभा ॥  
 त्रिमुखी सुण्डसंयुक्ता सिद्धिदा सर्वशोभना ।  
 शाकिनो त्वच्छनप्रख्या मार्जाराख्या सुशोभना ॥  
 कुलिशञ्च तथा दण्डं धारयन्ती शुचिस्मिता ।  
 हाकिनो ऋक्षवदना नीलनीरदसन्निभा ॥  
 कपालशूलहस्ता च खेटकैरुपशोभिता ।  
 एकद्वित्रिचतु पञ्चपञ्चमुखी सरभाभया ॥  
 इति ते कथितं किञ्चिद्विशेषदिवसार्चनम् ।  
 समासेन कुलेशानि ! किन्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

३६ कृत्वा च ये महारहस्य विशेषदिवसार्चनं नम दशम उताय ।



## एकादश उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकैकपूजितः ।

कुलाचारक्रमं देव ! वद मे करुणानिधे ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य अवशमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥

यदि चेद्दीक्षितो ज्येष्ठः कुलपूजादिवर्जितः ।

तत्कनिष्ठः क्रमज्ञयेत् कुलपूजां समाचरेत् ॥

तत्समीपं ततो गत्वा नमस्कृत्य गुरोर्यथा ।

तस्मै निवेद्य तत् सर्वं श्रेष्ठं मुञ्चोत पार्वति ! ॥

पूजामध्ये गुरौ ज्येष्ठे कनिष्ठे वा समागते ।

नत्वा ब्रूयात् स्थितं शिष्टं चाचरेत्तदनुज्ञया ॥

ज्येष्ठस्य च कनिष्ठस्य शिष्यावेकत्र संस्थितौ ।

तत्र पूर्ववदाचारः कथितः कुलनायिके ! ॥

अज्ञाते कौलिके प्राप्ते पारम्पर्यं समाचरेत् ।

स्मृत्वासुखं गुरुं देवि ! स्वैकमार्गेण तर्पयेत् ॥

नित्यार्चनं दिने कुर्याद्रात्रौ नैमित्तिकार्चनम् ।

उभयोः काम्यकर्माणि चेति शास्त्रविनिर्णयः ॥

अस्नात्वा चाङ्गनस्यो वा भुक्त्वा वा प्रणतावपि ।

गन्धपुष्पाम्बराकल्पवस्त्राद्यैरनलङ्घितः ॥

अविन्यस्तशरीरो वा कुलपूजां न चाचरेत् ।

विना मांसेन या पूजा विना मद्येन तर्पणम् ॥

विना शक्त्या तु यत्पानं निष्फलं कथितं प्रिये !

श्रोचक्रमेको न कुर्यादेकपात्रे न चार्चयेत् ॥

नार्चयेदेकहस्तेन न पिवेदेकपाणिना ।

मत्स्यमांसासवैर्देवि ! नार्चयेत् पशुसन्निधौ ।

प्रणम्य प्रविशेच्चक्रं विनिर्गच्छेत् प्रणम्य च ॥

श्रीचक्रदर्शनं देवि ! नेत्रयोः पापनाशनम् ।  
 तत्रास्ति चेद्गणद्वन्द्वं कौलिकप्याधियुग्मकम् ॥  
 अनाचारान् सदाचारान् चक्रस्थान् शक्तिकोलिकान् ।  
 शिवगोरोधिया देवि ! भावयेदावमानयेत् ॥  
 कुलाचार्यगृहं गत्वा भक्त्या पापयिमुक्तये ।  
 याचयेदगृताञ्च तदभावे जलं पिबेत् ॥  
 कुलाचार्येण तच्छास्त्रा दत्तं पात्रञ्च भक्षितः ।  
 नमस्कृत्य तु गृह्णोयादन्यथा नरकं व्रजेत् ॥  
 अस्त्रात्वा वापि भुक्त्वा वाप्यभुक्त्वा वा कुलेभ्यश्चरि ! ।  
 यः सेवेत कुलद्रव्यं भद्रं विद्वत्प्रसादात् ॥  
 उष्णीशी कञ्चुकी नग्नो मुक्तकीर्णो दिगम्बरः ।  
 व्यथो कष्टो विषादो च न सेवेत कुलामृतम् ॥  
 योगामृतेन निष्ठौवेन्मदाभाण्डपरिभ्रमात् ।  
 ऊर्ध्वनालेन पानाच्च देवताशोपमाप्नुयात् ॥  
 एकासने निविष्टस्तु भुञ्जानस्त्वेकभाजने ।  
 एकपात्रेऽपि सेवितोऽयं ते यान्ति नरकं प्रिये ! ॥  
 यः सेवेत कुलद्रव्यमिदं यामस्थिते गुरौ ।  
 तत्कुलीने च तत्पुत्रे स्त्रज्येष्ठे कुलदेशिके ॥  
 विनानुज्ञा महेमानि । सोऽद्य नरकं व्रजेत् ।  
 उच्छिष्टं न स्पृशेच्चक्र कुलद्रव्याणि पार्वति ! ॥  
 न हि प्रक्षाल्य च करौ कुलद्रव्याणि दापयेत् ॥  
 मधुभाण्डं समुद्धृत्य न पात्रं पूरयेत् प्रिये ! ॥  
 भोगपात्रसुधाकुण्डे निक्षिपेन्न कदाचन ।  
 चक्रमध्ये शुचिधिया करप्रक्षालनादिकान् ॥  
 यः करोति हि मूढात्मा स भवेदापदासदम् ।  
 निष्ठौवनं मलं मूत्रमघोवायुविमर्जनम् ॥

शौचक्रमध्ये यः कुर्यात् स भवेद्योगिनीपशुः ।  
 चक्रमध्ये घटे भग्ने पात्रे च खलिते प्रिये ! ॥  
 दोषनाशे च तच्छान्त्यै शौचक्र कारयेत् प्रिये ! ।  
 केचिज्जपन्ति ध्यायन्ति स्तुवन्ति प्रणमन्ति च ॥  
 बोधयन्ति च पृच्छन्ति वन्दन्ति ज्ञानिनः प्रिये ! !  
 अन्ये भ्रमन्ति गर्जन्ति हसन्ति विवदन्ति च ॥  
 वदन्ति प्रियमिच्छन्ति निन्दन्त्यज्ञानिनः प्रिये । ।  
 परिहासं प्रलापञ्च वितण्डां बहुभाषितम् ॥  
 शौदासीन्यं भयं शोभं चक्रमध्ये विवर्तयेत् ।  
 पात्रहस्तो महादेवि ! न भ्रमेच्चक्रमध्यमे ॥  
 पूर्णपात्रं करे धृत्वा न तिष्ठेत चिरं प्रिये ! ।  
 नालापेत् पात्रहस्तः सन् न भिन्द्यात् पात्रमस्त्रिके ! ॥  
 पादाभ्यां न स्पृशेत्पात्रं न विन्दुं पातयेदधः ।  
 नैकहस्तेन दातव्यं न सुद्रावर्जितं प्रिये ! ॥  
 पात्रं न चाक्षयेत् स्थानात् कुर्यात् पात्रसङ्करम् ।  
 मशब्दं न पिबेद्रव्यं तथैव च न पूरयेत् ॥  
 नान्योन्यं ताडयेत्पात्रं तथा न पातयेदधः ।  
 साधारं नोदरेत्पात्रं आधारेण न निक्षिपेत् ॥  
 रिक्तपात्रं न कुर्वीत न पात्रं भ्रामयेत् प्रिये ! ।  
 प्रक्षाल्य गोपयेत्पात्रमित्याज्ञा परमेश्वरि ! ॥  
 यटा सन्दोपितोल्लासः कौलिकः पशुमोक्षते ।  
 पठित्वा पशुशास्त्राणि सङ्गच्छेद् वा पशुश्रियम् ।  
 कुर्यात्पशुप्रसङ्गं वा पशुकार्याणि वा चरेत् ।  
 धर्मार्थायुर्यशः पुण्यं ज्ञानसौख्यादि नश्यति ॥  
 शौचक्रस्थं कुलद्रव्यं यः पशुभ्यः प्रयच्छति ।  
 स्वेच्छालोभाद्गयादापि स भवेद्योगिनीपशुः ॥



रिपुणापि न कर्त्तव्यो वाग्वादश्चक्रमध्यतः ।  
 पितृमातृसमं पश्येत्तेनोक्तं परुषं सहेतुं ॥  
 यथा दृष्ट्वा प्रहृष्येत स्वजनं मित्रसुप्रियम् ।  
 तथाच कौलिकान् दृष्ट्वा स भवेद्योगिनीप्रियः ॥  
 ब्रह्मादिस्तम्बपर्यन्तं यस्य मे गुरुसन्ततिः ।  
 तस्य मे सर्वशिष्यस्य को न पूज्यो महीतले ॥  
 इति निश्चितबुद्धिर्यं स भवेदावयो प्रियः ।  
 अहं गुरुरहं ज्येष्ठस्त्वहं वैष्णोति गर्वितः ॥  
 अहमेव गतिर्येषा कौलिका न भवन्ति ते ।  
 श्रीगुरुं कुलशास्त्राणि पूज्यस्त्रानानि यानि च ॥  
 भक्त्या श्रीपूर्वकं देवि । प्रणम्य परिकीर्त्तयेत् ।  
 गुरुनाम्ना न भाषेत जपकालादृते प्रिये । ॥  
 श्रीनाथदेवस्वामोति विवादे साधने वदेत् ।  
 श्रीगुरो पादुका देवि । मूलमन्त्रं स्वपादुकाम् ॥  
 शिष्यादन्यत्र देवेशि । न वदेद्यस्य कस्यचित् ।  
 पारम्पर्यं समास्थाय मन्त्राचारादिकं प्रिये । ॥  
 सर्वं गुरुमुखाक्षयं सफलं स्यान्नचान्यथा ।  
 श्रीशास्त्राग्रयभूतञ्च पुस्तकं परमेश्वरि । ॥  
 नित्यं समर्चयेद्भक्त्या पशुहस्ते न निक्षिपेत् ।  
 स्वदारवन्निषेवेत कुलशास्त्राणि पार्वति । ॥  
 पशुशास्त्राणि सर्वाणि वर्जयेत् परदारवत् ।  
 श्वचर्मस्य यथा चीरमपेयं स्यादद्विजोत्तमैः ॥  
 तथा पशुमुखात्सर्वं न श्योतव्यं हि कौलिकैः ।  
 यः शृणाति कुलाचारं यथाशास्त्रञ्च यो वदेत् ॥  
 तावुभो गच्छतः साक्षाद्योगिनीवीरमेलनम् ।  
 अत्रैव भाना ये चात्र कुलधर्मं वदन्ति ते ॥

नरकाक्षो निवर्त्तन्ते यावदाभूतसंप्लवम् ।  
 उद्धृता च महाप्रीता मूलेन च समाहृता ॥  
 सक्तक्वामरता वापि पञ्चधा गुरुर्योषितः ।  
 अलक्ष्याः पूजनोयाः स्युर्गुरुवद् गुरुर्योषितः ॥  
 गुरुशक्तिं महाशक्तिं कुमारीं व्रतधारिणीम् ।  
 व्यङ्गाङ्गीं विह्वताङ्गीञ्च कुञ्जामपि न कामयेत् ॥  
 सुताञ्च भगिनीं प्रीतीं क्षुपां वापि प्रियामपि ।  
 न कामयेद्गुरोरग्रे कुर्यान्नान्योन्यगूहनम् ॥  
 कृष्णांशुकां कृष्णवर्णां कुमारोञ्च कथोदरीम् ।  
 मनोहरां यौवनस्यां पूजयेद्देवताधिया ॥  
 एकदापि न लभ्येत बलेन कुलयोगिनी ।  
 चक्रमध्ये स्वयं क्षुब्धां कामयेन्न कदाचन ॥  
 श्याममांसं सुराकुम्भं भस्मेभं सिद्धिलिङ्गिनम् ।  
 सहकारमशोकञ्च क्रोडालोलां कुमारिकाम् ॥  
 एकवृत्तं श्मशानञ्च समूहं योषितामपि ।  
 नारीञ्च रक्तवमनां दृष्ट्वा वन्देत् भक्तितः ॥  
 गुरुशक्तिसुतज्येष्ठकनिष्ठान् कुलदेशिकान् ।  
 फलदर्शनशास्त्राणि कुलद्रव्याणि कौलिकान् ॥  
 प्रेरकान् सूचकांश्चापि वाचकान् दर्शकांस्तथा ।  
 शिचकान् बोधकान् योगी योगिनीसिद्धिपूरुषान् ॥  
 कन्या कुमारिका नग्ना उन्नत्ता वापि योषितः ।  
 न निन्देन्न च संक्षुभ्येन्न हसेन्नावमानयेत् ॥  
 नाप्रियं नानृतं ब्रूयान्नमन्ति कुलयोगिनः ।  
 कुलपाचेति कृष्णेति न वदेत् कुलयोषितम् ॥  
 परोक्षयेन्न भक्तानां वीराणाञ्च कृताकृतम् ।  
 न पश्येद्वनितां नग्नासुखतां प्रकटस्तनीम् ॥

न दिवा सेवयेन्नारो तदयोनिं नैव वीक्षयेत् ।  
 या काचिदङ्गना लोके सा मातृकुलसम्भवा ॥  
 कुप्यन्ति कुलयोगिन्यो वनितानां व्यतिक्रमात् ।  
 शतापराधैर्वनितां पुष्पेणापि न ताडयेत् ॥  
 दोषान्न गणयेत् स्त्रीणां गुणानिव प्रकाशयेत् ।  
 तिष्ठन्ति कुलयोगिन्यः कुलहृत्तेषु सर्वदा ॥  
 तत्पत्रेषु न भोक्तव्यमर्कपत्रे विशेषतः ।  
 न स्नपेत् कुलहृत्चाधो न चोपद्रवमाचरेत् ॥  
 दृष्ट्वा श्रुत्वा न भस्कुर्याच्छेदयेन्न कदाचन ।  
 श्लेष्मातकं करञ्जाख्यं निम्बाख्यकदम्बकाः ॥  
 विल्व वटोडुम्बराश्च कुलहृत्चा इमे स्मृताः ।  
 प्रायश्चित्तं भृगोः पार्त सव्यामं व्रतधारणम् ॥  
 तोर्ययात्राभिगमनं कौलः पञ्च विवर्जयेत् ।  
 वीरहत्या वृथापानं वीरपत्नोनिषेवणम् ॥  
 वीरद्रव्यापहरणं तत्तयोगाश्च पञ्चमम् ।  
 महापातकमित्युक्तं कौलिकानां कुलान्वये ॥  
 शैवे तत्त्वपरिज्ञानं गारुडे विषभक्षणम् ।  
 सौरे च ज्योतिषं सारं कौलिकग्रहनिग्रहौ ॥  
 देवताकुलशास्त्राणि सिद्धचारविडम्बकाः ।  
 विद्याधौरी गुरुद्रोही ब्रह्मराक्षसां व्रजेत् ॥  
 गुरुं हृद्गत्य तुङ्गृत्य वीरं निर्जित्य वादतः ।  
 विकल्पा कुलशास्त्राणि भवन्ति ब्रह्मराक्षसाः ॥  
 एकाक्षरप्रदातारं यो गुरुश्चायमानयेत् ।  
 प्राणी योनिगतं गत्वा चण्डालत्वमवाप्नुयात् ॥  
 मातरं पितरं भार्यां भ्रातरं वान्धवं सुतम् ।  
 कुलनिन्दाकरं देवि ! हन्यात्तमविचारतः ॥

कुलार्थं देवतार्थं वा कौलिकार्थं कुलेश्वरि ! ।  
 कुलागमार्थमथवा कुलधर्मार्थमेव वा ॥  
 देवि ! निन्दाकरं हत्वा बाधितः स्वयमेव वा ।  
 यस्यजिहस्यजप्राणान् स परे लीयते श्रिये ॥  
 एकस्मिन्निधने यत्र प्रापितो दुष्टचारिणि ।  
 बहूनां भवति क्षेमपुण्यं तस्य वधे भवेत् ॥  
 देवि ! त्रीचक्रवृत्तान्तं शुभं वा यदि वाशुभम् ।  
 कदाचिन्नैव कर्त्तव्यमित्याज्ञा परमेश्वरि ! ॥  
 कुलधर्मप्रसङ्गश्च पशूनां पुरतः प्रिये ! ।  
 कदाचिन्नैव कुर्वीत शूद्राग्रे वेदपाठवत् ॥  
 षोडशेत्वागमान्नायतद्विद्याचारकौलिकान् ।  
 कुलद्रव्यादिकं देवि ! न वदेत् पशुसन्निधौ ॥  
 यथा रक्षति चौरैर्भ्यो धनधान्यमजादिकम् ।  
 कुलधर्मं तथा देवि ! यशुभ्यः परिवारयेत् ॥  
 अन्तः कौला बहिः श्रेयाः समायां वैष्णवा मताः ।  
 कुलं सङ्गोपयेद्देवि ! नारिकेलफलाम्बुवत् ॥  
 कुलधर्ममिदं देवि ! सर्वावस्थासु सर्वदा ।  
 गोपयेच्च प्रयत्नेन जननोजारवत् प्रिये ! ॥  
 वेदशास्त्रपुराणानि सामान्यगणिका इव ।  
 इयन्तु शाश्वतौ विद्या गुप्ता कुलबधूरिव ॥  
 सुगुप्तकौलिकाचाराननुगृह्णन्ति देवताः ।  
 वाञ्छासिद्धिमवाप्नोति नाशयन्ति प्रकाशकान् ॥  
 कुलेशि ! कुलशास्त्रज्ञाः कुलपूजापरायणाः ।  
 ये त्वां रहसि सेवन्ते ते तिष्ठन्ति तवान्तिके ॥  
 गुरुं प्रकाशयेद्दीमान् मन्त्रं नैव प्रकाशयेत् ।  
 अप्रकाशप्रकाशाभ्यां चोद्यन्ते सम्पदाशुपः ॥

सर्वाचारपरिभ्रष्टो गुप्ताचारं परिव्रजेत् ।  
 कुलाचारपरिभ्रष्टो रौरवं नरकं व्रजेत् ॥  
 शास्त्रेषु निष्कृतिर्दृष्टा महापातकिनामपि ।  
 कुलनष्टस्य देवेशि ! न दृष्टा निष्कृतिः क्वचित् ॥  
 कुलधर्मं समाश्रित्य आचारं यो न पालयेत् ।  
 यथेच्छाचारिणस्ते स्युः महेहापातकिनः प्रिये ! ॥  
 आपदो हरितं रोगा दारिद्र्यं कलहं भयम् ।  
 योगिनीनां प्रकोपस्य खलितानि पदे पदे ॥  
 भ्रंशमानः प्रनष्टश्च तेजोहीनोऽतिदुःखितः ।  
 निन्दितः सर्वविहिष्टो विद्वलः सङ्गवर्जितः ॥  
 देशाद्देशान्तरं याति राज्यहानिश्च जायते ।  
 अत्रापि कुलमार्गस्थाः शाकिन्यः कुलपालिकाः ॥  
 भक्षयन्ति पुरा तासां वरो दत्तो मयैव तु ।  
 तस्मादाचारतो देवि ! योगिनीनां प्रियो भवेत् ॥  
 नाशयन्ति चतुर्वेदाननाचारात् कुलेश्वरि ! ।  
 पादुकाभान्नसारन्नः सदाचारी यतव्रतः ॥  
 सदाचारेण देवेशि ! योगिनीबोरमेलनम् ।  
 सम्प्राप्नुवन्ति तिर्यङ्गं कौलिकास्तद्विपर्ययात् ॥  
 आन्नासिद्धमिदं कौलमनाचाराद्विनश्यति ।  
 आचारपालनात् सत्यमतः सिद्धिर्भविष्यति ॥  
 नाभिपेको न मन्त्री वा न शास्त्रपठनादपि ।  
 कारणं कुलधर्मस्य सदाचारात् कुलेश्वरि ! ॥  
 परा त्रीपादुकातत्त्वव्याचारादिवासनाम् ।  
 यो वेत्ति समयी स स्यात् कौलिकश्चापि शाश्वति ! ॥  
 तावन्न कौनिको देवि ! यावन्न समयीकृतः ।  
 देहपातेऽपि मोक्षः स्यात् समयाचारपालनात् ॥



संस्कारेण विहीनत्वाद् गुरुवाक्यस्य लङ्घनात् ।  
 आचारलङ्घनाद्देवि । कौलिकः पतितो भवेत् ॥  
 नित्यनेमित्तिकद्रव्यमन्त्रतन्त्रादिलोपनम् ।  
 अनर्हपशुदुःसङ्गमन्त्रसाङ्गर्थ्यसम्भवम् ॥  
 गुप्तप्रकटसम्भूतं ज्ञानाज्ञानकृतं प्रिये ! ।  
 एवमादिषु दोषेषु पापस्य गुरुलाघवम् ॥  
 देशं कालं वयो वित्तं सम्यग्ज्ञात्वा यथाविधि ।  
 प्रायश्चित्तं गुरुः कुर्यात् सर्वपापविशुद्धये ॥  
 शिष्येभ्यो वेदवत् प्रोक्तः प्रायश्चित्तं समाचरेत् ।  
 अथवा सर्वपापानां गुरुनामजपः स्मृतः ।  
 साक्षादस्य हि कलुषं परिशुचं यथाग्निना ॥  
 अनाचारमरुष्यन्तु प्रायश्चित्ताग्निना दहेत् ।  
 बहुनात्र किमुक्तेन रहस्यं शृणु पार्वति ! ।  
 वर्णाश्रमाणां सर्वेषामाचारः सद्गतिप्रदः ॥  
 गुरुस्त्रिवारमाचारं कथयेच्च कुलेश्वरि ! ।  
 न गृह्णाति हि शिष्यश्चेत्तदा पापं गुरोर्नहि ॥  
 मन्त्रिदोषश्च राजानं जायादोषः पतिं यथा ।  
 तथा प्राप्नोत्यसन्देहं शिष्यपापं गुरुः प्रिये ! ॥  
 इति ते कथितं किञ्चित् समासेन कुलेश्वरि ! ।  
 कुलाचारविधिं देवि ! किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

१. त कुलाचरे महारहस्ये कुलाचारकथनं नाम एकादशोऽल्लासः ।

## द्वादश उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि पादुकां भक्तिलक्षणां ।

आचारमपि देवेश ! वद मे करुणानिधे ! ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिप्रच्छसि ।-

तस्य श्रवणमात्रेण भक्तिराशु प्रजायते ॥  
 वाग्भवामूलबलये सूत्राद्याः कवलीकृताः ।  
 एवं कुलार्णवे ज्ञानं पादुकार्या प्रतिष्ठितम् ॥  
 कोटिकोटिमहादानात्कोटिकोटिमहाव्रतात् ।  
 कोटिकोटिमहाज्ञानात् परा श्रीपादुकास्मृतिः ॥  
 कोटिमन्त्रजपादेवि ! पुण्यतीर्थावगाहनात् ।  
 कोटिदेवार्चनादेवि ! परा श्रीपादुकास्मृतिः ॥  
 महारोगे महोत्पाते महादोषे महाभये ।  
 महापदि महापापे स्मृता रक्षति पादुका ॥  
 दुराचारे दुरालोके दुःसङ्गे दूष्यसंग्रहे ।  
 दुराहारे च दुर्बुद्धौ स्मृता रक्षति पादुका ॥  
 तेनाधीतं स्मृतं ज्ञातं दृष्टं दत्तञ्च पूजितम् ।  
 जिह्वाग्रे वर्तते यस्य परा श्रीपादुकास्मृतिः ॥  
 सकृत् श्रीपादुकां देवि ! यो वा वदति भक्तितः ।  
 स सर्वपापरहितः प्राप्नोति परमां गतिम् ॥  
 शुचिर्वाप्यशुचिर्वापि भक्त्या स्मरति पादुकाम् ।  
 अनायासेन धर्मार्थकाममोक्षान् लभेत सः ॥  
 श्रीनाथचरणाम्भोजं यस्यां दिशि विराजते ।  
 तस्यै दिशि नमस्कुर्याद् भक्त्या प्रतिदिनं प्रिये ॥  
 न पादुकापरो मन्त्रो न देवः श्रीगुरोः परः ।  
 न हि शास्तात् परं ज्ञानं न पुण्यं कुलपूजनात् ॥  
 ध्यानमूलं गुरोर्मूर्तिः पूजामूलं गुरोः पदम् ।  
 मन्त्रमूलं गुरोर्वाक्यं मोक्षमूलं गुरोः कृपा ॥  
 गुरुमूलाः क्रियाः सर्वा लोकेऽस्मिन् कुलनागिके ।।  
 तस्मात् सेव्यो गुरुर्नित्यं सिद्धार्थं भक्तिसंयुतैः ॥  
 तापदार्तिर्भयं शोको सोभमोदभ्रमादयः ।

\* यावन्नायाति शरणं श्रीगुरुं भक्तवत्सलम् ॥  
 तावदुभयमन्ति संसारे सर्वदुःखमलीमसाः ।  
 न भवेत् श्रीगुरोर्भक्त्यर्थावहेवेशि ! देहि नः ॥  
 सर्वसिद्धिफलोपेतो मन्त्रः शृण्वति शोभनः ।  
 गुरोः प्रसादमूलोऽयं परतत्त्वमहात्मनः ॥  
 यदा ददाति सन्तुष्टः प्रसन्नो वरदो मनुम् ।  
 तदा भक्त्या धनैः प्राणैर्गुरुं यत्नेन तोषयेत् ॥  
 यदा दद्यात् स्वशिष्येभ्यः स्वात्मानं देशिकोत्तमः ।  
 तदा मुक्तो भवेच्छिष्यस्ततो नास्ति पुनर्भवः ॥  
 तावदाराधयेत् शिष्यः प्रसन्नोऽसौ यदा भवेत् ।  
 गुरो प्रसन्ने शिष्यस्य सद्यः पापक्षयो भवेत् ॥  
 मनसापि न काङ्क्षेत् यान् कामान्नवजौविनः ।  
 सम्पादयन्ति तान् सर्वान् स्वामिनो भक्तवत्सलाः ॥  
 ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवता मुनियोगिनः ।  
 क्लृप्त्यनुग्रहं तुष्ट्या गुरौ तुष्टे न संशयः ॥  
 भक्त्या सन्तुष्टगुरुणा योषदिष्टः कृपात्मना ।  
 कर्ममोक्षो भवेत् शिष्यो भुक्तिमुक्तयोः स भाजनम् ॥  
 शिष्येणापि ततो ब्राह्मं सदा सन्तोषितो गुरुः ।  
 प्रियं कुर्याच्च देवेशि ! मनोवाक्यकर्मभिः ॥  
 यदि वा परितुष्येत गुरुणा यत्र कुत्रचित् ।  
 मुक्तोऽसीति समुद्दिष्टः सोऽपि मुक्तिं व्रजेत् प्रिये ॥  
 अथवा निष्प्रपञ्चेन धार्मिकेण चिदीश्वरि ! ।  
 करोति गुरुरूपेण पशुपाशविमोचनम् ॥  
 न मे प्रियस्तुर्विदौ मङ्गलः श्वपचः प्रियः ।  
 तस्मै देयं ततो ब्राह्मं स तु पूज्यो ह्यहं यथा ॥  
 विप्रोऽपि गुणयुक्तो वाप्यभक्तो न प्रशस्यते ।

स्नेच्छोऽपि गुणहीणोऽपि भक्तिमान् शिष्य उच्यते ॥  
 गुरुभक्तिविहीनस्य तपो विद्या कुलं व्रतम् ।  
 सर्वं नश्यति तत्रैव भूषणं लोकरञ्जनम् ॥  
 गुरुभक्तप्राग्निना सम्यग्दग्धा सर्वगतिर्नरः ।  
 श्वपचोऽपि परैः पूज्यो न विद्वानपि नास्तिकः ॥  
 धर्मार्थकामैः किं तस्य मोक्ष एव करे स्थितः ।  
 सर्वोपायैर्गुरौ देवि ! यस्य भक्तिः सदा स्थिरा ॥  
 स शिषो गुरुरूपेण भुक्तिमुक्तिप्रदो मम ।  
 इति भक्त्या स्मरेद्यस्तु तस्य सिद्धिरदूरतः ॥  
 यस्य देवे परा भक्तियथा देवे तथा गुरौ ।  
 तस्यैव कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते कुलेश्वरि ! ॥  
 नारायणे महादेवे मातापितृश्च राजनि ।  
 भक्तियथा भवेद्देवि ! तथा कार्या निजे गुरौ ॥  
 लक्ष्मीनारायणौ वाणीधातारौ गिरिजाशिवौ ।  
 श्रीगुरुं गुरुपत्नीञ्च पितराविति चिन्तयेत् ॥  
 गुरुभक्त्या यथा देवि ! प्रार्थन्ते सर्वसिद्धयः ।  
 सर्वदानतपस्तीर्थव्रताद्यैर्न तथा प्रिये ! ॥  
 श्रीगुरौ निबला भक्तिर्वर्द्धते हि यथा यथा ।  
 तथा तथान्यविज्ञानं वर्द्धते कुलनायिके ! ॥  
 किं तीर्थाद्यैर्महायारैः किं व्रतैः कायशोषणैः ।  
 निर्व्याजसेवा देवेशि ! भक्तियेषां निजे गुरौ ॥  
 कायक्लेशेन महता तपसा वापि यत् फलम् ।  
 तत् फलं लभते देवि ! सुखेन गुरुसेवया ॥  
 भोगमोक्षार्थिनां ब्रह्मविष्णोश्च पदकाङ्क्षिणाम् ।  
 भक्तिरेव गुरौ देवि ! नान्यः पन्था इति श्रुतिः ॥  
 मग्नमानि च कर्माणि सुमहापातकानि च ।

भक्तिः क्षणेन दहति तूलराशिमिवानलः ॥  
 विश्वासाय नमस्तस्मै सर्वसिद्धिप्रदायिने ।  
 येन सृष्टारुद्दशदः फलन्त्यविफलं फलम् ॥  
 न योगी न तपो नार्धाक्रमः कोऽपि प्रलीयते ।  
 अमायाकुलमार्गेण भक्तिरेव विशिष्यते ॥  
 साक्षाद्गुरुमये देवि ! सर्वेऽस्मिन् भुवनान्तरे ।  
 किन्तु भक्तिमतां चेत्वे मन्त्रः केषां न सिध्यति ॥  
 गुरौ मनुष्यबुद्धिश्च मन्त्रे चाक्षरबुद्धिकम् ।  
 प्रतिमासु शिलाबुद्धिं कुर्वाणो नरकं व्रजेत् ॥  
 गुरुं न मर्त्यं बुध्येत यदि बुध्येत तस्य तु ।  
 न कदाचिद्भवेत् सिद्धिर्मन्त्रैर्वा देवतार्चनैः ॥  
 'योगुरुं' प्राकृतैः सार्धं' ये स्मरन्ति वदन्ति वा ।  
 तेषां हि सुकृतं सर्वं पातकं भवति प्रिये ॥  
 जन्महेतू हि पितरौ पूजनोयौ प्रयत्नतः ।  
 गुरुर्विशेषतः पूज्यो धर्माधर्मप्रदर्शकः ॥  
 गुरुः पिता गुरुर्माता गुरुर्देवो गुरुर्गतिः ।  
 शिवे रुष्टे गुरुस्त्राता गुरो रुष्टे न कथन ॥  
 गुरोर्हितं हि कर्त्तव्यं मनोवाक्याकर्मभिः ।  
 अहिताचरणाद्देवि ! विष्टायां जायते कृमिः ॥  
 शरीरवित्तप्राणैश्च योगुरुं वञ्चयन्ति ये ।  
 कृमिकीटपतङ्गत्वं प्राप्नुवन्ति न संशयः ॥  
 गुरुत्यागाद्भवेन्मृत्युर्मन्त्रत्यागाद्हरिद्रता ।  
 गुरुमन्त्रपरित्यागाद्दौरवं नरकं व्रजेत् ॥  
 गुर्वर्थं धारयेद्देहं गुर्वर्थं धनमर्जयेत् ।  
 निजप्राणान् परित्यज्य गुरुकार्यं समाचरेत् ॥  
 गुरुज्ञं परुषं वाक्यमाश्रितं परिचिन्तयेत् ॥

यत्र योगुरुनिन्दा स्यात् पिधाय अवणेऽम्बिके । ॥  
 मद्यस्तस्मादुपक्रमेद्गुरं न शृणुयाद्यथा ।  
 गुरोर्नाम जपेत् पश्चात् अवणे सा प्रतिक्रिया ॥  
 गुरुमित्रसुहृत्पत्नीपुत्राद्यं नावमानयेत् ।  
 न निन्देदस्य समयावैतच्छास्त्रागमादिकान् ॥  
 गुरुयोपादुकापूजा गुरुनामस्मृतिर्जपः ।  
 गुर्वाज्ञाकरणं कृत्यं श्रुत्युपा भजनं गुरोः ॥  
 विविक्षुर्देशिको भूयात् शान्तचित्तोऽतिभक्तिमान् ।  
 बाह्वनं पादुका छत्रं चामरं व्यजनादिकम् ॥  
 ताम्बूलमूलकोष्ठीशमुत्सृज्य प्रविशेच्छनैः ।  
 पादुकामासनं वस्त्रं बाह्वनं छत्रचामरम् ॥  
 दृष्ट्वा गुरोर्नमस्कुर्व्यान्नानुभोगाय कामयेत् ।  
 पादप्रक्षालनं स्नान अभ्यङ्गं दन्तधावनम् ॥  
 मूत्रनिष्ठोवनं क्षीरं शयनं स्त्रीनिषेवणम् ।  
 वीरासनं सुदुर्वाक्यं शासनं हास्यरोदनम् ॥  
 केशमोचनमुष्णोष्णं कक्षुर्कं नग्नतां तथा ।  
 पादप्रसारणं वादकलहं दूषणं प्रिये ! ॥  
 शृङ्गभङ्गाङ्गवाद्यादिकरास्कालनधूननम् ।  
 द्यूतकुक्कुटमत्सादिबुद्धमित्यादि चाम्बिके ! ॥  
 गुरुयोगिमहासिद्धिपीठधेन्वायुमेषु च ।  
 मा धरेदाधरेन्मोहाद्देवताशापमाप्नुयात् ॥  
 उपचारेण सन्तिष्ठेद्गुर्वग्रे नेच्छया विशेत् ।  
 अथाग्रलोको सेवेत तदुक्तञ्च समाधरेत् ॥  
 गुरुक्तानुक्तकार्येषु नोपेक्षां कारयेत् प्रिये ! ।  
 गिरमा यद्गुरुब्रूयात् तत्कार्यमविचारतः ॥  
 निग्रहोऽनुग्रहो वापि गुरुः सर्वस्य कारणम् ।

निर्गतं यद्गुरोर्वक्त्रात् सर्वं शास्त्रं तदुच्यते ॥  
 गुरुकार्यं स्वयं शक्तो नापरं प्रेषयेत् प्रिये ! ।  
 बहुत्वे तत्परेभ्यः सहितोऽप्यतिभक्तिमान् ॥  
 गच्छन् तिष्ठन् स्वपन् जाग्रत् जपन् जुह्वत् प्रपूजयन् ।  
 गुर्वाज्ञामेव कुर्वीत तद्गतेनान्तरात्मना ॥  
 अभिमानी न कर्त्तव्यो जातिविद्याधनादिभिः ।  
 सदा च निवसेन्नित्यं शिष्यः योगुरुसन्निधौ ॥  
 कामक्रोधपरित्यागी विनीतः स्तुतिभक्तिमान् ।  
 देवि ! भूम्यासने तिष्ठन् गुरुकार्यं समाचरेत् ॥  
 स्वकार्यमन्यकार्यं वा शिष्यः स्वगुरुचित्तवित् ।  
 गुरुपार्श्वगतो नम्रः प्रच्छन्नास्यो मितं वदेत् ॥  
 सामान्यतो निषेधश्च सद्गुरोर्यदि सन्निधौ ।  
 आचरेत्तस्य सर्वस्य दोषः कीटिगुणो भवेत् ॥  
 अनादृत्य गुरोर्वाक्यं शृणुयादयः पराङ्मुखः ।  
 अहितं वा हितं वापि रौरवं नरकं व्रजेत् ॥  
 गोत्राक्षणबधं कृत्वा यत्पापं समवाप्नुयात् ।  
 तत्पापं समवाप्नोति गुर्वग्रेऽनृतभाषणात् ॥  
 आत्मनान्तगतेनाय व्यसने विषमे स्थिते ।  
 योगुरुं न त्यजेत् क्वापि तदादिष्टो व्रजेत् प्रिये ! ॥  
 न गच्छेदग्रतस्तस्य न वसेदुत्थिते गुरौ ।  
 शक्तिच्छायां सुरच्छायां गुरुच्छायां न लहयेत् ॥  
 न तेषु कुर्यात् स्वच्छायां न स्वपेद्गुरुसन्निधौ ।  
 भाषणं पाठनं ज्ञानं भोजनं शयनादिकम् ॥  
 अनादिष्टो न कुर्वीत न चावन्दनपूर्वकम् ।  
 ब्रह्महत्याशतं कुर्याद्गुर्वाज्ञां प्रतिपालयेत् ॥  
 विना गुर्वाज्ञया शिष्यो विश्वसेनान्यशासनात् ।

सर्वं गुर्वीक्षया कुर्यान्न निन्देत्तत्स्त्रियं प्रिये ! ॥  
 भक्त्या प्रणम्य चोत्तिष्ठेत् कृताञ्जलिपुटः प्रिये ! ।  
 पथात्पदेन निर्गच्छेन्नमस्कृत्य गुरोर्महात् ॥  
 एकासने नोपविशेद् गुरुणा तत्समैः सह ।  
 न वसेदासने देवि ! देवतागुरुसन्निधौ ॥  
 गुरोः श्रेष्ठासनं देयं ज्येष्ठानामुत्तमानसम् ।  
 देश्यासनं कनिष्ठानामितरेषां समासनम् ॥  
 यदि विद्या धनाढ्यो वा दूरे दृष्टा स्तवादिना ।  
 दण्डप्रणामं कुर्वीत त्रिः प्रदक्षिणमाचरेत् ॥  
 तत्त्रिंशद्वा द्वादश वा ज्येष्ठादिव्येकमेव च ।  
 गुरुस्तद्गुरुयोगेन वन्देत् श्रीगुरुपादुकाम् ॥  
 ततो नमेद्गुरुं वापि गुर्वीक्षां न विचारयेत् ।  
 श्रीगुरोः सन्निधौ शिष्यो न गुरुं मनसा नमेत् ॥  
 गुरुबुद्ध्या नमेत् सर्वं देवतां ह्येव वा ।  
 न नमेद्देवबुद्ध्या तु प्रतिमां लौहसूक्ष्मयीम् ॥  
 गुरोः प्रणामत्रितयं ज्येष्ठानामेकमेव च ।  
 पूज्यानामञ्जलिं तद्वदन्वेषां वाक्यवन्दनम् ॥  
 देवान् पितॄन् कुलाचार्यान् ज्ञानवृद्धान् तपोधनान् ।  
 विद्याधिकान् स्वकर्मस्थान् प्रणमेत् कुलनायिके । ॥  
 स्त्रीजितं गुरुभिः शप्तं पाषण्डं पण्डितं शठम् ।  
 विकर्माणं कृतघ्नञ्च नाशमिणञ्च नो नमेत् ॥  
 अनिवेद्य गुरौ भुङ्क्ते यस्त्वेकगृहसंस्थितौ ।  
 अमेध्यं तद्वेदत्रयं शूकरो जायते नृतः ॥  
 एकग्रामस्थितः शिष्यस्त्रिसन्ध्यं प्रणमेद्गुरुम् ।  
 त्रोग्रामावस्थितः शिष्यो गुरुं प्रतिदिनं नमेत् ॥  
 - अर्द्धयोजनगः शिष्यः प्रणमेत् पञ्चपर्यसु ।



एकयोजनमारभ्य योजनेद्वादशावधिम् ॥  
 तत्सङ्ख्यादिगतेर्मासैः श्रीगुरुं प्रणमेत् प्रिये ।  
 दूरदेशे स्थिते शिष्ये भक्त्या तत्सन्निधिं गतः ॥  
 तत्र योजनसङ्ख्यातो विशेषात् प्रणमेद्गुरुम् ।  
 अतिदूरगतः शिष्यो यदीच्छा स्यात्तदा व्रजेत् ॥  
 रिक्तहस्तश्च नोपेयाद्राजानं देवतां गुरुम् ।  
 फलपुष्पाम्बराकल्पैर्यथाभक्त्या समर्चयेत् ॥  
 एवं यो न चरेद्देवि । ब्रह्मराक्षसतां व्रजेत् ।  
 गुरुशक्तिय तत्पुत्रो ज्येष्ठभ्राता गुरोः समः ॥  
 आत्मवच्च कनौयांसं पालयेत् पुत्रवत्कुलम् ।  
 कुलाचार्यस्य देवेशि । गुरुज्येष्ठकनिष्ठयोः ॥  
 गुरुकल्पस्य कुर्वीत प्रणामं स्वगुरोर्यथा ।  
 स्वज्येष्ठश्च क्रमज्येष्ठः कुलज्येष्ठस्तृतीयकम् ॥  
 गुरुज्येष्ठस्ततो देवि । इति ज्येष्ठचतुष्टयम् ।  
 यावदज्येष्ठानुवादेन क्रमिकाष्टाङ्गयोगतः ॥  
 गुरोश्च कुलवृक्षस्य वन्दनानि विधानतः ।  
 पिष्टमात्रादिष्वेवेषु पूज्यकोटिषु बन्धुषु ॥  
 अभ्युत्थानप्रणामाद्यैरव्यग्रक्रोधलाघवैः ।  
 तद्यदाचार्यरूपेण चात्मानं सम्प्रकाशयेत् ॥  
 अभ्युत्थानप्रणामाद्यैर्हृषभाक् स न जायते ।  
 पतिर्भूत्वा पशून् पद्यात् प्रणमेत् पशुदेशिकः ॥  
 स महापशुरित्युक्तो देवताशापमाप्नुयात् ।  
 यो गुरुस्थानमालम्ब्य गुरुदाराभिवन्दनम् ॥  
 गुरुवत् स तु मन्तव्यो ज्येष्ठपुत्रेषु च प्रिये ।  
 इति ते कथितं किञ्चित् पादुकां भक्तिलक्षणां ।  
 समासेन कुलेशानि ! किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्चने महापशुस्य पादुकाकथनं नाम द्वादशोऽङ्काः ।

## तैयोदश उल्लासः ।

दैव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि करुणामृतवारिधे ! ।

वक्तुमहसि देवेश ! लक्षणं गुरुशिष्ययोः ॥

ईश्वर-उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण गुरुभावः प्रजायते ॥

नष्टास्यवजं चेतनं गुणहीनं निरूपितम् ।

परशिष्यश्च पापण्डं यण्डं पण्डितमानिनम् ॥

होनाधिकधिकाराङ्गं विकलाश्रयवान्वितम् ।

पङ्कमन्धश्च वधिरं मलिनं व्याधिपीडितम् ॥

उत्तृष्टं दुर्मुखं चापि स्नेहशेषधरं परम् ।

दुर्विकाराङ्गचेष्टादिगतिभीषणभीषणम् ॥

निद्रातन्द्राजङ्गलस्यद्यूतादिव्यसनान्वितम् ।

अन्तर्भक्तिकरं क्षुद्रं राज्यभक्तिविवर्जितम् ॥

ध्वलौकवादिनं शुष्कं प्रेषितं प्रेरकं शठम् ।

धनस्त्रीशुद्धिरहितं निषेधविधिवर्जितम् ॥

रहस्यभेदकं वापि देवि ! कार्यविनाशकम् ।

मार्जारवक्त्रहृत्तिष्ठ रन्ध्रान्वेषणतत्परम् ॥

मायाविनं कृतघ्नश्च प्रच्छन्नान्तरदायकम् ।

विश्वासघातिनं द्रोहकारिणं पापकर्मिणम् ॥

आततायिनमेकाक्षं कुक्षितं कूटसाक्षिणम् ।

सर्वप्रतारकं देवि ! सर्वोत्कृष्टाभिमानिनम् ॥

असत्यं निष्ठुरासक्तं ग्राम्यादिवद्भाषिणम् ।

कुविचारकुतर्कादिकारकं कलहप्रियम् ॥

दृष्याशेषकरं मूर्खं चार्वाकं वाग्विदम्भकम् ।

परोक्षे दूषणकरं प्रत्यक्षे प्रियवादिनम् ॥

याग्वधवादिनं विद्याचौरमात्मप्रशंसकम् ।

गुणासङ्घिष्णुमहितमात्मकोधनमस्पिके ! ॥  
 इत्यादिदोषसंयुक्तं गुरुः शिष्यं न कारयेत् ।  
 निरपेक्षं गुरुद्रव्ये तत्रसादाभिकाङ्क्षिणम् ॥  
 कुलधर्म-महायोगि-योगिनीकौलिकप्रियम् ।  
 कुलार्चनादिनिरतं कुलद्रव्याजुगुप्सनम् ॥  
 जपध्यानादिनिरतं सौख्यमाप्तादिकाङ्क्षिणम् ।  
 कुलशास्त्रप्रियं देवि पृथक्शास्त्रपराङ्मुखम् ॥  
 इत्यादिलक्षणोपेतं गुरुः शिष्यं परिग्रहेत् ।  
 श्रीगुरुः परमेशानि ! शुद्धवेशो मनोहरः ॥  
 सर्वलक्षणसम्पन्नः सर्वावयवशोभितः ।  
 सर्वागमार्थतत्त्वज्ञः सर्वतन्त्रविधानवित् ॥  
 लोकसम्प्रोहनाकारो देवयत् प्रियदर्शनः ।  
 सुमुखः सुलभः स्वच्छो भ्रमसंशयनाशकः ॥  
 इङ्गिताकारवित् प्राज्ञः कृष्णपोहविषक्षयः ।  
 अन्तर्लक्ष्यो वह्निर्हृदिः सर्वज्ञो देशकालवित् ॥  
 प्राज्ञासिद्धिस्त्रिकालज्ञो निग्रहानुग्रहक्षमः ।  
 वेधको बोधकः शान्तः सर्वजीवदयाकरः ॥  
 स्वाधीनेन्द्रियसञ्चारपङ्कगर्विजयप्रदः ।  
 अग्रगण्योऽतिगम्भीरः पात्रापात्रविशेषवित् ॥  
 शिवविष्णुसमः साधुमनुभूषणभूषितः ।  
 निर्ममो नित्यसन्तुष्टः स्वतन्त्रोऽनन्तशक्तिमान् ॥  
 सङ्गत्तवत्सलो धीरः कृपालुः क्षितपूर्णवाक् ।  
 भक्तप्रियः समो देवि ! गम्भीरः शिष्टसाधकः ॥  
 ज्येष्ठो देवगुरुज्येष्ठो वनितापूजनोत्सुकः ।  
 नित्यनैमित्तिके काम्ये रतः कर्मस्थनिन्दितः ॥  
 द्वाग्विद्वेषमयक्लेशदम्भाहङ्कारवर्जितः ।

स्वविद्यानुष्ठानरतो धर्मज्ञानार्थदर्शकः ॥  
 यदृच्छालाभसन्तुष्टो गुणदीपविभेदकः ।  
 स्त्रीधनादिष्वनासक्तो दुःसङ्गो व्यसनादिषु ॥  
 सर्वाहम्भावसन्तुष्टो निर्द्वन्द्वो नियतव्रतः ।  
 अलोलुपो ह्यसद्व्यय पचपातो विचक्षणः ॥  
 वित्तविद्यादिभिर्मन्त्रयन्त्रतन्त्राद्याविक्रयी ।  
 निःसङ्गो निर्विकल्पश्च निर्णीतात्मातिधार्मिकः ॥  
 तुल्यनिन्दास्तुतिर्मौनो निरपेक्षो नियामकः ।  
 इत्यादिष्वचक्षोपेतः श्रीगुरुः कथितः प्रिये ॥  
 यः शिवः सर्वशः सूक्ष्मो निष्कलस्योन्मत्त व्ययः ।  
 व्योमाकारो ह्यजोऽनन्तः स कथं पूज्यते प्रिये ॥  
 अतएव गुरुः साक्षाद् गुरुरूपं समाश्रितः ।  
 भक्त्या सम्पूजयेद्देवि ! मुक्तिं मुक्तिं प्रयच्छति ॥  
 शिवोऽहमाकृतिर्देवि ! नरद्वग्गोचरो न हि ।  
 तस्मात् श्रीगुरुरूपेण शिष्यान् रक्षति सर्वदा ॥  
 मनुष्यधर्मणा नृपः साक्षात् परशिरः स्वयम् ।  
 स्रग्शिष्यानुग्रहार्थाय गूढं पर्यटति चित्तौ ॥  
 सद्गुरुचरणायैव निरहङ्कारमाकृतिः ।  
 शिवः कृपानिधिलोके संसारीव हि चेष्टितः ॥  
 कलाटलोचनं वा स्त्री कलामपि च दोर्हयम् ।  
 अन्तर्धाने च वर्त्मोऽयं गुरुरूपो महोत्तले ॥  
 अत्रिनेत्रशिवः साक्षादचतुर्बाहुरच्युतः ।  
 अचतुर्वदनो ब्रह्मा श्रीगुरुः कथितः प्रिये ! ॥  
 नरयद् दृश्यते लोके श्रीगुरुः पापकर्मणा ।  
 शिववद् दृश्यते लोके भवानि ! पुण्यकर्मणा ।  
 श्रीगुरुं परमं तत्त्वं तिष्ठन्तं चक्षुरग्रतः ॥

मन्दभाग्या न पश्यन्ति शुल्का सूर्यमिवोदितम् ।  
 गुरु सदाशिव साक्षात् सत्यमेव न सशय ॥  
 शिवरूपी गुरुर्नो चेद् भुक्ति सुक्ति ददाति क ।  
 सदाशिवस्य देवस्य श्रीगुरोरपि पार्वति । ॥  
 उभयोरन्तर नास्ति य करोति स पातकी ।  
 देशिकाकृतिमास्थाय पशुपाशानशेषत ॥  
 छित्वा पर पद देवि । नयत्येवमतो गुरु ।  
 सर्वानुग्रहकर्तृत्वादीश्वर करुणानिधि ॥  
 आचार्यरूपमास्थाय दोक्षया मोक्षयेत् पशून् ।  
 यथा घटस्य कलसं कुम्भयैकार्यवाचक ॥  
 तथा देवस्य मन्त्रस्य गुरुयैकार्य उच्यते ।  
 यथा देवस्तथा मन्त्रो यथा मन्त्रस्तथा गुरु ॥  
 देवमन्त्रगुरुणाञ्च पूजाया सदृश फलम् ।  
 शिवरूप समास्थाय पूजा गृह्णाति पार्वति । ॥  
 गुरुरूप समादाय भवपाशान्निकृन्तयेत् ।  
 सिद्धान्तसारवेत्ताह धीजोऽहमिति बोधकत् ॥  
 अविच्छिन्न समादृष्टहृदयो गुरुरुच्यते ।  
 यो विलङ्घयामासु वर्णानात्मन्धेव स्थित सदा ॥  
 ज्योतिर्वर्णायामो योगी स गुरु कथित प्रिये । ।  
 पङ्कजान पङ्काधार पौडशारविनिर्णयम् ॥  
 यो जानाति विधानेन स गुरु कथित प्रिये । ।  
 दृश्य विना स्थिरा दृष्टिर्मनश्चालस्यन विना ॥  
 विनायासं स्थिरो वायुर्यस्य स्यात् स गुरु प्रिये । ।  
 सत्त्वसर्वित्तिजनन परानन्दसमुद्भवम् ॥  
 तत्तत्त्व विदित येन स गुरु बुलनायिके । ।  
 भूतभय्यी मन्त्रतन्त्री शक्तिशाम्भविजितम् ॥

वेधश्च पङ्क्तिर्वेधं देवि ! स हि वेत्ति परो गुरुः ।  
 पदमन्त्रकलायन्त्र सतत्त्वतद्गुणाद्ययम् ॥  
 शोधयेद्यः पङ्क्तिं स गुरुः कथितः प्रिये ! ।  
 वेधं पदं निरोधश्च ग्रहणं मोक्षणं तथा ॥  
 यो या सम्यग्विजानाति स गुरुः कथितः प्रिये ! ।  
 जाग्रत् स्वप्नः सुषुप्तिश्च स गुरुः परमो मतः ॥  
 आत्मविद्या शिवः सर्वमिति विद्याचतुष्टयम् ।  
 यो वेत्ति परमेशानि ! स गुरुः परमो मतः ॥  
 पशुस्तोभं वेधदीक्षां पशुप्रहरमेव च ।  
 त्रिविधं यो विजानाति स गुरुः परमो मतः ॥  
 पदपाशं पशूनाञ्च रहस्यात्मविधानतः ।  
 यो जानाति धरारोहे ! स गुरुः परमो मतः ॥  
 चक्रसङ्केतकं मन्त्रपूजासङ्केतकं तथा ।  
 त्रितयं यो विजानाति स गुरुः परमो मतः ॥  
 वाणेश्वरस्त्रयम्भ्राष्ट्रलिङ्गत्रितयसंस्थितिम् ।  
 तत्त्वतो यो विजानाति स गुरुः परमो मतः ॥  
 आनन्दं कामणश्चैव मायिकश्च मलत्रयम् ।  
 यो विशोधयितुं शक्तः स गुरुः परमो मतः ॥  
 आरक्तशुक्तमित्याख्यचरणत्रयवासनाम् ।  
 यो जानाति महादेवि ! स गुरुः परमो मतः ॥  
 महामुद्रां नमोमुद्रां उड्डोयानं आलम्ब्यम् ।  
 भूलबन्धश्च यो वेत्ति स गुरुः परमो मतः ॥  
 शिवादिचित्तिपर्यन्तं पट्त्रिंशत्तत्त्वनिर्णयम् ।  
 यो विजानाति तत्त्वेन स गुरुः परमो मतः ॥  
 अन्तर्यामिं वह्निर्यामं कालज्ञानं स्थितं प्रिये ! ।  
 त्रिविधानश्च यो वेत्ति स गुरुः परमो मतः ॥

पिण्डवद्वाण्डयोरैक्यं स्थितं यो वेत्ति तत्त्वतः ।  
 शिरास्थिरोममङ्गादि स गुरुः परमो मतः ॥  
 पद्मादिचतुरशीतिनानासनविचक्षणः ।  
 यमाद्यष्टाङ्गयोगज्ञः स गुरुः परमो मतः ॥  
 दृष्ट्वा लज्जा भयं शोको जुगुप्सा चेति पञ्चमम् ।  
 कुलं शैलं तथा जातिरष्टौ पाशाः प्रकीर्तिताः ॥  
 पाशबद्धः पशुर्ज्ञेयः पाशमुक्तो महेश्वरः ।  
 तस्मात् पाशहरो यस्तु स गुरुः परमो मतः ॥  
 बन्धनं योनिमुद्रया मन्त्रं चैतन्यसंज्ञकम् ।  
 यन्त्रमन्त्रस्वरूपज्ञो यो वेत्ति स गुरुः प्रिये ! ॥  
 विनिश्चिन्तां गतायातां संक्लिष्टां संविनीतकाम् ।  
 चतुर्विधां मनोऽवस्थां यो जानाति गुरुः प्रिये ! ॥  
 मूलादित्रय्यन्तं सप्ताश्विजं कुलेषु यः ।  
 जीवाचारफलं वेत्ति स गुरुर्नापरः प्रिये ! ॥  
 शिवादिगुरुपर्यन्तं पारम्पर्यक्रमेण यः ।  
 अवाप्ततत्त्वसम्भारः स गुरुः परमो मतः ॥  
 येन वा दर्शितं तत्त्वं तत्त्वज्ञानतन्मयो भवेत् ।  
 धन्यं तदुक्तमखिलं स गुरुः परमो मतः ॥  
 यो वेत्ता सच्चिदानन्दं हरेदिन्द्रियार्जं सुखम् ।  
 सेव्यास्ते गुरवः शिष्यैरन्ये त्वाङ्घ्याः प्रतारकाः ॥  
 संसारभयभीतस्य भयद्वा गुरुरादरात् ।  
 व्रतोपवासनियमैर्नियन्ता स गुरुर्मतः ॥  
 यः प्रसन्नः क्षणार्धेन मोक्षरत्नं प्रयच्छति ।  
 दुर्लभं तं विजानीयाद् भयसागरतारकम् ॥  
 यः क्षणेनात्मसामर्थ्यं स्वशिष्याय ददाति हि ।  
 शिष्यायासादिरहितः स गुरुर्देवदुर्लभः ॥

यः सदाः प्रत्ययकरं सुलभं चात्मसौख्यदम् ।

ज्ञानोपदेशं कुरुते स गुरुर्देवदुर्लभः ॥

द्वीपाद्वीपान्तरं देवि ! सञ्चरेत्तदयथा तथा ।

यो दद्यात् स गुरुर्ज्ञानमभ्यासादिविवर्जितम् ॥

क्षुधितस्य यथा तुष्टिराहाराद्भूयते यथा ।

तद्योपदेशमात्रेण ज्ञानदो दुर्लभो गुरुः ॥

गुरवो बहवः सन्ति दीपवच्च गृहे गृहे ।

दुर्लभोऽयं गुरुर्देवि ! सूर्यवत् सर्वदीपकः ॥

गुरवो बहवः सन्ति वेदशास्त्रादिपारगाः ।

दुर्लभोऽयं गुरुर्देवि ! परतत्त्वार्थपारगः ॥

गुरवो बहवः सन्ति योगेनान्यत् पदा भुवि ।

दुर्लभोऽयं गुरुर्देवि ! लोके स्वात्मप्रकाशकः ॥

गुरवो बहवः सन्ति समन्त्रौषधिवेदिनः ।

निगमागमशास्त्रोक्तमन्त्रज्ञो दुर्लभो भुवि ॥

गुरवो बहवः सन्ति शिष्यवित्तापहारकाः ।

दुर्लभोऽयं गुरुर्देवि ! शिष्यदुःखापहारकः ॥

वर्णाश्रमकुलाचारनिरता गुरवो भुवि ।

सर्वसद्वत्सहीनो यः स गुरुर्देवि ! दुर्लभः ॥

गुरोर्यस्यैव संस्पर्शात् परानन्दोऽभिजायते ।

गुरुं तमेव हणुयाच्चापरं मतिमान्नरः ॥

यस्यात्मभवपर्यन्तं बुद्धिस्तस्य प्रवर्तते ।

तस्यानोकनमात्रेण सुच्यते नात्र संशयः ॥

शब्दा भक्षितं सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरम् ।

मा शब्दा भक्षिता येन स गुरुर्देवदुर्लभः ॥

यथा वक्रिसमीपस्थं नवनीतं विलीयते ।

तथा पापं विनीयते सदाचार्यसमीपतः ॥



यथा दोतानलः काष्ठं शुष्कमावृक्ष निर्दहेत् ।  
 तथा गुरुकटाक्षस्तु शिष्यपार्थं दहेत् क्षणात् ॥  
 यथा महानिलोद्धूतं तूनां दशदिशो व्रजेत् ।  
 तथैव गुरुकारुण्यात् पापराशिः प्रलीयते ॥  
 दोषदर्शनमात्रेण प्रणश्यति तमो यथा ।  
 सद्गुरोर्दर्शनाद्देवि ! तथाऽज्ञानं विलीयते ॥  
 सर्वलक्षणसम्पन्नो वेदशास्त्रविधानवित् ।  
 सर्वोपायविधातैव तत्त्वज्ञानो गुरुः स हि ॥  
 पूजाहोमायमाचारस्तपस्तीर्थव्रतादिकम् ।  
 मन्त्रागमादिविज्ञानं तत्त्वहीनस्य निष्फलम् ॥  
 सुसवेद्यं परं तत्त्वे स्वात्मानं वेत्ति निखलः ।  
 आत्मनोऽनुग्रहो नास्ति परस्यानुग्रहः कुतः ॥  
 पट्प्रकारं मनोरूपं प्रत्यक्षं स्यतनुस्थितम् ।  
 यो न जानाति चान्यस्य कथं मोक्षं ददात्यसौ ॥  
 सर्वलक्षणहीनोऽपि तत्त्वज्ञानी गुरुः स्मृतः ।  
 तस्मात्तत्त्वविदेवेह मुक्तो मोक्षक एव च ॥  
 यस्तत्त्वविद्महेशानि । साधूंश्च बोधयत्यपि ।  
 तत्त्वहीनात् कुतो बोधः कुतोऽध्यात्मपरिग्रहः ॥  
 तत्त्वज्ञैरुपदिष्टा ये तत्त्वज्ञास्ते न सशयः ।  
 पशुमिथोपदिष्टा ये देवि । ते पशवः स्मृताः ॥  
 विद्वस्तु वेधयेद्देवि । नाविदो वेधको भवेत् ।  
 मुक्तस्तु मोचयेद्दूहं न मुक्तो मोक्षकः कथम् ॥  
 अभिज्ञयोद्धरेनूर्ध्वं न मूर्खो मूर्खमुदरेत् ।  
 गिलां सन्तारयेन्नोर्हि न गिला तारयेच्छूलाम् ॥  
 तत्त्वहीन गुरुं लब्ध्वा देयल गन्ततत्परः ।  
 इहामुत्पल्लं किञ्चिन्नापरो नाहुयात् प्रिये । १

शिवे गुरुत्रयं प्रोक्तं वैष्णवे गुरुपञ्चकम् ।  
 वेदशास्त्रेषु शतशो गुरुरेकः कुलप्रियः ॥  
 प्ररकः सूचकश्चैव वाचको दर्शकस्तथा ।  
 शिक्षको बोधकश्चैव पठेते गुरवः स्मृताः ॥  
 पञ्चेते कार्यभूताः स्युः कारणं बोधको भवेत् ।  
 पूर्णाभिप्रेककर्त्ता यो गुरुस्तस्यैव पादुकाः ॥  
 पूजनीया मद्देशानि । बहुत्वेऽपि न संशयः ।  
 श्रीगुरोर्लक्षणोपेतं संशयच्छेदकारकम् ॥  
 लब्ध्वा ज्ञानप्रदं देवि । न गुर्वन्तरमाश्रयेत् ।  
 अनभिज्ञं गुरुं प्राप्य संशयच्छेदकारकम् ॥  
 गुर्यन्तरन्तु गत्वा स नैतद्दोषेण लिप्यते ।  
 मधुलुब्धो यथा भृङ्गः पुष्पात् पुष्पान्तरं व्रजेत् ॥  
 ज्ञानलुब्धस्तथा शिष्यो गुरोर्गुर्वन्तरं व्रजेत् ।  
 इति ते कथितं किञ्चिज्ज्ञानं गुरुशिष्ययोः ।  
 समासेन कुलेशानि । किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥  
 इति कुलार्णवे महारहसे गुरुशिष्यलक्षणं नाम चवीदम उक्त्वा स ।

### चतुर्दश उक्त्वासः ।

देव्युवाच । कुलेश । श्रोतुमिच्छामि परीक्षा गुरुशिष्ययोः ।  
 उपदेशक्रमं दीक्षामीदाद्य वद मे प्रभो । ॥  
 ईश्वर उवाच । शृणु देवि । प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।  
 तस्य श्रवणमात्रेण चित्तशुद्धिः प्रजायते ॥  
 विना दोषा फलं न स्याद् यमिना शिवशासने ।  
 सा च न स्यादिनाचार्यमित्याचार्यपुरःसरम् ॥  
 ज्ञेया सिद्धार्थशास्त्रार्थसम्प्रदायार्थहेतुभिः ।  
 अन्तरेणोपदेष्टारं मन्त्राः स्युर्निष्फला यतः ॥

देवास्तमेव शंसन्ति पारम्पर्यपुरःसरम् ।  
 गुरुं मन्त्रागमाविद्धं समयाचारपालकम् ॥  
 गुरुशिष्याधिकारार्थं विरक्तोऽपि शिवाज्ञया ।  
 किञ्चित्कालं विधायेत्यं स्वशिष्याय समर्पयेत् ॥  
 तस्यापि नाधिकारस्य योगः साक्षात् परे शिवे ।  
 देहान्ते शाश्वती मुक्तिरिति शङ्करभाषितम् ॥  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन साक्षात् परशिवोदितम् ।  
 मम्प्रादायपरिच्छिन्नं सदा कुर्व्यात् गुरुं प्रिये ! ॥  
 शक्तिसिद्धिमसिद्धार्थं परीक्ष्य विधिवद् गुरुः ।  
 यथादुपदिशेन्न्यन्त्रमन्यथा निष्फलं भवेत् ॥  
 अन्यायेन तु यो दद्याद् गृह्णात्यन्यायतश्च यः ।  
 ददतो गृह्णतो देवि ! कुलशापो भविष्यति ॥  
 गुरुशिष्याबुभौ मोहादपरोक्ष परस्परम् ।  
 उपदेशं ददद् गृह्णन् प्राप्नुयातां पिशाचताम् ॥  
 अशास्त्रीयोपदेशश्च यो गृह्णाति ददाति हि ।  
 भुञ्जाते तावुभौ घोरे नरकानेकविंशतौः ॥  
 परीक्ष्य यक्ष्यते तन्त्रं सैकतं शालिवीजवत् ।  
 अनर्हं मन्त्रविज्ञानं न तिष्ठति कदाचन ॥  
 तस्मात् परीक्ष्य कर्तव्यमन्यथा निष्फलं भवेत् ।  
 कृत्वा समयदोषाश्च दत्त्वा समयपादुकाम् ॥  
 संविधायात्मनः शिष्यं वदेन्नन्तं न चान्यथा ।  
 सच्छिष्यायातिभक्ताय यज्ज्ञानमुपदिश्यते ॥  
 तज्ज्ञानं बहुशास्त्रार्थं तद्विदध्यादखण्डितम् ।  
 असच्छिष्येष्वभक्तेषु यज्ज्ञानमुपदिश्यते ॥  
 तत् प्रयात्यपवित्रत्वं गोचीरं खट्वतादिव ।  
 धनेच्छामयलोभादौरयोग्यं यदि दीक्षयेत् ॥

देवताशापमाप्नोति कृतश्च निष्कलं भवेत् ।  
 ज्ञानेन क्रियया वापि गुरुः शिष्यं परोक्षयेत् ॥  
 संवत्सरं तदर्द्धं वा तदर्द्धं वा प्रयत्नतः ।  
 उत्तमांश्चाधमे कुर्यान्नीचानुत्तमकर्मणि ॥  
 प्राप्यद्रव्यैः प्रदानाद्यैरादेशैश्च समासमैः ।  
 तत्कर्मसूचकैर्वाक्यैर्मायाभिः क्रूरचेष्टितैः ॥  
 पक्षपातैरुपादानैरासस्यैश्च सुहृर्मुहुः ।  
 आकृष्टस्ताडितो वापि यो विपादं न याति च ॥  
 गुरुः क्षपां करोतीति मुदा सञ्चिन्तयेत् सदा ।  
 श्रीगुरुस्मरणे चापि कीर्तने दर्शनेऽपि च ॥  
 धन्दने परिचर्यायामाह्वाने प्रेषणे प्रिये ! ।  
 आनन्दकम्परोमाञ्चस्वरनेत्रादिविक्रियाः ॥  
 दीपां स्युः स्तोत्रयोगाद्य दौक्षार्थं स्कारकर्मणि ।  
 शिष्योऽपि सत्तणैरेतैः कुर्याद् गुरुपरीक्षणम् ॥  
 आनन्दाद्यैर्जपस्तोत्रध्यानहोमार्चनादिभिः ।  
 ज्ञानोपदेशसामर्थ्यं मन्त्रसिद्धिमपौश्वरि ! ।  
 बोधकत्वं परिज्ञाय शिष्यो भूयाच्च चान्यथा ॥  
 आदिमध्यायसानेषु योग्या शक्तिः निपातिता ।  
 अधमा मध्यमाः श्रेष्ठाः शिष्या देवि ! प्रकीर्तिताः ॥  
 आदौ भक्तिर्भवेद्देवि ! दौक्षार्थं समुदन्ति ये ।  
 पुनर्विज्ञलक्ष्मणास्ते आदियोग्या इतीरिताः ॥  
 दौक्षसम्पन्नभक्ता ज्ञानाज्ञानविवर्जिताः ।  
 भक्त्या प्रध्वस्तसुधियो मध्ययोग्याश्च ते स्मृताः ॥  
 आदौ भक्तिविहीना ये मध्यभक्तास्तु ये नराः ।  
 अन्ते भक्ताः प्रबुद्धाः स्युर्ह्यन्तयोग्या भवन्ति ते ॥  
 उत्तमाज्ञानसञ्ज्ञाचेदुपदेशस्त्रिधा प्रिये ! ।

यथा पिपीलिका मन्दमन्दं वृक्षाग्रं फलम् ॥  
 चिरेणाप्नोति धर्मोपदेशथापि तथा स्मृतः ।  
 यथा कपिशः शाखायां शाखासुलङ्घ्य यत्नतः ॥  
 फलं प्राप्नोति धर्मस्य चोपदेशस्तथा प्रिये ! ।  
 यथा वियद्गमः शीघ्रं फल एव निपोदति ॥  
 तथा ज्ञानोपदेशश्च कथितः कुलनायिके ! ।  
 क्रियायासादिरहिता देवि ! दीक्षा त्रिधा स्मृता ॥  
 यथा पक्षी स्वपक्षाभ्यां शिशून् समुद्धरेत् जनैः ।  
 स्पर्शदीक्षोपदेशश्च तादृशः कथितः प्रिये ! ॥  
 स्वापत्यानि यथा भक्तस्यो वीक्षणेनैव पोषयेत् ।  
 दृग्भां दीक्षोपदेशश्च तादृशः परमेश्वरि ! ॥  
 यथा कूर्मः स्वतनयान् ध्यानमात्रेण पोषयेत् ।  
 विधदीक्षोपदेशश्च मानुषस्य तथा विधिः ॥  
 शक्तिमात्रानुसारेण शिष्योऽनुग्रहमर्हति ।  
 यत्र शक्तिर्न पतति तत्र सिद्धिर्न जायते ॥  
 दीक्षा मोक्षप्रदा देवि ! सप्तधा परिकीर्तिताः ।  
 समयाख्या विशिषा च साधिका पुष्पिकाद्वया ॥  
 क्रियाज्ञानकलास्पर्शज्ञानध्यानममाकुलाः ।  
 वेधकाः पूर्णसंज्ञाः स्युश्चर्या निर्वाणसंज्ञकाः ॥  
 क्रियादीक्षाष्टधा प्रोक्ता कुलमण्डपपूर्विका ।  
 कलसादिसमायुक्ता कर्तव्या गुरुणा वहिः ॥  
 देवेशि ! देहसिद्ध्यर्थं पूर्वोक्तविधिनाचरेत् ।  
 परमात्मनि संयोज्य तच्चैतन्मन्त्रं गुरुः प्रिये ॥  
 तस्मादुत्पाद्य तान् वर्णान् न्यसेच्छिष्यतनौ पुरः ।  
 सृष्टिक्रमेण विधिना चैतन्यञ्च प्रयोजयेत् ॥  
 वर्णदीक्षा त्रिधा प्रोक्ता द्विचत्वारिंशदक्षरैः ।

अभिषेकं ततः कुर्याद्वाद्यतः कथितं प्रिये ! ॥  
 मनस्तु लम्बिका देवो वध्वं कलसमुच्यते ।  
 पञ्चगव्यामृतापूर्णं शिष्यं तेनाभिषिञ्चति ॥  
 यच्च सिद्धाभिषेकः स्यादाचार्योऽपि च पार्यति ! ।  
 त्रिकालं दन्तकाष्ठञ्च पुण्याञ्जलिरपि प्रिये ! ॥  
 शङ्खोदके कलान्यासं तज्ज्ञानं चाष्टधा भवेत् ।  
 समयी दन्तकाष्ठेन साधकः कुसुमाञ्जलिः ॥  
 पुत्रं शङ्खाभिषेकेण बोधकं सज्जलेन च ।  
 पूर्णाभिषेकेणाचार्यं पञ्चावस्थाः प्रकीर्तिता ॥  
 कुलाचारेण निरता गुरुभक्ता दृढव्रताः ।  
 पूर्णाभिषेकपूता ये ते सुक्तायेह कर्मणि ॥  
 पूर्णाभिषेकपूता ये मृताश्च कुलनायिके ! ।  
 पुनर्लभ्योत्तमं जन्म गुरुणा शिवरूपिणा ॥  
 शङ्खा पूर्णाभिषेकेण शिवसायुज्यदायिना ।  
 तेन सुक्तिं ब्रजेदेव शान्भवी वाचमब्रवीत् ॥  
 पूर्णाभिषेकहीनो यः कौलिको म्रियते यदि ।  
 पिशाचत्वमयाप्नोति यावदाभूतसंग्रवम् ॥  
 दीक्षा च द्विविधा प्रोक्ता याज्ञाभ्यन्तरभेदतः ।  
 क्रियादीक्षा भवेद्वाद्या वैधास्याभ्यन्तरी मता ॥  
 अन्तःशुद्धिर्वह्निःशुद्धिर्द्विविधा परिकीर्तिता ।  
 अन्तरा च क्रियाशुद्धिर्वह्निःशुद्धिश्च दीक्षया ॥  
 दीक्षया मोक्षदोषेन चण्डालोऽपि विमुच्यते ।  
 शरीरस्य न संस्कारो न जार्तिर्न च कर्मणः ॥  
 आत्मनः कारयेद्दोषामनादिकुलकुण्डलीम् ।  
 दीक्षा याता कर्मसाम्ये भिन्नाः स्युः प्रतिपादिकाः ॥  
 अभिसन्धानतो देवि ! देशिकोत्तमशिष्ययोः ।

मन्त्रोपधेयं च हन्याद्विपशक्तिं कुलेश्वरि ! ॥  
 पशुपाशं तथा किन्याद्दीक्षया मन्त्रवित् क्षणात् ।  
 अकस्मात् प्रतितत्त्वेन्यात् परसंस्थानबोधनात् ॥  
 दीक्षैव मोक्षयेत् पूर्वं दिव्यं धाम नयत्यपि ।  
 उपासककलत्राणि महापातककोटयः ॥  
 क्षणाद्ब्रह्मति देवेशि ! दीक्षा हि विधिना कृता ।  
 यया चोन्मोलितात्मानो भवन्ति पशवः शिवाः ॥  
 सा दीक्षा ह्युदिता देवि ! चण्डपापविशोधिका ।  
 यया दीक्षितमात्रेण जायन्ते प्रत्ययाः प्रिये । ॥  
 सा दीक्षा मोक्षदा क्षीया शेषास्तु जनसेविकाः ।  
 उपासनाशतेनापि या चिन्ता नैव पश्यति ॥  
 तां दीक्षामाश्रयेद्यत्नात् योगुरोर्मन्त्रसिद्धये ।  
 रसेन्द्रेण यथा विदमयः सुवर्णं तां व्रजेत् ॥  
 दीक्षान्वितस्तथा ह्यात्मा शिवत्वं लभते प्रिये ! ।  
 दीक्षाग्निदग्धकर्मासौ मायाविच्छिन्नबन्धनः ॥  
 गतां परां ज्ञाननिष्ठां निर्वोजस्तु शिषो भवेत् ।  
 गतं शूद्रस्य शूद्रत्वं विप्रस्यापि च विप्रता ॥  
 दीक्षासंस्कारसम्पन्ने जातिभेदो न विद्यते ।  
 शिवलिङ्गे शिवा बुद्धिं कुर्वन् यत् पापमश्रते ॥  
 देवेऽश्मलोद्भवद्रज्ज्जातिलिङ्गप्रतिष्ठितम् ।  
 यथोच्यते तथा शूद्रा सर्ववर्णास्तु दीक्षिताः ॥  
 येन पूजितमात्रेण चाब्रह्मभुवनान्तिकम् ।  
 पूजितं तेन सर्वं स्याद्दीक्षितेन न संशयः ॥  
 दीक्षितस्य न कार्यं स्यात्तपोभिर्नियमव्रतैः ।  
 न तीर्थक्षेत्रगमनैर्न च शरीरयन्त्रणैः ॥  
 अदीक्षिता ये कुर्वन्ति जपपूजादिकाः क्रियाः ।

न फलन्ति प्रिये । तेषां शिलायामुत्तमोजवत् ॥  
 देवि ! दीचायिहीनस्य न सिद्धिर्न च सद्गतिः ।  
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन गुरुणा दीक्षितो भवेत् ॥  
 द्विजो यो दीक्षितः यथादन्यजः पूर्वदीक्षितः ।  
 द्विजः कनिष्ठ स ज्येष्ठ इति शास्त्रस्य निर्णयः ॥  
 गुरुशक्तिसुतानाञ्च यो भवेत् पूर्वदीक्षितः ।  
 गुरुवस्तेन ते पूज्या नावमान्याः कथञ्चन ॥  
 शिष्यो दीक्षितमात्रयेद् यदि स्वर्गं गतो गुरुः ।  
 एकसन्तानकीनेव पूर्णसङ्गरां समाचरेत् ॥  
 दर्शनेषु च सर्वेषु गुरुणा ज्ञानशालिना ।  
 दीक्षितो यस्तु विधिना स सुक्तो नापरः प्रिये ! ॥  
 अधिवासश्च पूर्वन्तु चक्रपूजापूरःसरम् ।  
 दीक्षया शोधयेच्छिष्यमन्यथा निष्फलं भवेत् ॥  
 शूद्रमङ्गरजातीनामादिशुद्धिर्विधीयते ।  
 पादुकादिप्रदानार्थैः कुर्यात् पाशविमोचनम् ॥  
 एकाब्देन द्विजो योग्यः क्षत्रियो वत्सरहयात् ।  
 वैश्यो योग्यस्त्रिभिर्वर्षैश्चतुर्भिः शूद्र एव च ॥  
 विधवायाः सुतादेशात् कन्यायाः पितुराज्ञया ।  
 नाधिकारी सुतो नार्य्यो भार्य्या भर्तुराज्ञया ॥  
 स्यादेदाध्ययने शूद्रो नाधिकारो यथा भवेत् ।  
 तथैवादोक्षितस्यापि नाधिकारी कुलेश्वरि । ॥  
 श्रोत्रं गुरुपदे च तत्पुत्रं शक्तिसैनिकान् ।  
 दीक्षितान् तोषयेद्देवि । यथाविभवविस्तरम् ॥  
 इति ते कथितं किञ्चित् परीक्षा गुरुशिष्ययोः ।  
 दीक्षाभेदादिकं देवि ! किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्णव महासूत्रे चतुर्थाध्यायः ॥



## पञ्चदश उक्तासः ।

देश्यवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि पुरयरणलक्षणम् ।

स्थानाहारादिभेदेषु वद मे परमेश्वर । ॥

ईश्वर उवाच । शृणु देवि । प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य अथशमात्रेण मन्त्रतत्त्वं प्रकाशते ॥

जपयज्ञात् परो यज्ञो नापरोऽस्तीह कथन ।

तस्माज्जपेन धर्मार्थकामभीक्षां साधयेत् ॥

सर्वधर्मान् परित्यज्य मन्त्रराजं समभ्यसेत् ।

अप्रमादात् भवेत् सिद्धिः प्रमादादशुभं भवेत् ॥

भोगापवर्गसङ्कल्पैः कल्पव्रतसृते जपः ।

जपध्यानसमं योगं तस्माद्देवि । समाचरेत् ॥

आब्रह्मवोजदोपायं नियमातिक्रमोद्भवम् ।

ज्ञानाज्ञानकृतं सर्वं प्रणश्यति जपात् प्रिये । ॥

संसारदुःखभूमेयं यदोच्छेत् सिद्धिमात्मनः ।

पञ्चाङ्गोपासनेनैव मन्त्रजापी व्रजेत् सुखम् ॥

पूजा त्रैकालिकी नित्यं जपस्तर्पणमेव च ।

होमी ब्राह्मणभुक्तिश्च पुरयरणमुच्यते ॥

यद् यदङ्गं विहीयते तत्संख्या द्विगुणो जपः ।

कुर्याद्विचित्रतुःपञ्चसंख्यानं साधकः प्रिये ! ॥

कुर्वते चाङ्गसिद्ध्यर्थं तदशक्तेन भक्तितः ।

न चेदङ्गं विहीयते मन्त्री नेष्टमवाप्नुयात् ॥

अत्रैयतुर्विधैर्देवि । पदार्थैः षड्रसान्वितैः ।

सुभोजितेषु विप्रेषु सर्वं हि मफलं भवेत् ॥

मम्यक्सिद्धेकमन्त्रस्य पञ्चाङ्गोपासनेन च ।

सर्वमन्दाय सिध्यन्ति त्वत्प्रसादात् कुलेश्वरि । ॥

उपदेशस्य सामर्थ्यात् श्रीगुरोय प्रसादतः ।

मन्त्रप्रभावशक्त्या च मन्त्रमिद्धिः प्रजायते ॥  
 स्वमन्त्राधरसयुक्तमाढकाधरमम्बिके । ।  
 पूजंजन्मकृताभ्यासान्मन्त्रो वा शीघ्रमिद्धिदः ॥  
 दीक्षापूर्वं कुलेशानि । पारम्पर्यक्रमगतम् ।  
 न्यायलब्धय यो मन्त्रः स च सिद्धो न संशयः ॥  
 मासमात्रं जपेन्मन्त्रं भृतलिप्या तु सम्पुटम् ।  
 क्रमात् क्रमात् सहस्रान्तु तस्य सिद्धो भवेन्ननुः ॥  
 सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रं माढकाधरसम्पुटम् ।  
 अनुलोमविलोमेन मन्त्रसिद्धिः प्रजायते ॥  
 त्रिपद्यधरसंयुक्तमाढकाधरसम्पुटम् ।  
 क्रमोत्क्रमात् शतं जप्त्वा मासात् सिद्धो भवेन्ननुः ।  
 माढकाजपमात्रेण मन्त्राणां कोटिकोटयः ।  
 जपिता स्युर्न सन्देहो यद् यत् सर्वं तदुद्भवम् ॥  
 अनेन कोटिमन्त्राणि चिन्ताकुलकराणि च ।  
 मन्त्र गुरुजपात् प्राप्तमेकं स्यात् सर्वसिद्धिदम् ॥  
 यदृच्छया श्रुत मन्त्रं दृष्टेणापि क्लृप्तेन च ।  
 पत्रे स्थितं वा चाध्याप्य तज्जपेन्न ह्यनर्थकम् ॥  
 पुस्तके लिखितान्मन्त्रान् विलीक्य प्रजपन्ति ये ।  
 ब्रह्महत्यासम तेषां पातक परिकीर्तितम् ॥  
 पुण्यक्षेत्रं नदीतीरं गुहापर्वतमक्षकम् ।  
 तीर्थप्रदेशाः सिन्धूनां सङ्गमः पावनं वनम् ॥  
 उद्यानानि विविक्तानि विश्वमूलं तटं गिरिः ।  
 देवतायतनं कूलं समुद्रस्य निजं गृहम् ॥  
 साधनेषु प्रशस्तानि स्थानान्येतानि मन्त्रिणाम् ।  
 अथवा निवसेत्तत्र यत्र चित्तं प्रसीदति ॥  
 सूर्यस्थाने गुरोरिन्दोर्दीपस्थ स्थन्दनस्थ च ।

गोरक्षकुलवृक्षाणां सविधौ शस्यते जपः ॥  
 गृहे शतगुणं विन्द्याद्गोष्ठे लक्षगुणं भवेत् ।  
 कोटिर्देवालये पुण्यमनन्तं शिवसविधौ ॥  
 स्नेच्छदुष्टमृगव्यालशङ्कातद्भविवर्जितः ।  
 एकान्तपावने निन्दारहिते भक्तिसंयुते ॥  
 स्वदेशे धार्मिके देशे सुभिन्ने निरुपद्रवे ।  
 रम्ये भक्तजनस्थाने निवसेत्तापसाश्रये ॥  
 राजानं सचिवा राज्ञः प्रभवाः पुरुषा जनाः ।  
 चरन्ति येन मार्गेण निवसेत्तत्र मन्त्रवित् ॥  
 जीर्णदेवालयोद्याने गृहे वृक्षतलेषु च ।  
 नदीतडागकूपेषु भूच्छिद्रादिषु नो विद्येत् ॥  
 टोपनाथमविज्ञाय यो जपादिकमाचरेत् ।  
 वशाश्मधरणीदारुलणवद्भवनिर्मितम् ॥  
 वर्जयेदासनं धीमान् दारिद्र्याव्याधिदुःखदम् ।  
 तूलकस्त्रलवस्ताणा सिङ्गव्याघ्रमृगाजिनम् ॥  
 कल्पयेदासनं धीमान् सौभाग्यज्ञानवृद्धिदम् ।  
 पद्मस्रस्तिकवीरादिप्रासनेषूपविश्य च ॥  
 जपार्चनादिकं कुर्यादन्यथा निष्फल भवेत् ।  
 द्वादशावर्तयेद्बुद्ध्या प्रणवन्तु त्रिसाहस्रम् ॥  
 सुप्तेत् पिङ्गलया वायुं प्रन्तस्य रैचको भवेत् ।  
 योडशावर्तकं तारं पूरयेद्वाह्यमाकृतम् ॥  
 शनकैरिडया वद्धा पूरकं परिकीर्तितम् ।  
 द्वादशावर्तकं तारं वायुमध्ये तु कुम्भयेत् ॥  
 गोपथेद्वायुबीजेन देहशोषणमौरितम् ।  
 पुनश्च पूरयेद्वायुं विरेचापूर्य्य कुम्भयेत् ॥  
 टेटं दहनबीजेन देहदाहनमौरितम् ।

पुनश्च पूर्ववदायु विरेष्णापृथ्य कुम्भयेत् ॥  
 शिवकुण्डनिनीयीगस्यन्दनामृतधारया ।  
 आपादमस्तकं देवि । प्रापयेत् प्लावन भवेत् ॥  
 जपो ध्यान विना गर्भं सगर्भस्तद्विपर्यय ।  
 अगर्भगर्भसयुक्त प्राणायाम शताधिक ॥  
 तपासि तीर्थयात्राद्यमथ दानव्रतादय ।  
 प्राणायामस्य तस्यैते कला नार्हन्ति षोडशोम् ॥  
 मानसं वाचिकं पापं कार्थिकं वापि यत्कृतम् ।  
 तत् सर्वं निर्देहेच्छेन्न प्राणायामवयेण ये ॥  
 दह्यते धायमानाना धातूनाञ्च यथा मलम् ।  
 तयेन्द्रियाणा दह्यन्ते दोषा प्राणस्य सममात् ॥  
 प्राणायामैर्विशुद्धात्मा यदयत् कर्म करोति हि ।  
 तत्तत् फलस्यसन्देहप्रयत्नेन वा कृतम् ॥  
 आगमोक्तेन मार्गेण न्यास नित्यं करोत यः ।  
 देवताभावमाप्नोति मन्त्रसिद्धिं प्रजायते ॥  
 यो न्यासकथञ्चच्छन्दो मन्त्रं जपति च प्रिये ।।  
 विघ्ना दृष्ट्वा पलायन्ते सिंह दृष्ट्वा यथा गजा ॥  
 अक्षत्वा न्यासजालं यो मूढत्वात् प्रजपेन्ननुम् ।  
 बाध्यते सर्वविघ्नैश्च सिद्धैर्नृमपश्यथा ॥  
 अक्षमाना द्विधा प्रोक्ता कल्पिताकल्पितेति च ।  
 कल्पिता मालाभिः कृता मातृका स्यादकल्पिता ॥  
 आदिचान्ताचरान्तत्वादक्षमालेति कीर्तिता ।  
 अनुलोमविलोमाभ्यां गणयेन्मन्त्रवित्तम ॥  
 एकैकमङ्गुलीभिः स्वाद्रेष्वाभिर्दशधा फलम् ।  
 मालाभिः शतसाहस्रं मालिन्यान्मन्त्रमुच्यते ॥  
 त्रिंशद्भिः स्याद्वनपुष्टिः सप्तविंशतिभिर्भवेत् ।

पञ्चविंशतिभिर्मोक्षं पञ्चदश्याभिचारके ॥  
 पञ्चाशद्भिः कुलेशानि । सर्वसिद्धिरितीरिता ।  
 अङ्गुष्ठेन च मोक्षः स्यात्तर्जनो शत्रुनाशिनी ॥  
 मध्यमां धनदां विद्यात् शान्तिकर्मस्थनामिका ।  
 कनिष्ठा स्तम्भनाकर्षी चाङ्गुलीषु प्रकीर्तिता ॥  
 एतावच्च जपित्वा मोक्ष्यादौ सङ्ख्यया मन्त्रवित् ।  
 स्थिरामनो जपित्वा च देव्यै मोदकमर्पयेत् ॥  
 उच्चैर्जपोऽधमः प्रोक्त उपांशुर्मध्यमः स्मृतः ।  
 उत्तमो मानसो देवि । त्रिविधः कथितो जपः ॥  
 अतिह्रस्वो व्याधिहेतुरतिदीर्घं तपःक्षयः ।  
 अक्षराक्षरसंयुक्त्या जपेन्मोक्षिकपंक्तिवत् ॥  
 मनसा यः स्मरेत् स्तोत्रं वचसा वा मनु जपेत् ।  
 उभयं निष्फलं देवि । भिन्नभाण्डादकं यथा ।  
 जातसूतकमादौ स्यात्तदन्ते मृतसूतकम् ॥  
 सूतकद्वयमंयुक्तो यो मन्त्रः स न सिध्यति ।  
 अतस्तद्रहितं कृत्वा मन्त्रमावर्त्तयेत् सदा ॥  
 सूतकद्वयमंयुक्तो यो मन्त्रः स हि सिध्यति ।  
 मन्त्रार्थं मन्त्रचैतन्यं योनिमुद्रां न वेत्ति यः ॥  
 गतकोटिजपेनापि तस्य मिद्धिर्न जायते ।  
 गुप्तवीर्याश्च ये मन्त्रा न दास्यन्ति फलं प्रिये ! ॥  
 मन्त्रार्थैतन्यसहिताः सर्वसिद्धिकराः स्मृताः ।  
 चैतन्यरहिता मन्त्राः प्रोक्ता वर्णास्तु केवलम् ॥  
 फलं नैव प्रयच्छन्ति लक्षकोटिजपादपि ।  
 मन्त्रोच्चारि कृते यादृक् स्वरूपं प्रथमं भवेत् ॥  
 गतैः सहस्रैर्लक्षैर्वा कोटिजापेन तत् फलम् ।  
 हृदये ग्रन्थिभेदश्च सर्वावयववर्द्धनम् ॥

आनन्दाशु च पुलको देहावेशः कुलेश्वरि ! ।  
 गद्गदोक्तिश्च सहसा जायते नात्र संशयः ॥  
 सकृदुच्चरितेऽप्येवं मन्त्रे चैतन्यसम्पुटे ।  
 दृश्यन्ते प्रत्यया यत्र पारम्पर्यं तदुच्यते ॥  
 बहुकूटाक्षरो सुग्धो बद्धः क्रुद्धश्च मेदितः ।  
 बालः कुमारो युवको वृद्धः प्रौढश्च गर्वितः ॥  
 स्नाम्बितो मूर्च्छितः कष्टः संवीतः खण्डितः प्रिये ! ।  
 मन्त्रः पराङ्मुखश्छिन्नो बधिरोऽन्धस्वचेतनः ॥  
 केकरः क्षुधितः क्लृप्तः स्थानदुष्टश्च पीडितः ।  
 निम्नेहो विकलः स्तब्धो निर्जीवः खण्डितारिकः ॥  
 सुप्तस्तिरस्कृतो लोढो मलिनश्च दुरासदः ।  
 निःसत्त्वो निर्दयो दम्बश्चपलश्च भयङ्करः ॥  
 निस्त्रिंशो विकृताचारः फलहीनो निष्कन्तनः ।  
 निर्वीजो भूमितः शतो रूक्षः छटोऽङ्गहीनतः ॥  
 जडो रिपुरुदामीनो लज्जितो मोहितः प्रिये ! ।  
 मन्त्रेयान् मन्त्रदीपांश्च ज्ञात्वा पञ्चाब्जपेक्षानुम् ॥  
 मिद्धिर्न जायते तस्य लक्षकोटिजपादपि ।  
 कथ्यन्ते दशसंस्कारा मन्त्रदीपहराः प्रिये ! ॥  
 जगन् जीवनं यथात्ताडनं बोधनं ततः ।  
 अभिषेकोऽथ विमनोकरणाप्यायने तथा ॥  
 तर्पणं दीपनं गुप्तिः संस्काराः कुलनायिके ! ।  
 याणोक्षीटानि शास्त्राणि यथा स्युर्निश्चितानि वै ॥  
 मन्त्राय स्फूर्तिमायान्ति संस्कारैर्दशभिस्तथा ।  
 भक्ष्यं हविष्यं शाकादिविहितानि फलान्यपि ॥  
 मूलं शत्रुर्यवानाश्च शस्त्रान्येतानि मन्त्रिणाम् ।  
 यथार्थपानमग्राति कुरुते धर्मसंशयम् ॥

अन्नदातुः फलं चार्द्धं कर्तुंयार्द्धं न मंगयः ।  
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन परान्नं वर्जयेत् सुधोः ॥  
 पुरश्चरणकाले च काम्यकर्मस्वपीश्वरि ! ।  
 जिह्वा दग्धा परास्त्रेण करो दग्धो प्रतिग्रहात् ॥  
 मनो दग्धं परस्त्रीभिः कार्यसिद्धिः कथं भवेत् ।  
 इन्द्रग्निरुद्रग्रहयुग्वेदार्कदिक्पडष्टसु ॥  
 षोडशमनुवाणाब्धितिथित्रयोदशस्त्रपि ।  
 लिखेत् षोडशकोष्ठेषु मातृकार्णान् विचक्षणः ॥  
 स्वनामाद्यक्षरादयावन्नन्वाद्यक्षरदर्शनम् ।  
 मित्रादीन् कल्पयेन्नन्त्रो कुर्यात् सिद्धादिभिः पुनः ॥  
 मित्रसिद्धो जपात् सिद्धो द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ।  
 सिद्धसुसिद्धोऽर्द्धजपात् सिद्धारिर्हन्ति बान्धवान् ॥  
 साध्यसिद्धोऽतिसंक्लेशात् साध्यमाध्यो निरर्थकः ।  
 साध्यसुसिद्धो भजनात् साध्यारिर्हन्ति गोत्रजान् ॥  
 सुमित्रसिद्धोऽर्द्धजपात्तत्साध्यस्तु यथोक्ततः ।  
 तत् सुसिद्धो ग्रहादेव सुसिद्धारिः संगोत्रहा ॥  
 अरिसिद्धः सुतं हन्यादरिसाध्यस्तु योपितम् ।  
 तत् सुसिद्धः कुलं हन्ति स्वात्मानं हन्ति तद्विपु ॥  
 सिद्धार्णा बान्धवाः प्रोक्ताः साध्यास्ते सेवकाः स्मृताः ।  
 सुसिद्धाः पीपका ज्ञेयाः शत्रवो घातकाः स्मृताः ॥  
 बान्धवा नवबाणैकाः स्युर्द्विपट्दशसेवकाः ।  
 प्रापलेपपटुप्रापरुद्रयातिवकं नरः ॥  
 लोकालोकपटुप्रापघनघातेषु भेदिताः ।  
 वर्णाः क्रमात् युवान्त्यो तु रेवत्यंशगतौ तयोः ॥  
 जन्मसम्पद्विपत्चेमप्रत्यारिः साधको बधः ।  
 मित्रं परममित्रञ्च जन्मादीनि पुनः पुनः ।

वाणं गौरं खुरं शोणं समीनी मेति राशिषु ।  
 क्रमेण भेदिता वर्णाः कन्धायां शादयः स्मृताः ।  
 लग्नी धनं भ्रातृबन्धुपुत्रशत्रुकलत्रकाः ।  
 मरणं धर्मकर्मायध्यया द्वादश राशयः ॥  
 नामाद्यक्षरमारभ्य यावन्मन्त्रादिमाक्षरम् ।  
 त्रिधा कृत्वा स्त्रैर्भिन्वात्तदन्यद्विपरीतकम् ॥  
 कृत्वाधिकमृणं ज्ञेयमृणी चेन्मन्त्रवित्तमः ।  
 स्त्रयमृणी चेत्तन्मन्त्रं जपेत् पूर्वमृणी यतः ॥  
 धातुग्निभूजलाकाशाः पञ्चाशत्त्रिपयः स्थिताः ।  
 महीसलिलयोर्मित्रमनिलानलयोरपि ॥  
 शात्रवं वैपरीत्येन मैत्रं सर्वत्र चापरम् ।  
 परस्परविरुद्धानां वर्णानां यत्र सङ्गतिः ॥  
 यजयेत्तादृशं मन्त्रं नासक्तत् तत् कुलेश्वरि ।।  
 एकाक्षरे तथा कूटे त्रैपुरे मन्त्रनायके ॥  
 स्त्रीदत्ते स्वप्रलब्धे च सिद्धादौ नैव शोधयेत् ।  
 मन्त्रसिद्धीपदिष्टेषु चतुरास्त्रायजेषु च ॥  
 भालामन्त्रेषु देवेशि । सिद्धादौ नैव शोधयेत् ।  
 नृसिंहाकर्कवराहाणां प्रासादप्रणवस्य च ॥  
 सपिण्डाक्षरमन्त्राणां सिद्धादौ नैव शोधयेत् ।  
 मनोऽन्यत्र शिवोऽन्यत्र शक्तिरन्यत्र भारुतः ॥  
 न सिध्यति वरारोहे । लक्षकोटिजपादपि ।  
 वादार्थं पठ्यते विद्या परार्थं क्रियते जपः ॥  
 स्वात्थ्यं दीयते दानं कथं सिद्धिर्वरानने ।।  
 धनार्थं गम्यते तीर्थं दम्भार्थं क्रियते तपः ॥  
 अमेध्येन तु देहेन न्यासं देवार्चनं जपः ।  
 द्यौमं कुर्वन्ति ये मूढास्तत् सर्वं निष्फलं भवेत् ॥



विष्णुमूत्रत्यागशेषादियुक्तः कर्म करोति यः ।  
 जपार्चनादिकं सर्वमपवित्रं भवेत् प्रिये ! ॥  
 मलिनाम्बरयोगादिमुखदौर्गन्ध्यसंयुतः ।  
 यो जपेत्तं दहत्याशु देवतासु जुगुप्सितम् ॥  
 आलस्यं जृम्भणं मिद्रां क्षुतं निष्ठीवनं भयम् ।  
 नीचाङ्गस्पर्शनं क्रोधं जपकाले विवर्जयेत् ॥  
 अत्याहारः प्रलापश्च प्रजल्पो नियमाग्रहः ।  
 अन्यासङ्गश्च लोल्यश्च पङ्क्तिभ्रमो न सिध्यति ॥  
 उष्णीषी कक्षुकी नग्नो मुक्तकेशो गणीकृतः ।  
 अपवित्रीक्षरीयस्तु निर्गच्छन् जपेत् प्रिये ! ॥  
 आशु दुःखं तृणच्छेदं विवादं वा मनोरथम् ।  
 यच्चिः स्वदेहवासश्च जपकाले विवर्जयेत् ॥  
 शान्तः शुचिर्मिताहारो भूयायो भक्तिमान् वशी ।  
 निर्द्वन्द्वः स्थिरधीर्मौनी संयतात्मा जपेत् प्रिये ! ॥  
 विश्वासास्तिक्यकरुणाश्रदानिष्ठमनिययैः ।  
 सन्तोषौत्सुक्यधर्मादिगुणैर्युक्तो जपेन्नरः ॥  
 सुगन्धिपुष्पाभरणवस्त्रादिभिरलङ्कृतः ।  
 तस्य हस्तगता सिद्धिर्नान्यस्य जपकोटितः ॥  
 तन्निष्ठस्तत्रतप्राणस्तच्चित्तस्तत्परायणः ।  
 तत्पदार्थानुसन्धानं कुर्वन् मन्त्रं जपेत् प्रिये ! ॥  
 जपात् आन्तः पुनर्ध्यायेत् ध्यानात् आन्तः पुनर्जपेत्  
 इति ते कथितं किञ्चित् पुरश्चरणलक्षणम् ॥  
 समासेन कुलेयानि ! किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्चनं नवोदसं पुरश्चरणलक्षणं नाम पञ्चदश उक्ताः ।

## षोडश उल्लासः ।

देव्युवाच । कुलेश । श्रोतुमिच्छामि कुरुणामृतवारिधे ! ।

काम्यकर्मविधानस्य वद मे परमेश्वर ! ॥

इष्ट्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण प्रयोगनिपुणो भवेत् ॥

मन्त्रो विग्रहद्वयः पूर्वोक्तविषयान्वितः ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रं तत्त्वलक्षं जपेत् प्रिये ! ॥

दशांशं कुङ्कुमादेवि । संस्कृते हव्ययाहने ।

दशांशं तर्पयेद् दुग्धैः सलिलैः शास्त्रितण्डुलैः ॥

गन्धपुष्पाक्षताफलधन्यस्तादिभिः प्रिये ! ।

भस्मभीज्यान्नपानाद्यैर्हव्यद्रव्यैर्मनोहरैः ॥

तोषयेद् योगिनोचक्षं यथाविभवविस्तरैः ।

एवं न्यासजपध्यानसहोमार्चनतर्पणः ॥

मन्त्रसिद्धमनुर्देवि ! साक्षात् परशिवो भवेत् ।

ततः स मनसोऽभीष्टान् प्रयोगान् कुलनायिके । ॥

मन्त्रेणानेन मतिमान् साधयेद्भक्तियुक्तये ।

सिद्धमन्त्रस्य सिध्यन्ति षट्कर्माणि न संशयः ॥

नैव सिध्यन्त्यसिद्धस्य देवताशापमाप्नुयात् ।

काम्यप्रयोगकर्तृणां परलोको न विद्यते ॥

प्रयोगसिद्धिरैषां फलमन्यन्न कारयेत् ।

एकस्यापि विधानस्य ॥ कुत्रापि फलद्वयम् ॥

देवेशि । दृश्यते तस्माच्चिष्कामो देवतां यजेत् ।

होमतर्पणमन्त्रादीर्नानाध्यानविशेषकैः ॥

आत्मनश्च परस्यापि षट्कर्माणि समाचरेत् ।

नक्षमेकं जपेन्न्यन्तं न्यासध्यानसमन्वितः ॥

प्रयोगदोषशान्त्वर्थमात्मरक्षार्थमेव च ।

नचेत् फलमवाप्नोति देवताशापमाप्नुयात् ॥  
 दिनमायर्त्तकरणयोगमृचन्तु पञ्चमम् ।  
 दीपेशकुलचक्राणि ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 ऋषिच्छन्दोदेवताङ्गन्यासध्यानार्चनादिकम् ।  
 बीजं शक्तिं कीलकञ्च ज्ञात्वा मन्त्राणि साधयेत् ॥  
 मन्त्रविद्याभेदनिद्रा व्योम्नि व्योमादिपञ्चकम् ।  
 स्त्रीपुंनपुंसकादींश्च ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 पञ्चशुद्धासनप्राणायामाद्यासाध्यमालिका ।  
 दोषसंस्कारशुद्धादि ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 तथैवासनदिग्बन्धनाडीबन्धादिसङ्गतिम् ।  
 देवताकालमुद्रादि ज्ञात्वा शृणु वरानने । ॥  
 साध्यसाधककर्माणि लेखनोद्भवपञ्चकम् ।  
 स्थानं तत्त्वप्रमाणञ्च ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 उत्पत्तिवसनायर्णमूर्तिसंस्कारसंस्थितम् ।  
 कुण्डं तद्व्यसङ्गादीन् ज्ञात्वा होमं समाचरेत् ॥  
 अग्निप्रभा धूम्रवर्णध्वनिगन्धशिखाकृतिः ।  
 व्रतषेष्टादिकं ज्ञात्वा कल्पयेत्तु शुभाशुभम् ॥  
 मन्त्रतत्त्वानुसन्धान-देहावेशादिलक्षणम् ।  
 मन्त्रोच्चारणभेदञ्च ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 मण्डलं सकलं द्रव्यं, शुद्धिगन्धाष्टकादिकम् ।  
 दीक्षाकामप्रदानादि ज्ञात्वा दीक्षां समाचरेत् ॥  
 नित्यं नैमित्तिकं काम्ये नियमं नाम वासनाम् ।  
 पूजाधारण्यन्त्रादि ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 पूजागृहप्रवेशादि कुलपूजादिलक्षणम् ।  
 कुलद्रव्यादिषिद्धिञ्च ज्ञात्वा पूजां समाचरेत् ॥  
 अन्तर्यामं वह्निर्यागमर्घ्यादिस्थापनादिकम् ।

पञ्चपुष्पाञ्चलिं देवि । ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 पत्राधारादिकगतं द्रव्यं कामकलात्मकम् ।  
 वटुकादियलिं देवि । ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ॥  
 कुलाकुलाप्यगमनं शक्तिभेदश्च लक्षणम् ।  
 शुभलक्षणसंयुक्तस्त्रीसंस्कारार्चनाटिकम् ॥  
 देवि । मन्मोगकालञ्च ज्ञात्वा शक्तिं परिमृष्टेत् ।  
 पानभेदफलोत्तामप्रमाणस्त्वितिलक्षणम् ॥  
 तत्त्वत्रयस्य स्त्रीकारं ज्ञात्वा कुलसुरां पिवेत् ।  
 धक्तप्रवेशं प्रणतिं स्त्रितिं निर्गमनं प्रिये ! ॥  
 योगिनीयोगचेष्टादि ज्ञात्वा भवति कौलिकाः ।  
 इत्युक्तासनकालश्च कुलदीपनिवेदनम् ॥  
 शान्तिस्तावादिपठनं ज्ञात्वा श्यात् कुलदेशिकाः ।  
 मिथुनानुषङ्गाष्टाष्टपुष्पिणी कन्यकार्चनाम् ॥  
 विमेषतिथिपूजाश्च ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ।  
 भ्रान्तायभेदं सद्बोचं पुष्पसद्बोचमेवच ॥  
 गुरुव्रतं सम्प्रदायं ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ।  
 श्रौतविद्याकुलाचारं मनुभेदश्च पादुकाम् ॥  
 चरणव्रित्तयं देवि । ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ।  
 स्त्राधिकस्य समन्वूनकौलिकाराधनक्रमम् ॥  
 सिद्धिमुद्राधरार्चादि ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ।  
 रुद्रग्निप्रेतसंस्कारं अन्येष्टिं दिग्बलिक्रमम् ॥  
 भोचदीपविधानादि ज्ञात्वा कर्माणि साधयेत् ।  
 इत्याद्याः कथिताः किञ्चिद्विशेषाः कुलनामिके ! ॥  
 सर्वेषामपि मन्त्राणां विधिः सावरणक्रसः ।  
 सत्ताः पुरुषदेवाः स्युर्विद्या स्त्रीदेवता प्रिये ! ॥  
 सत्ताः पुंसो हुंफडन्ताः प्राणै चरति दक्षिणे ।

प्रबुध्यन्तेऽग्निजायान्ता विद्या स्त्रीदेवता प्रिये ! ॥  
 यामे प्राणे प्रबुध्यन्ते नमोऽन्ताः स्युर्नपुंसकाः ।  
 नाडीदयगते सर्वे मन्त्रा बोधं प्रयान्ति च ॥  
 शान्तिके मनवः सौम्या भूयिष्ठेन्दुसृताचराः ।  
 स्वाहान्ताः स्युर्वियच्छायाः क्रूरकर्माणि साधयेत् ॥  
 सिद्धिपुष्टौ वरो दुःखं हुं फट् चैव तु मारणे ।  
 स्तम्भने च नमः प्रोक्तं स्वाहा शान्तिकपौष्टिके ॥  
 होमतर्पणयोः स्वाहा न्यासपूजनयोर्नमः ।  
 मन्त्रान्ते योजयेन्मन्त्रो जपकाले यथा स्थितिः ॥  
 शान्तिके राजतं ताम्रं भूर्जपत्रन्तु वश्यके ।  
 सर्वकार्येषु सौवर्णं क्रूरे स्यात् प्रेतकर्पटम् ॥  
 त्रिगन्धं शान्तिके प्रोक्तं पञ्चगन्धश्च वश्यके ।  
 सर्वकार्येष्वष्टगन्धं क्रूरे चाष्टविधोऽपि च ॥  
 शान्तिके लेखनी दूर्वा वश्यादौ शिखिपुच्छिका ।  
 खट्वे शान्तिकर्म स्याद्वश्याय चण्डिकालये ॥  
 सर्वकार्यं देवगृहे श्मशाने क्रूरकर्म च ।  
 लक्षणाद्येवमादीनि ज्ञात्वा गुरुसुखात् प्रिये ! ॥  
 सर्वकर्माणि कुर्वीत मन्त्रो तत्तत्फलाप्तये ।  
 मूले प्रासादबीजश्च तरुणादित्यसन्निभम् ॥  
 उत्तमाङ्गे पराबीजं चन्द्रायुतसमप्रभम् ।  
 परस्परजनस्पर्शजनितानन्दनिर्भरः ॥  
 मूलादित्रिंशदभ्यान्तं अनवच्छिन्नरूपिभिः ।  
 परमासृतसंसिक्तैः सिक्तमापादमस्तकम् ॥  
 आत्मानं भावयेन्नित्यं स भवेत्जरामरः ।  
 एवं ध्यात्वा कुलेशानि ! सर्वकर्माणि साधयेत् ॥  
 सिध्यन्ति तरसा देवि ! नात्र कार्या विचारणा ।

न्यासभेदं प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिकरं प्रिये ! ॥  
 द्रुप्तिते नभते येन पुजाहोमादिकं विना ।  
 स्थाने मनोहरे देयि । साधकः स्थिरमानसः ॥  
 स्थितो मृदामने ध्यायेत् गुरुवन्दनपूर्वकम् ।  
 मस्तकस्थितसम्पूर्णचन्द्रमण्डनमण्डनम् ॥  
 श्रीप्रामादपरावीजं षोडशस्वरसंयुतम् ।  
 शुद्धस्कटिककर्पूरकुन्देन्दुधवलं प्रिये ! ॥  
 सचन्द्रविभ्रमस्नातसुधाप्लावितविग्रहम् ।  
 आत्मानं भावयेन्नित्यं निश्चलेनान्तरात्मना ॥  
 सर्वाभीष्टं विलोयेत् श्रीभद्रप्राप्तिकारणम् ।  
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥  
 तरुणोक्ताससहितो मण्डलं पूजयेत् प्रिये ! ।  
 अपमृत्युमहारोगजरामरणजं भयम् ॥  
 ग्रहापक्षाखेतालभूतोन्मादादिजं भयम् ।  
 जित्वाधिभ्याधिरहितः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥  
 जीवेद्वर्षगतं सार्धं पूजितः सर्वमानवैः ।  
 अश्रुतं बुध्यते शास्त्रं कविता निर्मला भवेत् ॥  
 चिन्तये रोचते साक्षान्नात्र कार्या विचारणा ।  
 ज्वरोन्मादादिरोगेषु जपेच्छिरसि चिन्तयन् ॥  
 शूलवातत्रणग्रान्तिभूतकृच्छ्रादिसम्भवे ।  
 तत्तत्स्थानेषु सम्पृष्ट्वा पूर्ववच्चिन्तयन् जपेत् ॥  
 महारोगेषु जातेषु सर्वाङ्गेषु विचिन्तयेत् ।  
 तत्क्षणाच्छान्तिमायान्ति रोगाः सर्वे न संशयः ॥  
 देहेन्द्रियेषु यो ध्यायेत्तन्मेदिन्द्रियसौष्ठवम् ।  
 यत्र बीजं स्मरेत्तत्र तत् फलं लभते ध्रुवम् ॥  
 सदा यच्चिन्तयेन्मृद्धिं स भवेदजरामरः ।

सर्वरोगप्रहरणं विद्यारोग्यप्रदं प्रिये ! ॥  
 अस्मात्परतरं कालं नास्ति सत्यं न संग्रहः ।  
 सात्त्विकध्यानजं देवि ! फलमेतदुदीरितम् ॥  
 शान्तिकर्माणि सर्वाणि विधिनानेन कारयेत् ।  
 विधिनानेन देवेशि ! सोभाग्यमतुलं लभेत् ॥  
 द्वादशाधारपद्मेषु द्वादशस्वरसंयुतम् ।  
 बीजं सच्चिन्तयेद्यस्तु स भवेदजरामरः ॥  
 यडाधारिणं वा दीर्घयुक्तं बीजं विचिन्तयेत् ।  
 यडाधारस्यदेवीभिः पूज्यते कुलनायिके ! ॥  
 हृत्पद्मकर्णिकामध्ये सूर्यमण्डलसंस्थितम् ।  
 पराप्रासादबीजन्तु तरुणारुणसन्निभम् ॥  
 जवाबन्धूकसङ्घातं पद्मरागप्रभोज्ज्वलम् ।  
 पञ्चविंशतिभिः स्पर्शाक्षरैर्वाचान्तमम्बिके ! ॥  
 तत्प्रभापटलच्छायाव्यक्तोक्ततजगत्तयम् ।  
 आत्मानञ्च स्मरेद्देवि ! नियतेनान्तरात्मना ॥  
 पराप्रासादबीजन्तु तरुणीक्षाससंयुतः ।  
 अष्टोत्तरसहस्रन्तु मण्डलं प्रजपेत्सुधीः ॥  
 देवदानवगन्धर्वसिद्धकिन्नरगुह्यकान् ।  
 विद्याधरान् सुनीन् यक्षान् नागानम्बरसः स्त्रियः ॥  
 सिद्धव्याघ्रोरगेन्द्रादीन् न्यासदुष्टसृगानपि ।  
 वक्ष्यान् करोत्यसन्देहं किं पुनर्मानवादय ॥  
 महदैश्वर्यमाप्नोति स्वर्गभोगादिकं प्रिये ! ।  
 यस्य भूद्धिं स्मरन् जप्यात् स वश्यो जायते हठात् ॥  
 राजसध्यानज देवि ! फलमेतदुदीरितम् ।  
 वश्यकर्माणि सर्वाणि विधिनानेन कारयेत् ॥  
 सर्वशक्तकरं देवि ! सर्वैश्वर्यफलप्रदम् ।

अस्मात् परतरं ध्यानं नास्ति सत्यं न संशयः ॥  
 लिखेच्चिकोणं षट्कोणं अष्टारक्ष महीपुरम् ।  
 मूलमन्त्रं लिखेन्मध्ये साध्यनामसमन्वितम् ॥  
 षट्कोणेषु षट्द्वानि विलिखेत् परमेश्वरि ।।  
 केसरेषु स्वरानष्टौ वर्गान् पत्रेषु पार्वति । ॥  
 भृगुहस्य चतुःकोणे विलिखेन्मूलमन्त्रिके ।।  
 पञ्चवर्णरजोभिद्य शुभदृष्टमनोहरम् ॥  
 एवं यन्त्रं समालिख्य विधिवन्मन्त्रमुत्तमम् ।  
 एकद्वित्रिषट्सु चतुःकलसान् स्थापयेत् प्रिये । ॥  
 मध्यादिचतुरसान्तं द्वात्रिंशत्कलसान् प्रिये ।।  
 अथवाष्टादशेशानि । सप्त वा दश वा प्रिये । ॥  
 चतुरो वाप्यथैकं वा कुर्यात् साधकसत्तमः ।  
 अस्थिरक्तशिरातन्तुसंयुतं रुधिरं जलम् ॥  
 चर्मवस्त्रासनं कूर्मनारिकेलपालं शिरः ।  
 मन्त्रपानसमायुक्तां यजेत् कलसदेवताम् ॥  
 सावित्री नापराङ्मानि मातरो भैरवान्विताः ।  
 विदितागुरुविघ्ने न दुर्गाद्येतपतीन् प्रिये । ॥  
 कलसेषु समभ्यर्च्य विधिवन्मन्त्रमुत्तमम् ।  
 अभिषिञ्चेत् प्रियं शिष्टं सर्वपापप्रणाशनम् ॥  
 आयुः त्रीकान्तिसौभाग्यविद्यारोग्यधनं भवेत् ।  
 राजाभिषिक्तो लभते चतुःसागरगां महीम् ॥  
 अकिञ्चिनोऽभिषिक्तश्च महदैश्वर्यमाप्नुयात् ।  
 बहुनात्र किमुक्तेन त्रिषु लोकेषु मन्त्रिणाम् ॥  
 अनेन मन्त्रराजेन नासाध्यं विद्यते क्वचित् ।  
 ऊर्ध्वान्नायैकनिष्ठातः पराप्रासादमन्त्रवित् ॥  
 कुमार्ण्वार्थतत्त्वज्ञो जीवन्मुक्तः कुलेश्वरि ।।



स्वतीर्थे नान्यतोर्थे वा जलमध्येऽपि या वसन  
 पराप्रासादमन्त्रज्ञो मुक्त एव न संशयः ।  
 दिक्पीठक्षेत्रमुद्रादिहचवस्त्रोमठादिकाः  
 पूर्वभैरवदेव्यश्च ऊर्ध्वान्नायस्य पार्वति ।।  
 नित्यकारस्करोन्मत्तकण्टकीविप्रदर्शुभिः  
 अस्थिकण्टकहृत्चाद्यैस्तदा न शुभकारणम् ।  
 वटुकैः कृष्णवर्णैश्च समित्यत्रफलार्णवैः ॥  
 गृहधूमचिताङ्गारत्रिकटुस्त्रचिताश्वनैः ।  
 उन्मत्तरससंसिक्तैः पिष्टा सम्यक् प्रसेचितैः ।  
 साध्यपादरजोभिश्च चिताभस्मसमन्वितैः ।  
 साध्यप्रतिष्ठाति कुर्यादेकनक्षत्रहचजाम् ॥  
 सम्यक् प्रतिष्ठितप्राणान् कुण्डस्थोपरि चिन्तयेत् ।  
 खनेत्तत्प्रतिमां मन्त्रो कुण्डस्थाधो यथाविधि ॥  
 मलीमसेन मनसा चाग्रदृष्टिरमर्षणः ।  
 चितानले रिपुतरुसप्तकाष्ठसमेधिते ॥  
 तद्व्यैर्जुहुयाद्देवि । विधिवन्मन्त्रवित्तमः ।  
 कुर्याद्विशेषमुच्चार्य भारणादि न संशयः ॥  
 शान्तिके सात्त्विकं देवि ! श्वेतवर्णं विचिन्तयेत् ।  
 योऽन्यथा कुरुते मोहात् स भवेद्देवतापशुः ॥  
 तस्माद्देवि ! महापोढान्यासं पूजाबलिं सुधीः ।  
 कृत्वा कर्माणि कुर्वीत नान्यथा वीरवन्दिते ! ॥  
 मूलाधारसरोजान्तं वङ्गिमध्यगतं प्रिये ।।  
 पराप्रासादवोजं तत्कल्पान्ताग्निसमप्रभम् ॥  
 प्रतिलोमसु संवीतं दशभिर्व्यापकाचरेः ।  
 स्वयं कालानलसमः सर्वभूतभयङ्करः ॥  
 दक्षिणाग्रामुखो भूत्वात्युग्रदृष्टिमलीमसः ।



यौवनीलाससहितः पराप्रासादमंजकम् ॥  
 मन्त्रं मण्डलकं जप्यादष्टोत्तरसहस्रकम् ।  
 अनिष्टकारिणः सत्त्वात्रियताशयकारिणः ॥  
 वृथाक्लेशकरान् क्रूरान् सपर्याविघ्नकारिणः ।  
 भूतोपग्रहवेतालान् पिशाचान् यक्षराक्षसान् ॥  
 इत्यादिदुष्टजन्तून् च सदा क्लेशकरान् परान् ।  
 तद्वह्निमध्यपतिताग्निर्दग्धांश्च विचिन्तयेत् ॥  
 क्षणेन नाशमायान्ति शलभा इव पावके ।  
 यस्य भूर्द्धिं स्मरेद्भोजं स भृत्युमधिगच्छति ॥  
 ध्यानेनानेन देवेशि ! कौलादीनपि नाशयेत् ।  
 इति ते कथितं किञ्चित् काम्यकर्मावधिं प्रिये । ।  
 समासेन कुलेशानि ! किञ्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

इति कुलार्णवे मङ्गारहस्ये काम्यकर्मविधानं नाम चोदयः सर्गास

### सप्तदश उक्तासः ।

देव्युवाच । कुलेश ! श्रोतुमिच्छामि गुरुनामादिवासनाम् ।  
 तत्त्वं कुलपदार्थानां वद मे परमेश्वर ! ॥  
 ईश्वर उवाच । शृणु देवि ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।  
 तस्य श्रवणमात्रेण कुलज्ञानं प्रवर्तते ॥  
 गुणशब्दस्त्वन्धकारः स्याद्गुणशब्दस्तनिरोधकः ।  
 अन्धकारनिरोधत्वादगुरुरित्यभिधीयते ॥  
 गुह्यागमात्मतत्त्वान्धनदाना बोधनादपि ।  
 रुद्रादिदेवतारूपाद् गुरुरित्यभिधीयते ॥  
 स्वयमेवाचरेच्छिष्यो नाचारे स्यापयत्यपि ।  
 प्राचिनोतीह शास्त्रार्थानाचार्यस्तेन कथ्यते ॥

आचारवशमापन्नमध्यापयति यः स्वयम् ॥  
 यमादियोगसिद्धत्वादाचार्य इति कथ्यते ।  
 आत्मभावप्रसादात्तु रागद्वेषादिवर्जितात् ॥  
 ध्यानैकनिष्ठचित्तत्वादाराध्य इति कथ्यते ।  
 देवतारूपधारित्वाच्छिष्यानुग्रहकारणात् ॥  
 करुणामयमूर्तित्वाद्देशिकः कथितः प्रिये । ।  
 स्वान्तशान्तसुसमीलपरतत्त्वार्थचिन्तनात् ॥  
 मिथ्याज्ञानविहीनत्वात् स्वामीति कथितः प्रिये । ।  
 मनोदोषादिदूरत्वाद्देतुवादादिवर्जितात् ॥  
 अगदिप्राणिषु सदृशात् दृश्यत्वाच्च महेश्वरि । ।  
 श्रीमोक्षज्ञानदातृत्वादात्मब्रह्मनिरोधनात् ॥  
 स्यगिताज्ञानचित्तत्वात् श्रीनाथः कथितः प्रिये । ।  
 देशकालविरोधेन वर्त्तमानात् कुलागमे ॥  
 वशीकृतजगज्जीवाद्देव इत्यभिधीयते ।  
 भवपाशप्रशमनात् टकारेणन्दुशेखरात् ॥  
 रक्षणात् कमनीयत्वाद् भट्टारक इतोरितः ।  
 प्रगुप्तागमवेदान्तरहस्यात्मनियेवणात् ॥  
 भक्तिमुक्तिप्रदानाच्च प्रभुरित्यभिधीयते ।  
 योनिमुद्रानुसन्धानात् प्रस्फुरन्मन्त्रभैरवात् ॥  
 गीर्वाणगणपूज्यत्वाद्योगोति कथितः प्रिये । ।  
 मङ्गदुःखपरित्यागो यत्र कुत्राग्रमाश्रयात् ॥  
 मिथ आत्मानुसन्धानात् संयमीत्यभिधीयते ।  
 तत्त्वरूपस्य मननात् परिवादादिवर्जितात् ॥  
 स्त्रीकारात् शुभकार्याणां तपस्वीत्यभिधीयते ।  
 अक्षरत्वाद्दरेण्यत्वाद्भुतसंस्कारबन्धनात् ॥  
 तत्र यस्यात्मबोधत्वादवधूतोऽभिधीयते ।

वीतरागमदक्लेशकोपमात्सर्वमोहतः ॥  
 रजस्तमोविदूरत्वाद्दीर इत्यभिधीयते ।  
 कुलं गोत्रं समाख्यातं तच्च शक्तिशिवोद्भवम् ॥  
 येन मोक्ष इति ज्ञानं कौलिकः सोऽभिधीयते ।  
 अकुलं शिवतामुक्तं कुलं शक्तिः प्रकीर्तितम् ॥  
 कुलाकुलानुसन्धानान्निपुणाः कौलिकाः प्रिये ! ।  
 सारसंग्रहणाच्चैव धर्मकर्मप्रवर्त्तनात् ॥  
 करणग्रामनियमात् साधकीः सोऽभिधीयते ।  
 भजनात् परया भक्त्या मनोवाक्कायकर्मभिः ॥  
 तरत्यखिलदुर्गाणि तस्माद्भक्त इतीरितः ।  
 शरीरमर्थं प्राणाञ्च सद्गुरुभ्यो निवेद्य यः ॥  
 गुरुभ्यः शिष्यते योगं शिष्य इत्यभिधीयते ।  
 योनिमुद्रानुसन्धानात् गिरिजापादसेवनात् ॥  
 विलोकोपाधिविभवाद्योगिनीत्यभिधीयते ।  
 शतकोटिमहार्दिव्ययोगिनीप्रतिकारणात् ॥  
 तोत्रस्फूर्त्तिप्रदानाच्च शक्तिरित्यभिधीयते ।  
 स्तोकस्तोकेन मनसः परमप्रोतिकारणात् ॥  
 स्तोत्रसन्तारणाद्देवि ! स्तोत्रमित्यभिधीयते ।  
 यावदिन्द्रियसन्तापमनसा संनियम्य च ॥  
 स्वान्तेनाभीष्टदेवस्य चिन्तन ध्यानमुच्यते ।  
 चरितार्थविकाराच्च रक्षणादपि यावति ! ॥  
 गरनारोस्वरूपाच्च चरणं कथितं प्रिये ! ।  
 विदिताखिलशास्त्रार्थसर्वधर्मनिरूपणात् ॥  
 दर्शनानां प्रमाणत्वाद्देव इत्यभिधीयते ।  
 पुण्यापुण्यादिकथनाद्राक्षसादिनिवारणात् ॥  
 नयतत्त्वादिकथनात् पुराण इति कथ्यते ।

श्वासनादनिशं देवि ! वर्णाश्रमनिवासिनाम् ॥  
 तारणात् सर्वपापेभ्यः शास्त्रमित्यभिधीयते ।  
 स्मरणाद्वै निमित्तानां धर्माधर्मनिरूपणात् ॥  
 तिमिरोत्पाटनाद्देवि ! स्मृतिरित्यभिधीयते ।  
 पापपुण्यादिकथनात् तिमिराञ्जनभञ्जनात् ॥  
 हरणात् सर्वदुःखानां लुपानिधिरिति स्मृतः ।  
 आचारकथनाद्विध्यगतिप्राप्तिविधानतः ॥  
 महात्मतत्त्वकथनादागमः कथितः प्रिये ! ।  
 शाकिनोगणपूज्यत्वात्तरणाद्भववारिधेः ॥  
 परादिशक्तिसाविध्याच्छाक्त इत्यभिधीयते ।  
 कौमारादिनिरोधत्वात् लयजन्मादिभाजनात् ॥  
 अशेषकुलसम्बन्धात् कौल इत्यभिधीयते ।  
 पाशच्छेदकराद्देवि ! रञ्जनात् परतेजसः ॥  
 यतिभिद्यन्त्यमानत्वात् पारम्यर्थमितौरितम् ।  
 संसारसारभूतत्वात् प्रकाशानन्ददानतः ॥  
 यशःसौभाग्यकरणात् सम्प्रदाय इतोरितः ।  
 आदित्वात् सर्वमार्गाणां मनोव्हासप्रवर्त्तनात् ॥  
 यज्ञादिधर्महेतुत्वादान्नाय इति कीर्तितः ।  
 संस्तुतानेकमाहेन्द्रयन्त्रतन्त्रादिदैवतात् ॥  
 श्रौतरौप्यानवच्छिन्नात् श्रौत इत्यभिधीयते  
 आन्नायतस्वरूपत्वाचातुर्यात्मनिरूपणात् ॥  
 रागद्वेषादिशमनादाचार्य इति कीर्त्तते ।  
 दिव्यभावप्रदानाच्च खलनात् कल्मषस्य च ॥  
 दीचेति कथिता सङ्गिर्भवबन्धविमोक्षणात् ।  
 अलङ्कार इवाभाति कथनात् सेवनादपि ॥  
 लक्ष्म्यानन्दादिजननादभिषेक इति स्मृतः ।

आत्मज्ञानप्रदानाच्च क्षपिताशेषकल्मषात् ॥  
 तदात्मकरणाद्देवि ! अक्षताः परिकीर्त्तिताः ।  
 पुण्यसंवर्द्धनाद्यापि पापौघपरिहारतः ॥  
 पुष्कलार्थप्रदानाच्च पुण्य इत्यभिधीयते ।  
 धूतशेषमहादोषपूतिगन्धप्रभावतः ॥  
 परमानन्दजननाद् धूप इत्यभिधीयते ।  
 दीर्घाज्ञानमहाध्वान्ताहङ्कारपरिवर्जनात् ॥  
 परतत्त्वप्रकाशाच्च दीप इत्यभिधीयते ।  
 मोहध्वान्तप्रशमनात् चयार्त्तिविनिवारणात् ॥  
 दिव्यरूपप्रदानाच्च परतत्त्वप्रकाशनात् ।  
 ख्यातो मोक्षो दीप इति मोक्षमार्गैकसाधनः ॥  
 चतुर्विधं कुलेशानि । द्रव्यञ्च पद्मसान्वितम् ।  
 निवेदनाद्भवेत्तृप्तिर्नैवेद्यं समुदाहृतम् ॥  
 बहुप्रकारविचरद्भूतौघविनिवारणात् ।  
 लिप्तपापप्रशमनादलितित्वभिधीयते ॥  
 तत्त्वत्रयविशुद्धिः स्यात् वत्सरामावृतः प्रिये । ।  
 तत्त्वप्रकाशहेतुत्वात्तत्त्वत्रयमितीरितम् ॥  
 चतुर्वर्गकलावासीन्मोचिताज्ञानबन्धनात् ।  
 कल्याणधर्ममूलत्वाच्चरुकं कथितं प्रिये ! ॥  
 प्रकाशानन्दजननात् सामरस्यप्रदानतः ।  
 दर्शनात् परतत्त्वस्य आनन्द इति कथ्यते ॥  
 पाशसञ्छेदनाद्देवि ! नवतत्त्वस्य धारणात् ।  
 पावनात् परमेशामि ! स्नानमित्यभिधीयते ॥  
 कर्मणा मनसा वाचा सर्वावस्थानु सर्वदा ।  
 समीपसेवा विधिना उपास्तिरिति कथ्यते ॥  
 पञ्चाङ्गोपासनेनेष्टदेवताप्रीतिदानतः ।

पुरश्चरति भक्तस्य तत्पुरश्चरणं प्रिये । ॥  
 आवाहनादिकर्माणि षोडश द्वादशावधिम् ।  
 विधिनाचरणं प्रोक्तमुपहारमिति स्मृतम् ॥  
 सम्पूज्य सादृत्यं देवं षोडशैरुपचारकैः ।  
 स्वस्थानप्रेषणं प्रोक्तं मृदासनमिति प्रिये । ॥  
 आसने सन्निवेशः स्यात् स्थापनं कुलनायिके । ।  
 अन्योऽन्यसम्मुखान्धारः सन्निधापनमीरितम् ॥  
 देवताङ्गे षडङ्गानां न्यासः स्यात् सकलीकृतितः ।  
 आच्छादनं समुद्दिष्टमवगुण्डनमीरितम् ॥  
 दर्शयेद्देवमुद्राञ्च अमृततीकरणं प्रिये । ।  
 क्षमस्वेत्यङ्गुलिर्देवि ! परमीकरणं भवेत् ॥  
 स्वागतं कुशलं प्रश्नं निगदेद्देवतायतः । ।  
 पादं श्यामाकदूर्वाजविष्णुकान्ताभिरुच्यते ॥  
 जातीतवज्रककोलैरुक्तमाचमनीयकम् ।  
 सिद्धार्थमक्षतञ्चैव कुशाग्रं तिलमेव च ॥  
 यवं गन्धं फलं पुष्पमष्टाङ्गाध्यः प्रकीर्तितः ।  
 मध्वाज्यदधिभिः प्रोक्तो मधुपर्कः कुलेश्वरि ! ॥  
 देहप्रचालनं स्नानं सुगन्धिसलिलैः सह ।  
 चन्द्रचन्दनकस्तूरीकालागुरुभिरुच्यते ॥  
 अष्टाङ्गप्रणिपातेन कथितं वन्दनं प्रिये । ।  
 अतयराचरं सर्वं क्षेत्रमित्यभिधीयते ॥  
 तत् क्षेत्रं पालितं येन क्षेत्रपालः स उच्यते ।  
 इति ते कथितं किञ्चिद् गुरुनामादिवासना ॥  
 समासेन महेशानि ! यो जानाति स कौलिकः ।  
 रहस्यातिरहस्यानां रहस्योऽयं महेश्वरि । ॥  
 ऊर्ध्वान्नायः समाख्यातः समासेन न विस्तरात् ।

कुलार्णवमिदं शास्त्रं योगिनीनां हृदि स्थितम् ॥  
 प्रकाशितं मया चाद्य गोपनीयं प्रयत्नतः ।  
 पुस्तकञ्च महेशानि ! पशुगेहे न निक्षिपेत् ॥  
 न दद्यात् पशुहस्ते च न पठेत् पशुसन्निधौ ।  
 न पठेदासवोक्तासं ग्रन्थं भूमौ न निक्षिपेत् ॥  
 नित्यं सम्पूजयेद्भक्त्या जानीयाद् गुरुवक्त्रतः ।  
 नापुत्राय प्रवक्तव्यं नाशिव्याय कदाचन ॥  
 स्नेहाक्षीभाद्रयादुक्ता सोऽचिरात्प्रसूतिं भुवम् ।  
 देवि ! यद्विद्यते प्राप्ते तत्तत् किञ्चिन्मयोदितम् ॥  
 साधकानां हितार्थाय भक्तिसुक्तिफलैपिणाम् ।  
 यद्योर्हान्त्रायमाहात्म्यं पठेत् शीघ्रं सन्निधौ ॥  
 भक्त्या परमया देवि ! यः शृणोति स कौलिकः ।  
 व्रतं स्नानं तपस्त्वर्थं यन्नदेवार्चनादिषु ॥  
 तत् फलं कोटिगुणितं लभते नात्र संशयः ।  
 त्वत्सन्निधौ सन्निवसेत् नात्र कार्या विचारणा ॥

इति कुलार्णवे महारहस्ये सप्तदश उक्तासः ।

समाप्तीऽयं ग्रन्थः ।

